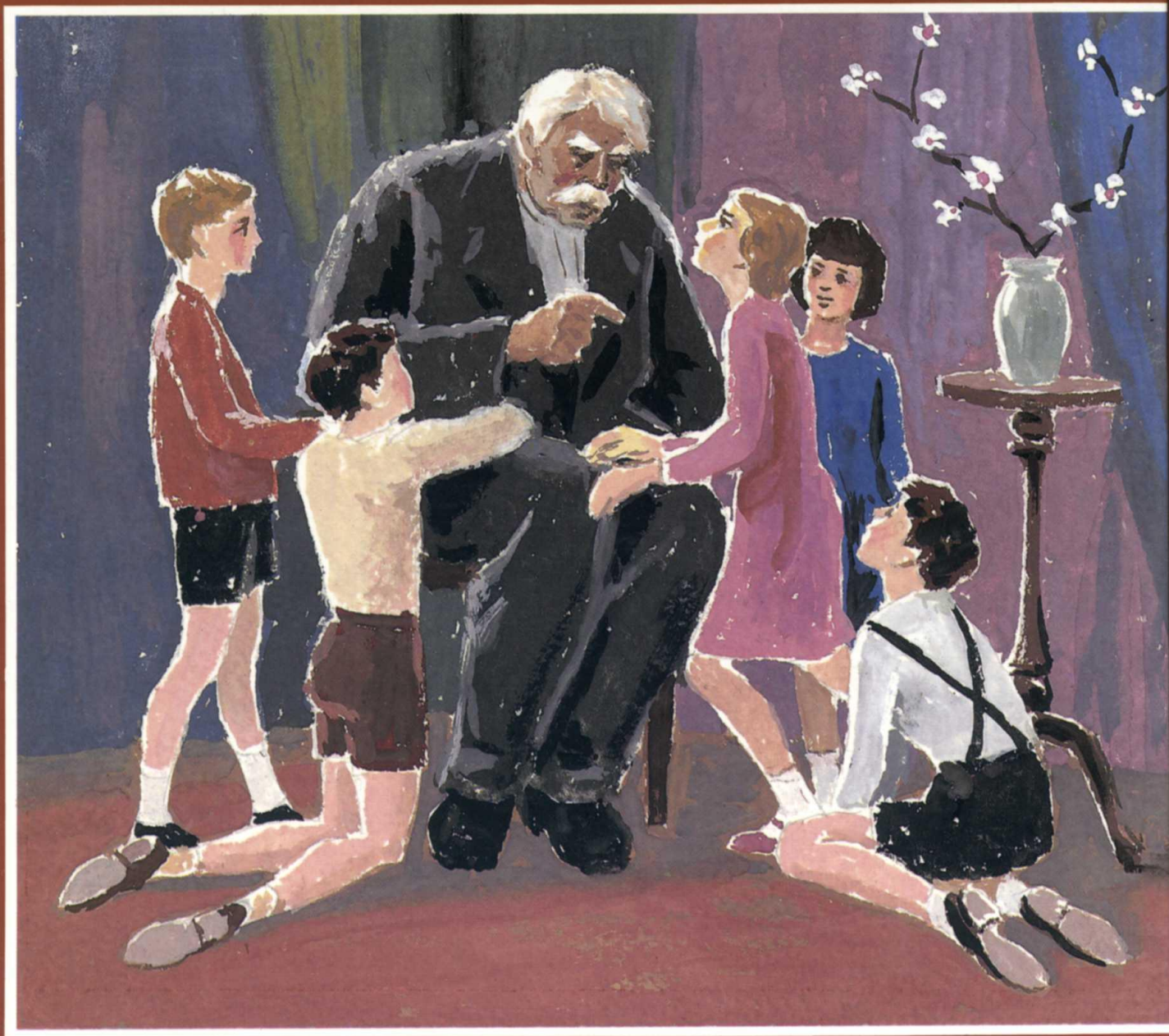

ΠΗΝΕΛΟΠΗΣ ΔΕΛΤΑ

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Β. ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Π.Σ. ΔΕΛΤΑ

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ
ΓΙΑΝΝΗ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΑΣ. ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Πηνελόπη Στεφάνου Δέλτα

Η μεγαλύτερη μορφή της νεοελληνικής παιδικής λογοτεχνίας. Κόρη του εθνικού ευεργέτη Εμμανουήλ Μπενάκη, γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια το 1874, όταν ο Ελληνισμός ανθούσε στην κτισμένη από το Μέγα Αλέξανδρο μεγαλούπολη της Αιγύπτου. Αργότερα έζησε ένα διάστημα στη Φρανκφούρτη της Γερμανίας (1906-1912). Τον καιρό εκείνο στην τουρκοκρατούμενη ακόμα Μακεδονία μας διεξαγόταν ο ηρωικός Μακεδόνικος Αγώνας που έληξε ένδοξα με την απελευθέρωση της το 1912. Εκείνη την κρίσιμη για την Πατρίδα μας εποχή ζώντας σε ξένη γη η λογοτέχνιδά μας εξέδωσε στο Λονδίνο τα πρώτα παλλόμενα από αγνό πατριωτισμό παιδικά βιβλία της: «Για την Πατρίδα» (Λονδίνο 1909 - με εικονογράφηση του Νικηφόρου Λύτρα) μαζί με το παραμύθι «Η καρδιά της Βασιλοπούλας», «Παραμύθι χωρίς όνομα» (Λονδίνο 1910 - μια αλληγορία για το δυναμισμό του νέου Ελληνισμού), «Στον καιρό του Βουλγαροκτόνου» (Λονδίνο 1911 - μεγάλο ιστορικό αφήγημα από τον καιρό της δόξας του Βυζαντίου).

Το 1915 εκδίδει στην Αθήνα τα «Παραμύθια και άλλα». Από το 1916, ενώ μαινόταν ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-1918), εγκαταστάθηκε οριστικά στην Αθήνα. Εδώ βρισκόταν από το 1910 και ο πατέρας της και είχε ήδη διατελέσει Βουλευτής, Υπουργός και το 1914-1916 Δήμαρχος Αθηναίων. Αυτός χάρισε στην Αθήνα τη Μπενάκειο Βιβλιοθήκη, το Νοσοκομείο του Ερυθρού Σταυρού, το Δημοτικό Σταθμό Πρώτων Βοηθειών και άλλα κοινωφελή ιδρύματα.

Η κόρη του εθνικού ευεργέτη πρόσφερε στο Έθνος μεγαλύτερη ευεργεσία από τον πατέρα της με τα υπέροχα παιδικά βιβλία που χάρισε στα Ελληνόπουλα, τη χρυσή ελπίδα του Έθνους, και μ' αυτά ενέπνευσε σε αναρίθμητες παιδικές ψυχές αισθήματα ευγένειας, ανθρωπισμού και πατριωτισμού. Μ' αυτά τους εμφύτευσε εθνική υπερηφάνεια για ό,τι ωραίο πρόσφερε ο Ελληνισμός στην ανθρωπότητα και βαθειά αγάπη προς τις αθάνατες αξίες της ελληνοχριστιανικής κληρονομιάς μας.

Το 1921 εκδίδονται τα διηγήματα «Τ' ανεύθυνα» (Ψυχές παιδιών - Για γονείς και δασκάλους), το 1925 «Η ζωή του Χριστού» (με βάση τις πληροφορίες των Ευαγγελιστών, εμπλουτισμένες με ιστορικές και γεωγραφικές γνώσεις της εποχής και του περιβάλλοντος του Χριστού), το 1934 «Ο Μάγκας», το 1937 το ιστορικό αφήγημα «Τα μυστικά του βάλτου» (από το Μακεδόνικο Αγώνα). Παιδαγωγικού περιεχομένου είναι το βιβλίο της: «Στοχασμοί για την ανατροφή των παιδιών μας» (για γονείς και δασκάλους).

Τα βιβλία της αγαπήθηκαν και διαβάστηκαν πολύ από τα Ελληνόπουλα, όπως αποδεικνύεται και από τις πολυάριθμες επανεκδόσεις τους.

Η ίδια ζούσε με πλήρη συνέπεια προς τις αρχές που διακήρυσσε: «Πρόσεχε, μην είναι θεωρητικές οι σκέψεις σου. Πρόσεχε, μη και δεν τις εφαρμό-

ζεις στη ζωή». Είχε οργανώσει στο σπίτι της ιατρείο για τους φτωχούς και αγωνιζόταν να τους ανακουφίζει οικονομικά.

Ο σύζυγος της Στέφανος Δέλτας διακρίθηκε για τη μεγάλη συμβολή του στην επίλυση των προβλημάτων του 1,5 εκατομμυρίου προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής. Διορίστηκε το 1923 μέλος της τετραμελούς (από ένα Αμερικανό, ένα Αγγλο και δύο Έλληνες) Επιτροπής Αποκαταστάσεως Προσφύγων, η οποία ιδρύθηκε τότε και μέσα στα επόμενα έτη επιτέλεσε τεράστιο έργο.

Εκείνα όμως τα έτη άρχισε ένα προσωπικό πρόβλημα της Πηνελόπης Δέλτα. Από το 1925, τη χρονιά που πρωτοδημοσίευσε τη «Ζωή του Χριστού», άρχισε η ίδια να σηκώνει το σταυρό μιας ασθένειας που την άφησε μισοπαράλυτη.

Πέθανε τη 2α Μαΐου 1941, μη αντέχοντας τον πόνο για την κατάκτηση της Πατρίδας μας από τους Γερμανούς, που την 27η Απριλίου εισήλθαν στην Αθήνα και ύψωσαν στην Ακρόπολη τη σημαία με τον αγκυλωτό σταυρό.

Μετά το θάνατο της εξεδόθη από τον Ξ. Λευκοπατρίδη σε ογκώδη τόμο «Η αλληλογραφία της Π.Σ. Δέλτα 1903-1940», όπου παρελαύνουν εξέχοντα πρόσωπα της πολιτικής, των γραμμάτων και των επιστημών και όπου εκφράζονται ολοζώντανα οι ιδέες και τάσεις που χαρακτήριζαν τότε την ελληνική διάνοηση και πολιτική.

Σήμερα, 50 χρόνια μετά το θάνατο της μεγάλης λογοτέχνης, τα Ελληνόπουλα διαβάζουν με την ίδια αγάπη τα βιβλία της.

Η Πατρίδα θα την ευγνωμονεί αιώνια!

Ο ΦΟΡΟΣ ΤΗΣ ΔΟΞΑΣ

ΣΩΡΙΑΣΜΕΝΗ ΧΑΜΩ, εμπρός στο άγιο εικόνισμα της Παναγίας, προσεύχονταν και παρακαλούσε. Γιατί στα βουνά, εκεί πέρα, μακριά, το κανόνι βοούσε και το τουφέκι έπεφτε πυκνό, και ο αδελφός της είχε φύγει ντυμένος στο χακί, με το τουφέκι στον ώμο, για να ξεπλύνει αυτή τη φορά την ντροπή του άλλου πολέμου.

«Παναγία μου, λυπήσου... Μην πάθει τίποτε ο αδελφός μου! Είναι τόσο όμορφος και τόσο παλικάρι...»

Από τους πρώτους είχε φύγει, πριν ακόμα τον φωνάξουν, και τώρα τον ήξερε εκεί απάνω, εκεί που βοούσε το κανόνι και που έπεφτε πυκνό το τουφέκι...

Και ήλθε ο Χάρος μπροστά της μαυροντυμένος, στο μαύρο του άλογο, με το μαύρο του τόξο στο χέρι.

- Λυπήθηκα τα δάκρυα σου, της είπε, και ήλθα να σου πω να διαλέξεις, ποιον να σαϊτέψω στη θέση του αδελφού σου;

- Ποιον; έκανε εκείνη που δεν πίστευε στ' αυτιά της. Αχ, Χάρο μου, όποιον θέλεις πάρε, μα λυπήσου τον αδελφό μου!

- Δεν έχει όποιον θέλεις, λέγε ποιον να θανατώσω;

Η κόρη έτρεμε.

- Μα είναι ανάγκη να πάρεις και καλά κάποιον;

- Αμέ πώς αλλιώς;

-Ε, πάρε όποιον θέλεις! Μη με ρωτάς εμένα!

- Αν πάρω όποιον θέλω, θα πάρω τον αδελφό σου, γιατί είναι να πέσει σήμερα από βόλι. Μα τόσο κλάμα έκανες και τόσα παρακά-
λια, που σε σπλαχνίστηκα και πέρασα από δω να σου το πω. Λέγε γρήγορα τώρα, ποιον να σαϊτέψω στη θέση του;

-Πάρε... πάρε... έκανε η κόρη, και τα χείλια της έτρεμαν, πάρε κανέναν Τούρκο...

Ο Χάρος γέλασε, και η εκκλησία όλη βόησε και αντήχησε το νευρικό του γέλιο.

Η κόρη ανατρίχιασε κι έκρυψε το πρόσωπο της.

- Δόξα δε θέλησε ο αδελφός σου; Η δόξα μ' αίμα αγοράζεται.

-Πάρε αίμα τούρκικο όσο θέλεις...

- Δεν πληρώνεται μ' αίμα εχθρικό.

-Αχ, Θεέ μου! έκανε η κόρη, διάλεξε λοιπόν εσύ!

-Καλά! είπε ο Χάρος. Κοίταξε δω.

Εμπρός στα μάτια της έβαλε ένα καθρεφτάκι, και μέσα είδε η κόρη μια μάχη, τουφέκια χιλιάδες που φλόγιζαν, και σπαθιά που γυάλιζαν, και άλογα αφρισμένα που έσερναν τα μαύρα κανόνια· και δεξιά, ένα σωρό άντρες που έτρεχαν μπροστά. Ήταν όλοι ντυμένοι στο χακί, με το στέμμα στο πηλήκιο και το τουφέκι στο χέρι, και ανάμεσα τους ανεγνώρισε τον αδελφό της.

Έβγαλε μια φωνή και σκέπασε πάλι τα μάτια της, μα ο Χάρος επέμεινε.

- Κοίταξε καλά, είπε·· είναι γραφτό, όλους αυτούς όσους βλέπεις δεξιά, να τους θερίσω μεμιάς· μα σαν θέλεις, διάλεξε τους άλλους που είναι αριστερά, και τους θερίζω αυτούς αντί τους πρώτους. Θέλεις; Υπόγραψε!

Και μπροστά της άπλωσε ένα κίτρινο χαρτί και της έδωσε ένα καλάμι αιματοβαμμένο.

Πήρε η κόρη το καλάμι, μα το χέρι της έτρεμε τόσο που δεν μπόρεσε να γράψει.

-Και αυτοί... αυτοί οι άλλοι αριστερά δεν έχουν αδελφές;

-Βέβαια έχουν, και αδελφές και μάνες. Και ο ένας, βλέπεις; - αυτός ο ξανθός με τα μαύρα μάτια; Έχει γυναίκα νέα και όμορφη, που τη στεφανώθηκε μια μέρα πριν φύγει, και είναι δεμένες μαζί οι μοίρες τους.

-Πώς μαζί;

- Με την ίδια σαΐτα που θα θανατώσω εκείνον, θα ρίξω κι εκείνη στον τάφο.

-Αχ, μην το κάνεις!

- Είναι γραφτό.

-Μην τον σκοτώσεις λοιπόν! Άφησε τον και αυτόν να ζήσει!

- Ποιον άλλο να πάρω στη θέση του; Να, αυτός εκεί ο μικρός χλωμός; Έχει φάγει τα παιδικά του χρόνια στη μελέτη και στη δουλειά, με τη χήρα μάνα του που παιδεύτηκε και πείνασε ώσπου να τον μεγαλώσει. Και τώρα θα βγάλει μιαν ανακάλυψη που θα τους φέρει πλούτη, τιμή και δόξα...

-Μην τον κόψεις, για τον Θεό, και αυτόν! Όχι! άφησε τους αυτούς να ζήσουν!

Και ήλθε ο Χάρος μπροστά της μαυροντυμένος, στο μαύρο του άλογο, με το μαύρο του τόξο στο χέρι.

- Λοιπόν τους άλλους προτιμάς, εκεί μέσα στο βάθος;
 - Έχουν και αυτοί αδελφές και μάνες;
 - Βέβαια έχουν. Και ο ένας εκεί μπροστά, που ρίχνεται σα λεοντάρι, βλέπεις; - με το σπαθί στο χέρι; Έχει δίκαιο να αψηφά τα βόλια, δεν είναι γραφτό του να πάγει σήμερα. Μα σα θέλεις πάλι, μεμιάς τον παίρνει ένα βόλι στην καρδιά, να εκεί ίσα - ίσα που βλέπεις ένα τετραγωνάκι μικρό. Ξέρεις τι είναι; Είναι η εικόνα του παιδιού του, ένα ξανθόμαλλο κοριτσάκι που δε γνώρισε μάνα, γιατί του την πήρα σα γεννήθηκε.

-Αχ, μη! φώναξε η κόρη κλαίγοντας, μην τον πάρεις από το παιδί του! Ποιος θα το αγαπά σα σκοτώσεις και τον πατέρα;

- Πάντα κάποιος θα κλάψει. Έλα, διάλεξε λοιπόν, ποιον θες να πάρω; Βιάζομαι.

-Πάρε έναν περιττό...

- Ξέρεις κανένα; Πες μου τον.

-Δεν ξέρω· μα αν είναι κανένας έρημος...

- Θέρισα κι έρημους, μα είναι λίγοι. Όλοι αυτοί που βλέπεις έχουν μάνα, γυναίκα ή παιδί. Έλα, κόρη, αποφάσισε ποιους να πάρω;

-Πάρε με μένα και λυπήσου τους αυτούς!

- Εσένα; Ο Χάρος πάλι γέλασε, και πάλι η εκκλησία έστειλε πίσω σαν κλαγγή, το άχρωμο του γέλιο. Τι να σε κάνω εσένα! Αυτούς θέλω, που τη Δόξα κυνηγούν, έτσι που τους βλέπεις να τρέχουν. Γιατί ο φόρος της Δόξας είναι αίμα, αίμα και δάκρυα που να χύνονται ποτάμι. Στον άλλο πόλεμο, το ίδιο δεν έκλαψαν όλες οι μανάδες, σαν που κλαις εσύ τώρα; Και το ίδιο δεν τις λυπήθηκα, και τα παιδιά τους τα 'στειλα όλα πίσω, γερά και αδόξαστα; Θέλεις το ίδιο να κάνω και τώρα; Να, φτάνει να γυρίσω τον καθρέφτη και θα το βάλουν όλοι στα πόδια...

Και άπλωσε ο Χάρος το χέρι.

Μα μεμιάς πετάχθηκε πάνω η κόρη.

- Όχι! Μη μας λυπηθείς! Και πάρε όσους θέλεις!

-Λέγε, κόρη, γρήγορα, βιάζομαι να φύγω· ποιους θέλεις να θερίσω; Τους αριστερούς με το νιόπαντρο, ή τους άλλους εκεί στο βάθος;

-Να κλάψουν χήρες, μάνες και ορφανά; Όχι! Πάλι εγώ καλύτε-

ρα, αφού ήτανε γραφτό μου...

Δεν πρόφθασε ν' αποπεί το λόγο, και ο μαύρος καβαλάρης αδράχνοντας τις σαΐτες του πετάχθηκε σαν αστραπή και χάθηκε στον κάμπο.

Χάμω είχε μείνει το καθρεφτάκι, και η κόρη έσκυψε και το κοίταξε με την καρδιά παγωμένη από το πέρασμα του Χάρου.

Μα δεν είδε πια μάχη, ούτε τουφέκια, ούτε κανόνια.

Χιόνια μόνο πολλά σκέπαζαν τη γη, και ήταν νύχτα, και κάπου - κάπου λεκέδες μαυριδεροί απλώνουνταν στην απέραντη ασπρίλα. Έσκυψε πιο κοντά και ξεχώρισε τους λεκέδες· ήταν κορμιά ντυμένα με χακί. Κι εκεί, δεξιά, όπου είχε πρωτοδεί τον αδελφό της, σωροί ήταν πεσμένα παλικάρια, σαν τα στάχια που τα θέρισε η κόσα.

Και πάνω τους φτερούγιζε κάτι άσπρο, κάτασπρο, πιο άσπρο και από τα χιόνια, γιατί ήταν πιο φεγγερό· και χαμήλωσε, χαμήλωσε και ακούμπησε στα τρυπημένα κορμιά ένα κλαδί από δάφνη.

Και η κόρη, πνιγμένη στους λυγμούς, αναγνώρισε τη Δόξα, και ανάμεσα στα πεθαμένα παλικάρια ξεχώρισε τ' αχνό πρόσωπο του αδελφού της.

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

ΜΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗ Πρωτοχρονιάς, χωμένο στη γωνία μιας εξώπορτας, κάθουνταν ένα αγοράκι και κοίταζε το αντικρινό φωτισμένο παράθυρο. Είχε νυχτώσει νωρίς, και το χιόνι σκέπαζε τις πλάκες του δρόμου, τα φανάρια, τα δέντρα και τις στέγες των σπιτιών, πράμα σπάνιο στην Αθήνα.

Το κρύο ήταν δυνατό, και τυλιγμένος στο παλιωμένο και σκισμένο ρουχάκι του, όλο και περισσότερο χώνουνταν ο Βασίλης στη γωνιά της εξώπορτας, για να ξεφύγει από το βοριά που τον πάγωνε ως τα κόκαλα. Μα τα μάτια του έμεναν καρφωμένα στο φωτισμένο παράθυρο του αρχοντόσπιτου, αντίκρου του.

«Πρωτοχρονιά αύριο», μурμουούρισε, «διασκεδάζουν εκεί μέσα».

Εκεί μέσα κείτονταν ένα παιδί, με λιωμένο αχνό πρόσωπο.

Κουτιά γεμάτα μπογιές, μολυβένια στρατιωτάκια, ζώα ξύλινα, σιδηρόδρομοι και караβάκια, που σκέπαζαν το κρεβάτι του, έστεκαν άγγιχτα. Τ' αδύνατα χεράκια του έμεναν ακίνητα στο σεντόνι απάνω' δεν κοίταζε καν τα πλούσια δώρα γύρω του. Το κουρασμένο βλέμμα του ήταν καρφωμένο στο παράθυρο όπου, στα σκοτεινά, άσπριζαν τα χιόνια της αντικρινής στέγης.

-Τι συλλογίζεσαι, Βασιλάκη; ρώτησε η μητέρα του.

- Κοίταζα τα χιόνια, αποκρίθηκε ο μικρός, και συλλογίζουμεν τη χαρά να τρέχεις στους δρόμους, να βουτάς στα χιόνια, να τα μαζεύεις και να φτιάχνεις μπάλες, και να τις τινάζεις στους περαστικούς, όπως στη ζωγραφιά του βιβλίου μου, εκεί που είδα και το χριστουγεννιάτικο δέντρο με τα πολλά κεράκια... Αλήθεια, μητέρα, λες να βρήκε ο Νικόλας δέντρο τέτοιο εδώ;

-Ναι, παιδί μου, βρήκε, και θα σου το φέρει τώρα στολισμένο. Δεν είναι πολύ μεγάλο όπως στη ζωγραφιά του βιβλίου σου, μα το στόλισε ο πατέρας σου... και είναι πολύ όμορφο... Είσαι ευχαριστημένος;

-Ναι, είπε ο Βασιλάκης χωρίς ενθουσιασμό.

Εκείνη την ώρα άνοιξε η πόρτα. Δυο υπηρέτες έφεραν μέσα ένα μικρό έλατο ολοφώτιστο, και το έστησαν απάνω στο τραπέζι. Τα

κλαδιά ήταν φορτωμένα χρυσά και ασημένια στολίδια, φαναράκια και μπρίλες. Παντού στέκουνταν όρθια τ' αναμμένα χρωματιστά κεράκια, και τα μεγαλύτερα κλαδιά λύγιζαν από το βάρος των παιχνιδιών που κρέμουνταν δεμένα με κορδέλες.

-Ε, Βασιλάκη, σ' αρέσει το δέντρο σου; ρώτησε ζωηρά ο πατέρας του.

Ο μικρός το κοίταξε μια στιγμή με σβησμένα αγέλαστα μάτια.

- Το φαντάζομαι ωραιότερο, είπε με τη βαρεμένη του φωνή.

Και το βλέμμα του γύρισε πάλι στο παράθυρο και στα χιόνια του αντικρινού σπιτιού.

- Πατέρα, λες του χρόνου την Πρωτοχρονιά να είμαι πια καλά και να βγω κι εγώ στα χιόνια;

- Ναι, παιδί μου, είπε ο πατέρας.

Και η μητέρα βγήκε από το δωμάτιο για να κρύψει τα κλάματα που την έπνιγαν.

-Τι όμορφα που θα είναι να τρέχεις στα χιόνια... είπε συλλογισμένα ο Βασιλάκης. Τι δε θα έδινά για να δω τι γίνεται έξω...

Έξω, ο Βασίλης είχε δει πίσω από το φωτισμένο παράθυρο το δέντρο του Βασιλάκη, με τα φώτα και τα χρυσά στολίδια και τα παιχνιδάκια που γέμιζαν τα κλαδιά από πάνω ως κάτω.

-Αχ, τι ωραίο! είπε το φτωχό· πρέπει να το έφερε ο Άη-Βασίλης.

Και τα μάτια του έτρωγαν το δέντρο και, τρέμοντας από το κρύο, ολοένα χώνουνταν βαθύτερα στη γωνιά του και γύρευε να τυλίξει στο κορμάκι του τα κουρέλια του, μήπως και τον ζεστάνουν λίγο.

-Ο Άη-Βασίλης... μουρμούρισε. Γιατί δεν έρχεται κάποτε και σε μας, ο Άη-Βασίλης;

Θυμήθηκε το φτωχικό σπιτάκι στο χωριό του, όπου τον είχε μεγαλώσει η μάνα του· όλα τα είχε στερηθεί αφότου γεννήθηκε, εκτός μόνο τα χάδια της μάνας του. Ξενοδούλευε η κακομοίρα για να κερδίσει το ψωμί τους, μα άλλο από ψωμί δεν πρόφθαινε να βγάλει, μόνο την αγάπη της μπορούσε χάρισμα να του δίνει, και αυτήν του την έδινε μπόλικη. Μα ήλθαν οι κακοί καιροί, η αρρώστια, η μαύρη φτώχεια, και πέθανε η μάνα του και την έβαλαν σε σανιδένια κάσα, και την πήγαν στο νεκροταφείο, και την είδε που τη σκέπασαν τα χώματα. Και τον έβγαλαν από το φτωχικό του καλυβάκι, κι έφυγε

το έρημο ορφανό και ήλθε κι έπεσε στην Αθήνα, παραμονή του Άη-Βασίλη, πεινασμένο, παγωμένο, μακαρίζοντας τους ευτυχισμένους που διασκέδαζαν πίσω από το φωτισμένο παράθυρο, αντίκρυ του.

Από νωρίς είχε δει κίνηση μεγάλη στους δρόμους, παιδιά μεγάλα και μικρά, που σταματούσαν στις πόρτες των αρχοντόσπιτων και έλεγαν τον Άγιο Βασίλη. Μα τ' ορφανό δεν τόλμησε να χτυπήσει και αυτό σε καμιά πόρτα, ούτε ήταν μαθημένο στην ταραχή της μεγάλης πολιτείας. Και λίγο-λίγο, τράβηξε κατά τους ήσυχους μεγαλόπρεπους δρόμους, μακριά από το κέντρο, και ήλθε και ζάρωσε σε μια εξώπορτα, χωρίς ψωμί, χωρίς σκοπό, χωρίς καμιάν ελπίδα.

Πίσω από το φωτισμένο παράθυρο πήγαιναν κι έρχουνταν σκιές. Πέρασε κι ένας υπηρέτης με βελάδα, βαστώντας ένα πιάτο με μια μεγάλη πίτα!

Ο Βασίλης θυμήθηκε πως την τελευταία βούκα ψωμί την είχε φάγει το πρωί. Και μέσα κει θα έτρωγαν τώρα πίτα!

Αχ, και να είχε και αυτός μια βουκίτσα να γελάσει την πείνα του! Του φάνηκε τόσο ορεκτική η πίτα, τόσο αφράτη, καθώς την πέρασε ο υπηρέτης εμπρός στο παράθυρο. Άραγε, αν ζητούσε λίγη, θα του έδινε κανένα κομματάκι;

Και έξαφνα, χωρίς να ξέρει και αυτός πώς το έκανε, άρχισε να τραγουδά:

«Άγιος Βασίλης έρχεται α-α-από, από την Καισαρεία... βαστά καλάμι και χαρτί, χα-α-ρτί, χαρτί και καλαμάρι».

Πίσω από το φωτισμένο παράθυρο, διάφορες σκιές πήγαν και ήλθαν κοιτάζοντας έξω. Σώπασε τρομαγμένος ο Βασιλάκης και ζάρωσε στη γωνίτσα του όσο μπορούσε περισσότερο.

- Παναγιά μου! ψιθύρισε, λένε πως οι πλούσιοι δεν έχουν καλή ψυχή και περιφρονούν τους φτωχούς...

Και με τρομαγμένα μάτια ακολουθούσε το πήγαινε κι έλα των ανθρώπων μες στην κάμαρα.

Μες στην καμάρα είχαν κόψει την πίτα. Ακουμπισμένος στα μαξιλάρια, ο Βασιλάκης βαστούσε το πιάτο του στα χέρια, κοιτάζοντας με αδιαφορία το κομμάτι του, χωρίς καν να το γευθεί.

- Δεν το κόβεις να δεις αν σου έπεσε το φλουρί, Βασιλάκη μου; ρώτησε τρυφερά η μητέρα του.

-Ναι, μητέρα, θα το γυρέψω, αποκρίθηκε, αλλά δεν κούνησε,

ούτε άλλαξε η κουρασμένη όψη του.

Έξαφνα ανέβηκε ως το δωμάτιο του άρρωστου αγοριού μια φωνή παιδιάτικη, τρεμουλιαστή, σα φοβισμένη: «Άγιος Βασίλης έρχεται α-α-από, από την Καισαρεία... βαστά καλάμι και χαρτί, χα-αρτί, χαρτί και καλαμάρι».

Ο Βασιλάκης ξαφνίστηκε' άναψαν μια στιγμή τα μάτια του, ζώηρεψε το μελαγχολικό του πρόσωπο.

-Πατέρα, πατέρα! φώναξε, τ' ακούς; Τραγουδά απ' έξω... Θα είναι κανένα αγοράκι... φώναξε το! Πολύ σε παρακαλώ!

Η μητέρα του είχε πάγει κιόλα στο παράθυρο, μα δεν είδε τίποτε.

- Δε βλέπω κανένα παιδί, είπε.

- Πατέρα, κοίταξε συ, άνοιξε το παράθυρο, φώναξε το παιδί να έλθει να πάρει από την πίτα, το κομμάτι του φτωχού... και να μας πει τι γίνεται έξω...

Πήγε ο πατέρας στο παράθυρο, το άνοιξε, έσκυψε έξω, κοίταξε δεξιά, αριστερά, μα δεν είδε τίποτε' έκλεισε το παράθυρο και γύρισε στο κρεβάτι του Βασιλάκη.

- Πέρασε το παιδί και πάει, είπε ζωηρά' μα δεν πειράζει, θα περάσει και άλλο και τότε το φωνάζομε' δοκίμασε την πίτα σου ωστόσο.

Μα ο Βασιλάκης δεν πεινούσε' έσπρωξε το πιάτο του, ακούμπησε στα μαξιλάρια και έκλεισε τα μάτια. Η ζωηράδα του προσώπου του είχε σβήσει' το φλουρί της πίτας δεν τον ενδιέφερε, ούτε το δέντρο όπου είχαν σβήσει πια τα κεράκια, ούτε τα δώρα του. Το δρόμο μόνο συλλογίζονταν...

Και το παιδάκι, που μπορούσε να πει την ομορφιά της ελευθερίας, τη χαρά να τρέχεις και να βουτάς στα χιόνια, είχε περάσει και πάει!

- Θέλεις, παιδί μου, να φας την πίτα σου αύριο; ρώτησε η μητέρα χαϊδεύοντας γλυκά το μέτωπο του.

-Ναι, μητέρα, αύριο.

Η μητέρα έκανε νόημα σ' όλους να βγουν από το δωμάτιο.

Ο Βασιλάκης ήταν κουρασμένος... Ο Βασιλάκης ήθελε να κοιμηθεί...

Πήρε το πιάτο με την πίτα και το ακούμπησε στο τραπέζι, κοντά

στο κομμάτι του φτωχού· έσβησε τα φώτα, άναψε την καντήλα, φίλησε γλυκά το αγόρι της και βγήκε από το δωμάτιο.

Μα ο Βασιλάκης δε νύσταζε· ο νους του έμενε στο δρόμο και στη χαρά που θα είχε αν μπορούσε να τρέξει στα χιόνια...

Κοίταξε γύρω του, είδε πως ήταν μόνος' με κόπο κατέβηκε από το κρεβάτι, και σιγά-σιγά σύρθηκε ως το παράθυρο.

Αχ! και να έβλεπε λιγάκι απ' έξω το χιονισμένο δρόμο, τα φανάρια, τ' άσπρα δέντρα...

Με δυσκολία γύρισε το πόμολο, άνοιξε το παράθυρο κι έσκυψε έξω. Το κρύο τον ξάφνισε, του έκοψε την αναπνοή, ζήτησε να στηριχθεί στο πεζούλι του παραθύρου μα όλα γύριζαν, του φάνηκε πως πέφτει...

Έξαφνα, από το παράθυρο πήδησε μέσα ένας άνθρωπος, και ο Βασιλάκης από το σάστισμά του ξέχασε τη ζάλη του. Ήταν γέρος, χιονοσκεπασμένος, με μακριά καλογερικά ρούχα και μεγάλα άσπρα γένια' τον κοίταξε ο Βασιλάκης και τον ανεγνώρισε:

-Ο Αη-Βασίλης... ψιθύρισε.

- Ναι, εγώ είμαι, είπε ο Αη-Βασίλης με το ανοιχτόκαρδο χαμόγελο του. Ήλθα να σε ρωτήσω, τι θέλεις να σου δώσω για την εορτή μου, που ξημερώνει αύριο, και που είναι και δική σου εορτή;

-Αχ, Αη-Βασίλη μου, να μη μου δώσεις πια τίποτα! φώναξε ο Βασιλάκης σταυρώνοντας παρακλητικά τα χέρια του. Δες πόσα πράγματα μου έδωσαν, και τα έχω τόσο βαρεθεί! Μα πάρε με έξω μαζί σου! Πάρε με στα χιόνια! Θέλω τόσο να τρέξω ελεύθερα!

- Θέλεις; είπε ο Αη-Βασίλης. Μα έξω κάνει κρύο! Και συ έχεις όλα τα καλά του κόσμου! Τόσα παιχνίδια, τόσα χάδια, και ζεστασιά, και πίτα που ούτε τη δοκίμασες ακόμα... Και θέλεις να φύγεις;

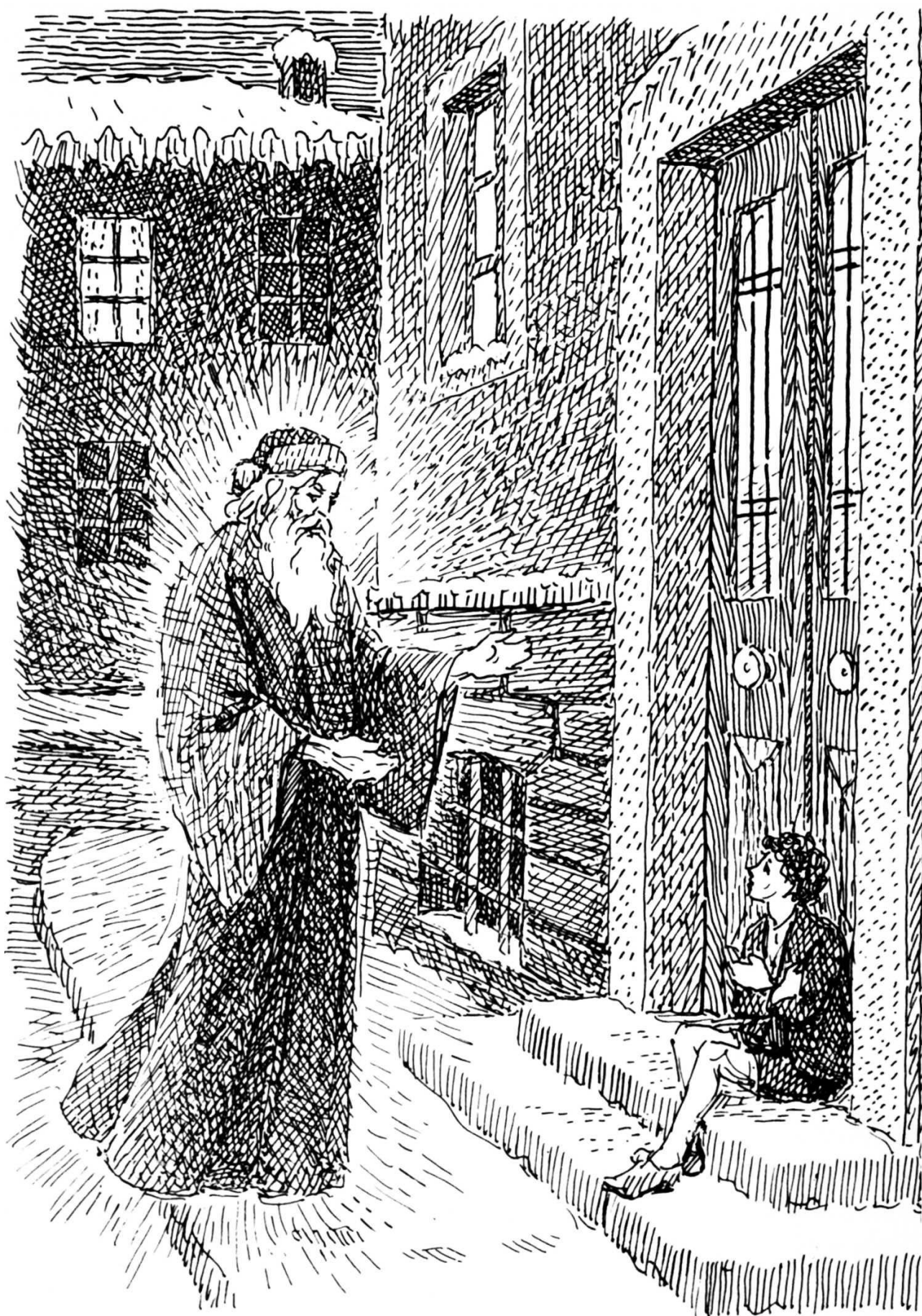
-Ναι! Να βγω στα χιόνια, να τρέξω ελεύθερα, αχ, πάρε με, πάρε με, καλέ μου Αη-Βασίλη! παρακάλεσε ο Βασιλάκης. Πάρε με στα χιόνια!

Ο Αη-Βασίλης χαμογέλασε πάλι.

- Καλά, είπε. Εγώ σήμερα δε χαλώ χατήρι κανενός. Έλα μαζί μου αφού το θέλεις.

Και πήρε το Βασιλάκη στην αγκαλιά του, και πέταξε από το παράθυρο που έμεινε ανοιχτό...

Στα χιόνια κάθουνταν ο Βασίλης με τα μάτια καρφωμένα στο

Εξαφνα, μια λάμψη τον ξύπνησε.

παράθυρο. Με τρομάρα είχε δει έναν κύριο που άνοιξε τα γυαλιά και κοίταζε στο δρόμο· μα έτσι μικρός που ήταν και ζαρωμένος στη γωνίτσα του, δεν τον είδε ο κύριος. Και το παράθυρο έκλεισε πάλι.

Τα κεράκια του δέντρου είχαν σβήσει, οι σκιές πήγαιναν κι έρχονταν ακόμα· ύστερα έσβησαν και τα φώτα, και μόνο μια καντήλα τρεμόφεγγε, στημένη σε κανένα έπιπλο απάνω. Και ο Βασίλης ακόμα κοίταζε, σα μαγνητισμένος από τη θαμπερή λάμψη της.

Το κρύο όλο δυνάμωνε· τα βλέφαρα του Βασίλη βάραιναν. Θυμήθηκε τη μάνα του και τη ζεστή της αγκαλιά. Έριξε μια ματιά στο παράθυρο και συλλογίστηκε πως εκεί μέσα θα έκαμνε ζέστη... Αχ! λίγη ζέστη...

Λαφρύς κρότος τον ξάφνιασε. Σήκωσε τα μάτια του τρομαγμένος. Το παράθυρο είχε ανοίξει πάλι, μα δεν ήταν πια εκεί ο ίδιος κύριος· ένα παιδάκι, στα νυχτικά του, έσκυβε να δει το δρόμο.

Μια στιγμή το κοίταξε με απορία ο Βασίλης, μα τόσο βαριά ήταν τα βλέφαρα του, που δεν μπορούσε να τα βαστάξει ανοιχτά. Έκανε πάλι να δει το αντικρινό παιδί, και του φάνηκε πως σωριάζουνταν στο πάτωμα το άσπρο κορμάκι, μα δεν πρόφθασε να βεβαιωθεί.

Ακούμπησε το κεφάλι του στον τοίχο και τα μάτια του έκλεισαν μονάχα τους. Έξαφνα, μια λάμψη τον ξύπνησε· εμπρός του στέκουνταν ένας γέρος ντυμένος στα κόκκινα και στα χρυσά. Τα γένια του ήταν μακριά και κάτασπρα, και γύρω του χύνουνταν τόση ζέστη, που ο Βασίλης ξέχασε τα χιόνια και το βοριά. Κοίταξε το γέρο και τον ανεγνώρισε.

-Ο Άη Βασίλης! έκανε μαγεμένος.

-Ναι, ο Άη-Βασίλης, είπε ο γέρος. Σ' άκουσα που έλεγες πως δεν έρχομαι ποτέ σε σας και, βλέπεις, τώρα ήλθα.

Τ' ορφανό τον κοίταξε μ' έκσταση. Ο Άη-Βασίλης γέλασε.

-Λοιπόν πες μου, του είπε· αύριο ξημερώνει Πρωτοχρονιά, που είναι εορτή μου και δική σου εορτή. Τι θέλεις να σου χαρίσω;

Ο Βασίλης έριξε μια ματιά στο αντικρινό παράθυρο. Η καντήλα είχε σβήσει και αυτή· τόσο κρύο θα ήταν τώρα κι εκεί μέσα...

- Θέλω, παρακαλώ, λίγη πίτα, είπε δειλά, και θέλω πάλι τη μάνα μου... Μα ίσως αυτό να είναι αδύνατο; ρώτησε φοβισμένος λίγο για τη μεγάλη του απαίτηση.

-Τίποτα δεν είναι αδύνατο σήμερα, είπε ο Άη-Βασίλης, και ό,τι

ζητήσεις θα σου το κάνω. Πίτες όσες θέλεις θα σου δώσω, και τη μάνα σου θα την ξαναδείς οπόταν θέλεις. Μα σκέψου, είναι και μερικά παιδιά που λαχταρούν την ελευθερία σου. Εσύ μπορείς τον κόσμο όλο να τον γυρίσεις, να ζήσεις όπως θέλεις. Είσαι ακόμα μικρός και ο κόσμος όλος είναι ανοιχτός μπροστά σου...

-Αχ όχι, καλέ μου Άη-Βασίλη! παρεκάλεσε ο μικρός. Μόνο πάρε με στη μάνα μου! Και δωσ' μου λίγη πίτα και για κείνην, που δεν έχει φάγει τώρα τόσα χρόνια!

-Καλά, είπε ο Άη-Βασίλης με το καλό του χαμόγελο, σήμερα δε χαλώ κανενός χατήρι. Έλα να σε πάγω στη μάνα σου.

Και τον πήρε ο Άη-Βασίλης στην αγκαλιά του, και πέταξε ψηλά, ψηλά, τόσο που περνούσε πάνω από τα ψηλότερα σπίτια, κι έφυγαν.

Το πρωί της Πρωτοχρονιάς, την ώρα που χαρούμενες χτυπούσαν οι καμπάνες σ' όλες τις εκκλησιές της χώρας, βγήκε ο Νικόλας ο υπηρέτης, με μάτια κοκκινισμένα από τα κλάματα, στο χιονισμένο δρόμο.

Χωμένο σε μια γωνιά της εξώπορτας του αντικρινού σπιτιού, είδε ένα παιδάκι που φαίνονταν να κοιμάται. Το σίμωσε, το άγγιξε, το βρήκε παγωμένο.

Το πήρε στην αγκαλιά του και το ανέβασε στο αρχοντόσπιτο, όπου μητέρα και πατέρας, πλάγι στο κρεβάτι του Βασιλάκη, έκλαιγαν το πεθαμένο τους αγόρι.

Μαζί τα ξάπλωσαν πλάγι-πλάγι, το χαδεμένο μονοπαίδι και το έρημο ορφανό.

Πάνω στο τραπέζι, δυο κομμάτια πίτας ξηραίνονταν άγγιχτα, το κομμάτι του Βασιλάκη και το κομμάτι του Βασίλη.

Πλάγι-πλάγι έθαψαν τα δυο παιδιά. Στον ένα τάφο είναι γραμμένο με χρυσά γράμματα τ' όνομα του Βασιλάκη· ο άλλος τάφος δεν έχει όνομα.

Κανένας δε γνώριζε το έρημο ορφανό.

ΕΚΕΙ Π' ΑΝΘΙΖΟΥΝ ΟΙ ΔΑΦΝΕΣ

ΠΕΘΑΝΕ ο Λουκής και τον έθαψαν. Τον έβαλαν οι συγγενείς του μέσα στο μεγαλόπρεπο μαρμαρένιο μνήμα, που ο ίδιος το είχε ετοιμάσει για τον εαυτό του και την οικογένεια του, τον εσκέπασαν στεφάνια και λουλούδια σπάνια, κι έφυγαν.

Σε λίγο ο Λουκής άρχισε να βαριέται. Όσο βαστούσαν οι ετοιμασίες της κηδείας και η ίδια η κηδεία, ο καιρός δεν του φαίνονταν βαρετός, ας ήταν και ακίνητος, ντυμένος στην καλύτερη ρετιγκότα του, με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος, ξαπλωμένος στο νεκροκρέβατό του. Απεναντίας μάλιστα, με κάποια περιέργεια παρακολουθούσε από μέσα από τα βουλιαγμένα κλειστά του μάτια το πήγαινε κι έλα της πιο ακατάδεχτης και παραλίδικης κοινωνίας, έβλεπε τη λύπη χυμένη στα πρόσωπα, άκουε τα ψιθυρίσματα που ανιστορούσαν και του ξαναθύμιζαν όλες του τις γενναιοδωρίες και τις φιλανθρωπίες. Και αν και πεθαμένος πια, το λιβάνισμα αυτό το ανθρώπινο τον διασκέδαζε, του άρεζε, τον εμεθούσε λιγάκι.

Τώρα όμως όλοι έφυγαν, όλα τελείωσαν. Χωμένος βαθιά κάτω από τη βαριά μαρμαρένια πέτρα, ολομόναχος στα σκοτεινά, άρχισε να βαριέται.

Έπειτα, το μαύρο αυτό υγρό χώμα της κρύας πολιτείας, όπου είχε ζήσει και πεθάνει, του φαίνονταν τώρα πολύ άχαρο και σαν ξένο, όχι δικό του, και ας το είχε πληρώσει - και ακριβοπληρώσει μάλιστα.

Όσο ζούσε, οι δουλειές του, η βιοπάλη, οι φροντίδες, οι μικροχαρές και οι μικρολύπες είχαν τόσο γεμίσει τις μέρες του, που δεν πρόφθαινε να θυμηθεί τέτοια περιττά πράγματα, σαν τα πρώτα χρόνια της ζωής του.

Μα τώρα που πέθανε και κείτονταν μόνος, ασάλευτος και παγωμένος μέσα στο στενό του μνήμα, τόσοσ καιρός του έμενε περισσεμένος, που πρόφθαινε όλα τα χρόνια της ζωής του να τα αναπολήσει όσο μακριά πήγαινε η ενθύμηση του, ως τα πρώτα παιδικά του χρόνια.

Ήταν άραγε η μυρωδιά από το νωπό χώμα που του ξανάφερε, τόσο ζωηρά τώρα, τις θαμμένες από χρόνια στην καρδιά του ενθυ-

μήσεις;

Θυμήθηκε έξαφνα δυνατά μια λιακάδα. Ήταν ξαπλωμένος σε κάποια ρεματιά, πλάγι σε μια ροδοδάφνη· τα γυμνά του πόδια βουτούσαν στο δροσερό νεράκι, που αργοκυλούσε κελαηδώντας ανάμεσα στα χαλίκια, και με τα μάτια σηκωμένα στο γαλάζιο ουρανό πάνω του, άκουε τα κουδουνάκια των κατσικιών του. Ήταν βρεμένο το χώμα από την πρόσφατη βροχή και μύριζε δυνατά θυμάρι, και τα φύλλα της ροδοδάφνης γυάλιζαν στον ήλιο φρεσκολουσμένα...

Ο Λουκής έξαφνα στενοχωρέθηκε.

Γιατί εδώ δε μύριζε θυμάρι; Και γιατί δεν είχε λίγη ροδοδάφνη ανάμεσα στα λουλούδια του τάφου του;

Και η βαριά μουχλίλα, που σηκώνουνταν από το χώμα γύρω, του φάνηκε ανυπόφορη, και η λαχτάρα να ξανανιώσει τη μυρωδιά του θυμαριού έγινε ανίκητη.

Σηκώθηκε, τίναξε από πάνω του το χώμα που μύριζε υγρασία, και βγήκε από το μνήμα του.

Ήταν νύχτα και κρύο, όλη η γη σκεπασμένη χιόνια, ο ουρανός μαύρος, βαρύς, άχαρος· και πάλι του φάνηκε ξένος αυτός ο ουρανός, και ας έζησε κάτω από τη μαυρίλα του χρόνια και άλλα χρόνια.

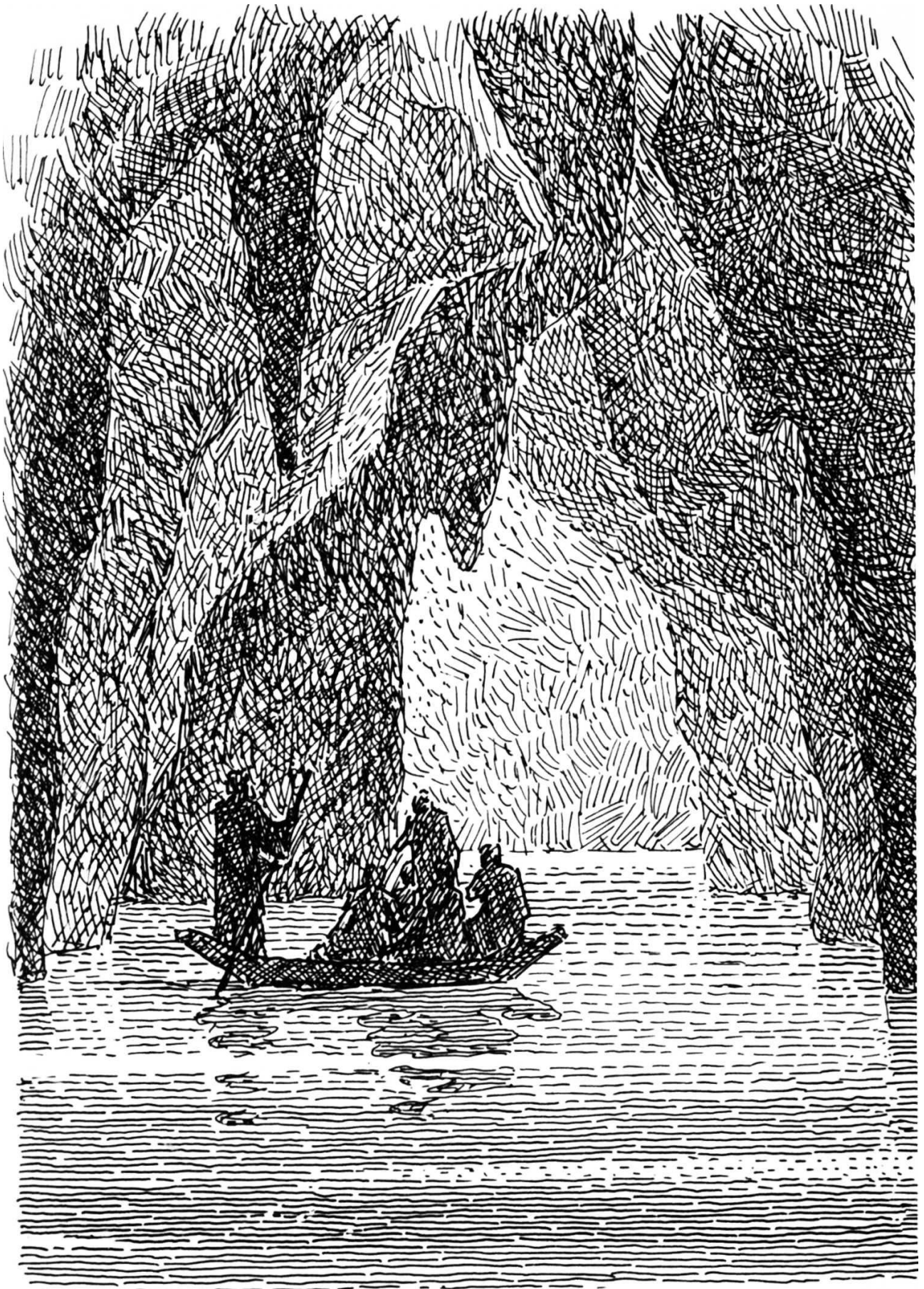
Τράβηξε ίσια μπροστά του, περνώντας από τα βουνά και αποφεύγοντας τις πολιτείες, όπου οι νεκροί δεν έχουν πια τη θέση τους. Όσο προχωρούσε, λιγόστευαν τα χιόνια, και κάπου-κάπου φυσούσε κανένα αεράκι, που του έφερνε σα θύμηση τη γνωστή μυρωδιά του θυμαριού· και τότε βιαστικά γυρνούσε από κει που ήρχονταν το αεράκι και πήγαινε όλο και πιο γρήγορα.

Από κορφοβούνι σε κοιλάδα, από κάμπο σε ρεματιά, έφθασε σε μέρος όπου ο ουρανός ήταν βαθυγάλαζος και καθαρός, με αμέτρητα αστέρια, και όπου το χώμα μύριζε θρούμπι και θυμάρι.

Ακολούθησε το ρέμα κάποιου ποταμού, ανάμεσα σε λόφους ολοφύτευτους, όπου είδε πλήθος ροδοδάφνες, μα δε σταμάτησε να τις κόψει.

Πήγαινε τόσο βιαστικός, που δεν παρατήρησε πως δεν ήταν πια μόνος, πως και άλλες σκιές πήγαιναν σιωπηλά σιμά του, ώσπου βρέθηκε σε πλήθος μεγάλο, και όλοι μαζί, ακολουθώντας πάντα το ποτάμι, χώθηκαν κάτω από τη γη.

Έφθασαν σ' ένα μέρος όπου βράχοι απότομοι έκοβαν το δρόμο.

... σπρώχνοντας τη στη μέση του ποταμού, άφησε να συρθεί από το ρέμα....

Ο Λουκής στάθηκε· μαζί και όλοι οι άλλοι.

Την ίδια ώρα, μία βάρκα φάνηκε ανάμεσα στους βράχους· μέσα ήταν ένας γέρος με μακριά άσπρα γένια και μαλλιά, και συλλογισμένο σοβαρό πρόσωπο.

Με το μοναχικό του κουπί σίμωσε στην όχθη και, απλώνοντας το χέρι, σιωπηλά βοήθησε το Λουκή και τους συντρόφους του να μπουν στη βάρκα. Και σα γέμισε η βάρκα, έκανε νόημα στους άλλους να περιμένουν και, σπρώχνοντας τη στη μέση του ποταμού, άφησε να συρθεί από το ρέμα που τους τραβούσε όλο και πιο βαθιά κάτω από τους θολωτούς βράχους.

Πολλήν ώρα πήγαιναν. Ο Λουκής κοίταζε τους συντρόφους του, μα δε γνώριζε κανένα. Όλοι ήταν σταχτιοί και ο καθένας βαστούσε από ένα κλαδί δάφνης στο χέρι.

Στο τέλος έφθασαν σε μια πεδιάδα κατάφυτη· ο γέρος έριξε τη βάρκα του στην αμμουδιά, και μια-μια βοήθησε τις σκιές να βγουν. Ύστερα έστρεψε πάλι την πλώρη κατά τους βράχους και χάθηκε ανάμεσα τους.

Ο Λουκής κοίταξε γύρω. Ήταν ωραία εκεί, φωτεινά, ήρεμα, κατάφυτα. Μα μια γωνιά του άρεσε ιδιαίτερα, κι εκεί γύρισε αυθόρμητα.

Ήταν ένα περιβόλι όλο δάφνες γεμάτο. Χάμω, χαλί μενεξελί απλώνονταν το ανθισμένο θυμάρι, και το φως ήταν γαλάζιο και απαλό, πιο διάφανο παρά αλλού, τα χρώματα πιο αρμονικά, πιο γλυκά.

Του φάνηκε του Λουκή σα γνωστό το περιβόλι αυτό, και δυνατό ξαναθυμήθηκε πάλι τον καιρό που ήταν τσοπανάκος και χαίρουνταν τη λιακάδα κάτω από μια ροδοδάφνη, τα γυμνά του πόδια μέσα στο ρυάκι που σιγομουρμούριζε ανάμεσα στα χαλίκια.

Οι άλλες σκιές, ωστόσο, είχαν περάσει μέσα στο περιβόλι· τις έβλεπε όλες, που μ' ένα χτύπο έμπηγαν το κλαδί τους στο χώμα, και αυτό μεμιάς φούντουνε, απλώνουνταν, άνθιζε, και ολοένα πιο πυκνό γίνονταν το δάσος, και ολοένα πιο γλυκά χύνονταν στα γύρω η μυρωδιά των λουλουδιών τους.

Μια λαχτάρα τρομερή τον έπιασε να μπει και αυτός στο περιβόλι, να ξαπλωθεί στο θυμάρι, ανάμεσα στις δάφνες, να λούσει τα κουρασμένα πόδια του μέσα στο ρυάκι που γυαλοκοπούσε πέρα

ασημένιο.

Έκανε να μπει μέσα, κι εκεί μπροστά του είδε διαφόρους άντρες που του φάνηκαν γνωστοί. Ο ένας, γέρος αρματωλός, φορούσε μια μεγάλη περικεφαλαία με ουρά αλόγου που της κρέμουνταν πίσω· άλλος, νέος, με μαλλιά μακριά και σγουρά σα δόξα χρυσή, είχε στο όμορφο ευγενικό του πρόσωπο, στο λαιμό και στα χέρια σημάδια παράξενα, σα βαθιά παλιά καψίματα, και η καμένη του φουστανέλα κρέμουνταν γύρω του σα στάχτη φεγγερή· άλλος νέος, παρακάτω, με το μέτωπο τρυπημένο κάτω από το φέσι του, τα μάτια συλλογισμένα, τον κοίταζε με απορία και κουβέντιαζε με κάποιο μεσόκοπο, λιγνό, χλωμό αρματωλό, σα φαγωμένο από την αρρώστια, και που στο στήθος φορούσε παράσημο ατίμητο, μια πληγή αιματωμένη.

Ο Λουκής τους είδε και τους ανεγνώρισε όλους.

- Παλικάρια δοξασμένα, είπε, αφήστε με να μπω κι εγώ στο περιβόλι σας, μαζί σας...

Ο γέρος με την περικεφαλαία γύρισε και τον κοίταξε από πάνω ως κάτω.

- Πού είναι η δάφνη σου; ρώτησε.

- Δεν πρόφθασα να κόψω από το δρόμο· έτρεχα βιαστικός.

-Τις δάφνες που φέρνουν εδώ, τις κόβουν στη ζωή τα παιδιά μας, όχι αφού πεθάνουν, είπε ο νέος με τα βαθιά καψίματα.

- Αν το ήξερα θα τις έκοβα κι εγώ, ξανθόμαλλο παλικάρι μου, μη μου αγριεύεις έτσι. Μα δε μου το είπε κανένας ποτέ.

- Δε σ' το 'παν; Δεν το ξέρεις; Είσαι λοιπόν ξένος! Τράβα παρακάτω· εδώ μόνο πατριώτες μπαίνουν.

-Κι εγώ πατριώτης σας είμαι, παλικάρι μου, την ίδια γλώσσα μιλούμε!

Ένας γέρος θαλασσινός που μύριζε μπαρούτι, τ' άκουσε και γύρισε απάνω του τ' αγαθά παιδιάτικα μάτια του.

- Οι ομιλίες και τα λόγια, παιδί μου, δεν έχουν πέραση εδώ, είπε· η γλώσσα δε σημαίνει. Είσαι, λες, πατριώτης; Τι απόδειξη μας φέρνεις;

- Από τσομπάνης, Ψαριανέ μου, έγινα Κροίσος.

-Τα πλούτη σου δε στοιχίζουν τίποτα εδώ.

- Έχτισα νοσοκομείο τρανό για τους φτωχούς, και σχολείο για τα τυφλά...

-Τα έχτισες στην ξενιτιά, είπε ο νέος με το τρυπημένο μέτωπο, και μάζεψες δόξες και τιμές ξένες. Την πατρίδα σου όμως, φτωχιά και ρημαγμένη, την απαρνήθηκες στη δυστυχία, και μακάρισες το γιό σου που γεννήθηκε στα ξένα χώματα! Και δεν παθαίνουνουν για κείνην, και λέγουσούν ξένος, και ντρέπουσούν για τη γενιά σου.

-Μη μου καμώνεις, Σουλιώτη μου αντρειωμένε! Μα το Μεσολόγγι σου ξεχάστηκε μπρος στην ντροπή της Λάρισας! Δεν ξέρεις εσύ τι περιφρόνηση μας κάνανε τότε οι ξένοι! Δες όμως τώρα το γιό μου! Στην Κρέσνα τρέχει να προφτάσει το στρατό.

- Στην Κρέσνα; Τώρα; Τι πάει πια να κάνει; ρώτησε ένας παπάς.

Το ράσο του το μαύρο είχε στολίδια αμέτρητα από αίματα στα στήθια· και γύρω στο λαιμό του ένα κόκκινο βαθύ χαράκι μαρτυρούσε το πέρασμα του εχθρικού σπαθιού.

- Πάει να δουλέψει την πατρίδα, να της δείξει την αγάπη του, παλικάρά παπά μου!

-Την αγάπησε ευτυχισμένη, αφού τη δόξασαν άλλοι, είπε ο γέρος με την περικεφαλαία, αφού άλλοι σήκωσαν τις δάφνες της που είχαν πέσει μες στη λάσπη. Τέτοιες αγάπες δεν τις θέλει η πατρίδα. Τράβα παρακάτω, δε μ' αρέσεις! Το φράγκικο σου ρούχο μυρίζει ξενιτιά.

-Μη με αποδιώχνεις, γερο-καπετάνιο, δούλεψα τίμια και γερά.

- Έχει άλλα περιβόλια για ψυχές μικροδουλεύτρες.

- Θα δώσει ο γιός μου σχολεία και νοσοκομεία όσα θέτε στην πατρίδα!

-Τότε σε είχε ανάγκη η πατρίδα, σαν ήταν ντροπιασμένη και δυστυχισμένη, και σαν ήταν έρημο από δάφνες, ξερό και άχαρο το περιβόλι μας. Τώρα τι να τα κάνει τα δώρα σου; Δες δάφνες που μας φέρνουν τα παιδιά μας! Δες! Δάσος ολόκληρο μας έρχεται!

Ο Λουκής έστρεψε τα δακρυσμένα μάτια του κατά τον ποταμό, και είδε τη βάρκα που έφθανε στην αμμουδιά και άδειαζε το καινούριο της φορτίο.

-Μα όλοι δεν είναι πολεμιστές, είπε. Βλέπω ανάμεσα τους γυναίκες και παιδιά. Γιατί βαστούν αυτοί δάφνες;

- Είναι χήρες και μητέρες και ορφανά. Αυτές έδωσαν πολεμιστές στην πατρίδα.

- Μα εδώ, ανάμεσα σας, βλέπω κι ένα γέρο που δε βαστά άρματα, ούτε τον στολίζει καμιά πληγή, ούτε είδα πουθενά το πρόσωπο του ή την εικόνα του.

- Αυτός, είπε ο ιερωμένος, είναι άγνωστος στη γη, γι' αυτό δεν τον γνωρίζεις. Αυτός πέθανε στον άλλο μας τον άδοξο τον πόλεμο· έσπασε η καρδιά του σα γύρισε νικημένος ο στρατός.

-Μα φέρνουν κι έναν παπά, καθισμένο στο θρόνο του και ντυμένο στα χρυσάφια. Βέβαια αυτός ο γέρος δεν έδρεψε δάφνες!

- 'Όχι· μα αυτός ετοίμασε τις δάφνες που βλέπεις και βαστούν τα παιδιά μας που φτάνουν. Προσκύνησε τον, ξένε, είναι ο Πατριάρχης.

Συγκινημένος έσκυψε ο Λουκής στο πέραςμα του εθνάρχη και, χωρίς να ξέρει ο ίδιος γιατί, έκανε το σταυρό του.

Σιωπηλά πέρασαν οι σκιές μπροστά του, και μια-μια τις κοίταζε που έμπαιναν στο περιβόλι κι έμπηγαν στο χώμα το κλαδί τους που ευθύς άνθιζε και θεριεύε.

Ανάμεσα τους είδε κι ένα-δυο σκιές που ούτε άρματα βαστούσαν ούτε γυναίκες ήταν, ούτε γέροι, και ούτε με αίματα ήταν στολισμένοι.

- Αμ' αυτοί; ρώτησε, και μια τελευταία ελπίδα φτερούγισε στην καρδιά του, αυτοί τι έκαναν και μπαίνουν στο περιβόλι σας;

-Αυτοί, είπε ο γερο-καπετάνιος, αυτοί έδωσαν ό,τι είχαν, το βιό τους, την υγεία τους και τη ζωή τους. Σαν το γέρο που είδες, έσβησαν άγνωστοι στη γη. Μα εδώ είναι τιμημένοι.

- Πάρε με στο περιβόλι σας, αχ πάρε με και μένα! φώναξε ο Λουκής με καημό· πάρε με και ό,τι θέλεις θα το κάνω!

Μα ήσυχα και λυπημένα αργοκούνησε το κεφάλι ο γέρο-καπετάνιος, και ήσυχα και λυπημένα αργοκούνησαν το κεφάλι και οι άλλοι.

Και με αργά, βαριά, κουρασμένα βήματα, γύρισε ο Λουκής πάλι στη βάρκα, όπου ο γερο-βαρκάρης ετοιμάζονταν να ξαναφύγει.

-Πάρε με λοιπόν πίσω, είπε αποθαρρυσμένος. Δε με θέλουνε δώ οι στρατιώτες.

Μα ήσυχα και λυπημένα αργοκούνησε και ο γέρος το κεφάλι.

-Τι... και συ δε με παίρνεις; ρώτησε ο Λουκής με απελπισία.

-Μιας και περάσεις το ποτάμι κι έλθεις εδώ, γυρισμό πια δεν έχει.

-Πώς; Ούτε στο μνήμα μου, πέρα, στην κρύα πολιτεία δεν μπορώ να γυρίσω;

-Ούτε στο μνήμα σου, ούτε αλλού. Όποιος έλθει εδώ μια φορά πίσω πια δε γυρνά.

Κι έστρεψε ο βαρκάρης την πλώρη κατά τους βράχους, και χώθηκε κείνος και η βάρκα του στο σκοτάδι και χάθηκε από μπροστά του.

Όλες οι σκιές είχαν μπει ωστόσο στο περιβόλι και είχαν χαθεί ανάμεσα στις δάφνες που φούντωναν και πύκνωναν και ανθοβολούσαν.

Και μόνος στη σταχτερή αμμουδιά, με τα χέρια ενωμένα και την καρδιά παγωμένη, έστεκε ο Λουκής, έρημο ξεριζωμένο από το χώμα του δέντρο, που δεν μπόρεσε να ριζώσει αλλού.

ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΕΣ

ΜΙΑ ΦΟΡΑ ήταν ένας Βασιλιάς και είχε τρεις κόρες, τη μια πιο όμορφη από την άλλη. Δεν ήταν μονάχα όμορφες· ήταν και προικισμένες με όλα τα καλά του κόσμου.

Γιατί είχε πλούτη πολλά ο γερο-Βασιλιάς, και τους σοφώτερους δασκάλους τους είχε φωνάξει, και ό,τι πολύτιμο βρίσκονταν στον κόσμο το είχε φέρει για τις μοσχαναθρεμμένες του κόρες.

Πλούτη είχε πολλά, καράβια και παλάτια, χρυσάφι και μεταξωτά, διαμάντια και μαργαριτάρια· μα τίποτε απ' αυτά δεν ψηφούσε ο γερο-Βασιλιάς. Το καμάρι του ήταν οι κόρες του.

-Όποιος καλότυχος τις πάρει!... έλεγε κουνώντας το κεφάλι.

Όλες τις καμάρωνε, γιατί όλες ήταν όμορφες· μα ιδιαίτερη υπερηφάνεια είχε για την πιο μεγάλη και την πιο μικρή. Η μεγάλη, υπερήφανη μαυρομάτα με στεφάνι από κατάμαυρα μαλλιά, όπου με λαχτάρα έχυνε ο Βασιλιάς αρμαθιές τα μαργαριτάρια, ζωγράφιζε με τόση τέχνη, που και τα πουλιά τ' ουρανού γελιούνταν και κατέβαιναν να τσιμπήσουν τα κεράσια και τα σταφύλια από μέσα από τα πινέλα της, την ώρα που εργάζονταν.

Η μικρή, λευκή ξανθομαλλούσα με περουζέδες μάτια και βαριές χρυσές πλεξούδες, έπαιζε λαούτο και τραγουδούσε σαν τ' αηδόνι. Σαν άνοιγε τα ρουμπινένια χείλη της, τέτοιοι ήχοι δονούσαν και απλώνονταν, που τ' αγρίμια του δάσους έρχονταν και πλάγιαζαν δαμασμένα στα πόδια της.

-Πώς να μην την καμαρώνω τέτοια κόρη, έλεγε δακρυσμένος ο γερο-Βασιλιάς. Κι οι θεοί θα μου τη ζήλευαν.

Και για κάθε της καινούριο τραγούδι, πρόσθετε και από ένα σμαράγδι στη νυφικιά κορώνα που της ετοίμαζε για τη μέρα που θα βρίσκονταν γαμπρός.

Έλεγαν πως ξεχωρίζει τη μεγάλη και τη μικρή.

- Μα είναι να μην τις ξεχωρίζω, τέτοιες τεχνίτρες κόρες; απαντούσε ο γερο-Βασιλιάς.

-Η δεύτερη μας όμως είναι νοικοκυρά, έλεγε τότε η κερα-Βασίλισσα.

Ε, βέβαια, την αγαπούσε και αυτήν ο Βασιλιάς, και την ήξερε

Οι τρεις βασιλοπούλες.

γλυκιά και καλή και πρόθυμη και προκομμένη. Όλη μέρα σε κάποια δουλειά καταγίνονταν, πότε να ζυμώνει πίτες για το γερο-πατέρα της, πότε μονάχη να του στίβει το μέλι από τις μελόπιτες, μην τύχει και μείνει μέσα τίποτα κερί, πότε να του κεντά μαργαριταρένιους αετούς στα βασιλικά ποδήμα-τα. Και όταν δε δούλευε για τον πατέρα της, έραβε ζεστά φορέματα για τα ορφανά, και τα έστελνε κρυφά, τάχα πως τα μοιράζει ο πονόψυχος ο Βασιλιάς.

Όλα αυτά τα ήξερε ο γερο-πατέρας της, μα τι να γίνει που ούτε να τραγουδήσει μπορούσε σαν τη μικρή, ούτε να ζωγραφίσει σαν τη μεγάλη.

Έπειτα η ομορφιά της δεν ξεχώριζε σαν των άλλων δυο· δεν είχε ούτε τους δυνατούς χρωματισμούς της μελαχρινής μεγάλης, ούτε τη λεπτόξανθη γλύκα της μικρής. Τα μαλλιά της, τα μάτια της, τα φρύδια της όλα ήταν καστανά, δεν ξεχώριζαν και τόσο απ' όλου του κόσμου τα χρώματα, και ας ήταν όμορφη όσο και οι αδελφές της, και λυγερή σαν το καλάμι της ακρολιμνιάς.

- Μα η δεύτερη μας είναι νοικοκυρά, έλεγε η Βασίλισσα, μ' ένα λυπημένο, σα λιγάκι παραπονεμένο χαμόγελο, για την κόρη της τη δεύτερη, που κανένας δεν την καμάρωνε κοντά στις δυο σφανταχτερές αδελφές της.

Ωστόσο μεγάλωναν οι βασιλοπούλες, και όλο πιο τεχνίτρα στη ζωγραφική γίνονταν η Μαυρομάτα, και όλο πιο τέλεια στο τραγούδι η Ξανθομαλλούσα, και όλο πιο τραβηγμένη παράμερα η δεύτερη, η Λυγερή.

Ήλθε ο καιρός να τις παντρέψει ο Βασιλιάς, και κάλεσε στο βασίλειο του όλους τους γαμπρούς της γειτονιάς.

Ο ένας, μακρύς και λιγνός, δεν άρεζε της μεγάλης, γιατί είχε, λέει, σκυφτό το κεφάλι. Ο άλλος, μικρός και ζωηρός, με μύτη κοντοφάρδουλη, δεν άξιζε για τη μικρή. Τον τρίτο, τον πετεινόμυαλο, ούτε να τον ακούσουν ήθελαν, και τον τέταρτο, το γλυκοχαδεμένο νιό του βοριά, τον είπαν κύο και ξένο και σαχλό και ανούσιο.

Τις άκουε ο Βασιλιάς και χαμογελούσε. Αμ' βέβαια, ποιος απ' αυτούς ήταν άξιος να λύσει τα παπούτσια της υπερήφανης Μαυρομάτας και της χαδεμένης του Ξανθομαλλούσας;

Μόνη τη Λυγερή κανένας δεν τη ρώτησε, ούτε συλλογίστηκε κανένας πως μπορούσε να διαλέξει και αυτή ένα από τ' αμέτρητα

βασιλόπουλα που έμπαιναν κι έβγαιναν κάθε μέρα στους χορούς του παλατιού.

Γλυκομίλητη και καταδεχτική, κάθιζε η Λυγερή πλάγι στα παλικάρια, που με ακατάδεχτα χείλη τ' απόριχναν οι αδελφές της· και γύρευε με το χαμόγελο της να τους γλυκάνει την πληγωμένη τους φιλοτιμία ή την καμένη τους καρδιά.

Σ' ένα μόνον κοντά δεν κάθιζε ποτέ.

Ήταν αγέλαστος και αμίλητος, κατάμαυρα ντυμένος, χωρίς στολίδια και χωρίς συνοδεία. Είχε φθάσει και αυτός, απαντώντας στο γενικό κάλεσμα. Μα ξέροντας το βασίλειο του φτωχό και τις βασιλοπούλες υπερήφανες, ούτε σίμωσε να μιλήσει σε καμιά. Ούτε καμιά τον κοίταξε, παράμερα που στέκουνταν.

Μόνη η Λυγερή τον είδε, την ώρα που κι εκείνος την κοίταζε. Και γι' αυτό δεν του μίλησε ποτέ.

Και δεν του μίλησε ποτέ, γιατί την ώρα που αντάμωσε τα μάτια του, τέτοιο φως άστραψε μέσα τους και τέτοια χαρά χύθηκε μέσα της, που ντράπηκε και αποτραβήχτηκε και φοβήθηκε κι έσκυψε το κεφάλι, πως αυτήν να κοιτάζει ο αμίλητος νιός, που μπροστά της σφαντούσαν τόσο οι αδελφές της.

Μα σα φούντωσε ο χορός και είδε τις αδελφές της να χορεύουν η καθεμιά μ' ένα από τα δύο τρανότερα βασιλόπουλα, και σαν είδε το Βασιλιά καθισμένο στο σκάκι με τη γριά ρήγισσα τη γειτόνισσα, και την κερα-Βασίλισσα να σεριανίζει στο μπράτσο του γείτονα ρήγα, και σαν έριξε μια ματιά στο βασιλικό τραπέζι με τ' ασημένια πιάτα, και βεβαιώθηκε πως οι χίλιοι δούλοι μπαινόβγαιναν με ροδάκινα και σταφύλια, και πως όλες οι λαγήνες ήταν ως απάνω γεμάτες μοσχάτο κρασί - τότε ένιωσε πως ήταν πια περιττή και μπορούσε να λείψει χωρίς να την παρατηρήσει κανένας.

Και σα βγήκε στο μπαλκόνι ν' ανασάνει και να βρει μοναξιά, ήλθε κοντά της το αγέλαστο παλικάρι, και τα μάτια του την τάραξαν στο σκοτάδι, γιατί έλαμπαν τόσο, που τ' άστρα τ' ουρανού χλώμιασαν και θάμπωσαν μπροστά τους.

Και της είπε το παλικάρι:

-Με λεν Ερημόκαρδο, και το βασίλειο μου είναι τόσο φτωχό, που όποιος θέλει να καλοζήσει μισεύει και πάει και γυρεύει την τύχη του αλλού. Μα αγαπώ τον τόπο μου με όλη του τη φτώχεια, και δε

θα τον απαρνηθώ ποτέ. Και σε ρωτώ, Βασιλοπούλα μου, έρχεσαι χωρίς προίκα και μεγαλεία να γίνεις βασίλισσα του, φτωχή και σεμνή, μα λατρεμένη όσο καμιά;

Σήκωσε τα μάτια η ντροπαλή Βασιλοπούλα και πάλι τα κατέβασε, γιατί τη θάμπωσαν τα δικά του με τη λάμψη τους.

- Δε μπορώ, του είπε, οι αδελφές μου δε διάλεξαν ακόμα...

- Τι δε διάλεξαν;

-Το γαμπρό που τους αρέσει.

Την κοίταξε το Βασιλόπουλο και τα μάτια του έλαμψαν ακόμα περισσότερο.

- Καλά, της είπε. Σα διαλέξουν και αποδιαλέξουν, θυμήσου τον Ερημόκαρδο και το φτωχό του βασίλειο που περιμένουν τη Βασίλισσα τους.

Και, σκύβοντας βαθιά, ακούμπησε τα χείλη του στο χέρι της κι έφυγε χωρίς να την ξανακοιτάξει.

Τον είδε από το μπαλκόνι που έφευγε, μαύρος στο μαύρο του άλογο, και με τα μάτια τον ακολούθησε ώσπου χάθηκε στο σκοτάδι.

Και σα μπήκε μέσα πάλι, τέτοιο φως χαράς σκορπούσε η κόρη γύρω της, που και από τις αδελφές της ήταν ομορφότερη, και δέκα βασιλόπουλα τη ζήτησαν εκείνο το βράδυ. Μα όλα τ' αρνήθηκε μ' ένα χαμόγελο τρεμουλιαστό.

Ήταν ο τελευταίος πια χορός. Εκείνο το βράδυ έμελλε να κριθεί η τύχη του κάθε γαμπρού.

Η Μαυρομάτα είχε χορέψει με όλους, μα κανένας δεν της φάνηκε άξιος να γίνει ταίρι της. Ονειρεύονταν να κάνει μian εικόνα, την πιο όμορφη του κόσμου, όπου θα ζωγράφιζε τον εαυτό της, ντυμένη στο χρυσάφι, και πλεγμένα στα μαύρα της μαλλιά τ' ατίμητα μαργαριτάρια που, για χατήρι της, ένα-ένα από χρόνια τα μάζευε ο γερο-Βασιλιάς. Και στο πλάγι της θα ζωγράφιζε το γαμπρό, που για να 'ναι άξιος της, έπρεπε και αυτός να είναι ο ομορφότερος και ο πλουσιότερος στον κόσμο.

Μα ποιος απ' όλους αυτούς ήταν άξιος της;

Το κοραλλένιο της χείλι δεν καταδέχθηκε να χαμογελάσει σε κανένα εκείνο το βράδυ, κι ένα-ένα έφευγαν τα βασιλόπουλα από κοντά της με τσακισμένη την καρδιά.

Σαν τελείωσε ο χορός κι έσβησαν τα φώτα, ο Βασιλιάς φώναξε

τις κόρες του να τις ρωτήσει τι αποφάσισαν. Μα μόνο η Μαυρομάτα και η Λυγερή βρέθηκαν κοντά του.

Η Ξανθομαλλούσα είχε χαθεί.

Τη γύρεψαν εδώ, τη γύρεψαν εκεί, μα πουθενά δεν ήταν.

Φώναξαν τους ακρίτες που φύλαγαν στην άκρη του βασιλείου και τους ρώτησαν.

- Ναι, είπαν αυτοί, την είδαν τη βασιλοπούλα που πέρασε αγκαλιά με το τρανό γειτονικό βασιλόπουλο. Κι έστειλε μήνυμα του Βασιλιά και της Βασίλισσας πως αυτόν διάλεξε, και πως πηγαίνει στο βασίλειο του να στεφανωθεί με χαρές και δόξες όπως της ταίριαζαν. Τη συνοδεία της ξέχασε, λέει, να τη φωνάξει· ξέχασε και ν' αποχαιρετήσει το Βασιλιά πατέρα της και τη Βασίλισσα μητέρα της. Μα τόσο ξετρελαμένο με το τραγούδι της ήταν το Βασιλόπουλο, που δεν την άφησε πια να γυρίσει πίσω. Και ζητούσε να της στείλουν τη σμαραγδένια νυφικιά κορώνα της που θα της χρειάζονταν, λέει, για τους γάμους, επίσης και τα προικιά της και τις βάγιες και δούλες που θα τη συνόδευσαν στην εκκλησία.

Τ' άκουσε η Βασίλισσα και βαρυστενάξε. Μα ο Βασιλιάς την αγριοκοίταξε:

- Σώπα, κυρα-Βασίλισσα, της είπε. Παράξενο θα ήταν αν δεν είχε ξετρελαθεί με το τραγούδι της ο τρανός γείτονας μας. Σύρε παράγγειλε να κάνουν γρήγορα, να της στείλουμε τη σμαραγδένια κορώνα, μαζί και τα προικιά της και όλα τα φλουριά που βρίσκονται στις στέρνες μου μέσα.

- Όλα τα φλουριά; ρώτησε η Βασίλισσα. Αμέ οι άλλες δυο μας κόρες;

-Έρχονται αύριο εκατό καράβια φορτωμένα χρυσάφι, αποκρίθηκε ο Βασιλιάς. Φέρνουν προίκες για άλλες δέκα κόρες.

Μα την άλλη μέρα σηκώθηκε φουρτούνα κι έπνιξε τα εκατό καράβια και χάθηκε το χρυσάφι, και ο γερο-Βασιλιάς έμεινε φτωχός με τις δυο του όμορφες κόρες άπροικες.

Τότε έστειλε μαντατόρους στην Ξανθομαλλούσα να της πουν πως δυστυχία έπεσε στο βασίλειο και την παρακαλούσε να στείλει πίσω τα φλουριά ή την κορώνα. Εκείνη όμως του αποκρίθηκε αγάπες και φιλιά, μα πως τα φλουριά τα ξόδιασε πια το Βασιλόπουλο, ο άντρας της, για να της φτιάσει μαρμαρένιο παλάτι, και πως την κο-

ρώνα τη φορεί μέρα-νύχτα για να θυμάται τον αγαπημένο πατέρα της.

Συγκινήθηκε ο Βασιλιάς για την αγάπη της κόρης του, και της έστειλε την ευχή του.

Τι να κάνει τώρα ο Βασιλιάς; Φωνάζει τη Μαυρομάτα και τη Λυγερή, τους λέει τη δυστυχία του και τις παρακαλεί να τον βοηθήσουν.

Αρπάζει η Λυγερή από το λαιμό και από τα μαλλιά της τα λαμπρά ζαφείρια της, δώρα πρωτοχρονιάτικα και λαμπριάτικα, και τα βάζει στο χέρι του γερο-Βασιλιά.

- Θα σου έδινά κι εγώ τα μαργαριτάρια μου, είπε η Μαυρομάτα, μα συλλογίζομαι πως είναι καλύτερα να τα φορώ για να κάνω τη μεγάλη μου εικόνα. Και θα είναι τόσο όμορφη που θα την πουλήσουμε και θα πάρουμε του κόσμου τα φλουριά.

-Γειά σου, κόρη μου φρόνιμη και συνετή! αποκρίθηκε ο Βασιλιάς, χαϊδεύοντας με καμάρι τα μαύρα της μαλλιά. Πάντα το έλεγα πως τα 'χεις τετρακόσια. Και να, τώρα που δίνει τα ζαφείρια της η Λυγερή, θα τα πουλήσουμε και θα έχουμε φλουριά αρκετά για κάμποσον καιρό.

Πούλησαν λοιπόν τα ζαφείρια, πούλησαν τους δούλους, τις χρυσές λαγήνες, τ' ασημένια πιάτα, έκλεισαν τις μεγάλες σάλες και αποτραβήχτηκαν σε μια γωνιά του παλατιού.

Κάθισε η Μαυρομάτα αντίκρυ στον καθρέφτη της και άρχισε να ζωγραφίζει, ενώ απάνω-κάτω έτρεχε η Λυγερή, ζυμώνοντας πίτες του γέρου πατέρα της, βουρτσίζοντας τον πορφυρένιο του μανδύα, τρίβοντας και γυαλίζοντας τη βασιλική του κορώνα.

Μια μέρα που άπλωνε ρούχα στο περιβόλι, είδε ένα μαύρο καβαλάρη που σίμωνε στο μαύρο του άλογο.

Το σεντόνι που άπλωνε η κόρη έπεσε στο χορτάρι κι έσμιξε τα χέρια της τρέμοντας όλη.

- 'Ηλθα να σε πάρω, της είπε το αγέλαστο παλικάρι. Το φτωχό μου βασίλειο στενάζει χωρίς βασίλισσα, και η καρδιά μου μαραίνεται για σένα. Έλα, κόρη, να φέρεις το χαμόγελο στην έρημη πατρίδα μου...

Η κόρη έσκυψε το κεφάλι κι ένα δάκρυ στάλαξε στ' άσπρα χέρια της.

- Δεν μπορώ, του είπε' η αδελφή μου ζωγραφίζει για να βγάλει το ψωμί μας, και δεν έχει καιρό να φροντίσει τον πατέρα.

Τα μάτια του παλικάριού άστραψαν τόσο, που τα είδε εκείνη από μέσα από τα κλειστά ματόκλαδά της. Μα δεν τα σήκωσε απάνω του.

- Καλά, της είπε. Σαν τελειώσει και αποτελειώσει η αδελφή σου τη μεγάλη της εικόνα, θυμήσου τον Ερημόκαρδο και το φτωχό μου βασίλειο, κι έλα να σκορπίσεις τη χαρά στη μαύρη μου ερημιά.

Ξαφνικά έσκυψε από το άλογο, έβαλε ένα φιλί στα καστανά μαλλιά της κι έφυγε χωρίς να την ξανακοιτάξει.

Σήκωσε τα μάτια η Λυγερή και τον είδε που απομακρύνονταν, ολόμαυρος στο φωτισμένο κάμπο και τον κοίταξε ώσπου χάθηκε μες στο δάσος.

Και σαν πήγε μέσα και κάθισε κοντά στον πατέρα της, τόσο συλλογισμένη ήταν η όψη της, που το παρατήρησε ο Βασιλιάς, και χτυπώντας με το δάχτυλο χαδιάρικα το μέτωπο της, της είπε γελαστά:

- Τι σκοτίζει τη νοικοκυρούλα μου; Μην της κήκε καμιά της πίτα;

Πέρασε καιρός και τελείωσε η εικόνα της Μαυρομάτας.

Αλήθεια, στον κόσμο δεν ήταν άλλη τέτοια εικόνα, με τόση τέχνη καμωμένη και που να παρίστανε τέτοια όμορφη βασιλοπούλα.

Την έβγαλε έξω η Μαυρομάτα να στεγνώσει, και πέρασε το ομορφότερο του κόσμου Βασιλόπουλο και την είδε, και αμέσως κήκε η καρδιά του.

-Αν δεν την πάρω αυτή τη Βασιλοπούλα, είπε, θα σκοτωθώ.

Τ' άκουσε η Μαυρομάτα και βγήκε να δει ποιος μιλά.

Καθώς την είδε το Βασιλόπουλο, στολισμένη με τα μαργαριτάρια της, τα έχασε ολότελα.

-Πιο όμορφη είσαι και από την εικόνα σου ακόμα, της είπε μαγεμένο, και θα σε πάρω και θα σε κάνω βασίλισσα μου.

Μόλις πρόφθασε η Μαυρομάτα να πάγει ν' αποχαιρετήσει το Βασιλιά και τη Βασίλισσα και να πάρει την ευχή τους. Προίκα δε ζήτησε το ομορφότερο του κόσμου Βασιλόπουλο, την έπαιρνε όπως ήταν, αλλά θα έπαιρνε και την εικόνα, που θα έμενε, λέει, ατίμητη κληρονομιά στα παιδιά τους και στα εγγόνια τους.

Και με χαρούμενα δάκρυα φίλησε ο Βασιλιάς την κόρη του και της έδωσε την ευχή του, κι έφυγε η Μαυρομάτα με το γαμπρό να παν να κάνουν τους γάμους με χαρές και ξεφαντώματα στον τόπο του. Γιατί ήταν φτωχός ο Βασιλιάς, και δεν μπορούσε πια να κάνει γάμους μεγάλους, όπως ταίριαζε στην υπερήφανη Μαυρομάτα και στο ομορφότερο του κόσμου Βασιλόπουλο.

Έμεινε μόνη η Λυγερή μεταξύ του γέρου Βασιλιά και της γριάς Βασίλισσας. Μα τώρα που έφυγαν οι δυο της αδελφές, μεγάλη λύπη έπιασε το Βασιλιά, και δεν κουνούσε πια η Λυγερή από κοντά του. Όλη μέρα του έπαιζε λαούτο και του τραγουδούσε τ' αγαπημένα κομμάτια της Ξανθομαλλούσας, και τη νύχτα πια φρόντιζε το νοικοκυριό, ζύμωνε, συγύριζε, έραβε κρυφά.

Έτρωγε τις πίτες ο Βασιλιάς και άκουε το λαούτο και αναστέναζε ο καημένος, γιατί θυμούνταν πόσο πιο όμορφη φωνή είχε η Ξανθομαλλούσα, και πονούσε η καρδιά του. Έπειτα, ώρες-ώρες, ξεχνούσε και χαίδευε τα μαλλιά της Λυγερής όπως συνήθιζε να χαϊδεύει τα μαλλιά της Μαυρομάτας. Μα τα δάχτυλα του δεν αντάμωναν πια τα δροσερά μαργαριτάρια, και ξαφνίζονταν και την κοίταζε και δάκρυα νοσταλγικά ανέβαιναν από την καρδιά του στα μάτια, γιατί, αλήθεια, φοβερά του έλειπαν οι τρισαγαπημένες τεχνίτρες κόρες του.

Για να τον παρηγορεί, καθισμένη στα πόδια του, του έλεγε η Λυγερή εκείνα που φαντάζονταν πως έκαμναν εκείνη τη στιγμή οι αδελφές της.

-Να, τώρα, του έλεγε, η Μαυρομάτα, καθισμένη στο ολόχρυσο αμάξι της, με τα έξι άσπρα της άλογα, πάει στην εκκλησία όπου γίνεται τελετή για την εορτή σου. Και, να, αυτή τη στιγμή, με τη σμαραγδένια της κορώνα στο κεφάλι, στέκει η Ξανθομαλλούσα και βαφτίζει το πρώτο της αγοράκι και του δίνει το όνομα σου γιατί ποτέ δεν ξεχνά την αγάπη σου για κείνην.

Και με δάκρυα στα μάτια έσμιγε ο γερο-Βασιλιάς τα τρεμάμενα χέρια και μουρμούριζε:

-Την ευχή μου να 'χουν οι αγαπημένες μου...

Μα μεγάλη παρηγοριά όλα αυτά δεν του έδιναν. Η καρδιά του βάραινε και πήγαινε, και όλο πιο σιωπηλός και λυπημένος ήταν.

Το έβλεπε η Λυγερή και συλλογίζονταν πώς να κάνει για να ζω-

ηρέψει το γερο-πατέρα της, και θλίβουνταν η ψυχή της που δεν το ήξερε.

Ένα βράδυ που κάθουνταν συλλογισμένη στην κάμαρα της, και κοιτάζε τον ήλιο που βασίλευε στη δόξα του, της φάνηκε σα ν' άκουσε κρότο απ' έξω, και σκύβοντας είδε ένα· μαυροντυμένο παλικάρι, που πατώντας όρθιο στο μαύρο του άλογο σκαρφάλωνε στο μπαλκόνι της.

Τόσο έτρεμαν τα γόνατα της, που δεν μπόρεσε να κουνήσει από τη θέση της. Και μ' έναν πήδο βρέθηκε κείνος στο μπαλκόνι, κοντά της.

- Το φτωχό μου βασίλειο απόκαμε πια χωρίς βασίλισσα, της είπε, και η καρδιά μου μαράθηκε από τον πόνο της για σένα. Δε θα έλθεις πια, κόρη, μαζί μου;

Και πάλι έσκυψε η Λυγερή το κεφάλι και του είπε:

- Έμεινα πια μόνη κοντά στο γερο-πατέρα μου, να του μιλώ για την αγάπη που ξεχνούν να του στείλουν οι άλλες...

Τ' άκουσε το βασιλόπουλο και άστραψαν τα μάτια του τόσο, που έσβησε η ροδοκόκκινη λάμψη του βασιλέματος.

- Άκουσε, της είπε' ήλθα να σου πω πως δεν περιμένω πια. Αν θέλεις να έλθεις απόψε, θα σε πάρω να σε κάνω βασίλισσα στο φτωχότερο βασίλειο του κόσμου, μα και στην πιο πλούσια αγάπη που γέμισε ποτέ ανθρώπινη καρδιά. Θέλεις να έλθεις; Καλά. Ειδεμή φεύγω. Πηγαίνω να κατακτήσω δόξες και πλούτη που θα σε φέρουν στην αγκαλιά μου, μαζί με τους γονιούς σου που δε θέλεις να τους αφήσεις. Ένα μόνο λόγο να πεις, και το ασκέρι μου, έτοιμο στα σύνορα, ρίχνεται στο γειτονικό βασίλειο. Μικρό είναι και αδύναμο το ασκέρι μου, μα το λέει η καρδιά μου. Ή θα πέσουμε όλοι και θα χαθούμε ή θα γυρίσω πλούσιος και τρανός.

Έκανε να φύγει, μα η κόρη άπλωσε τα δυο της χέρια και τον εσταμάτησε.

- Αχ, όχι! Όχι, μη φύγεις! του φώναξε.

Γύρισε το βασιλόπουλο και την είδε όρθια, τρέμοντας μπροστά του.

- Θα έλθεις; ρώτησε.

- Θα έλθω.

- Απόψε;

-Απόψε, ναι. Ξαναπέρασε αργά, τα μεσάνυχτα. Πρέπει να προετοιμάσω τον πατέρα μου.

Έσκυψε το Βασιλόπουλο το κεφάλι και τη φίλησε στο στόμα.

Και γύρισε και πήδηξε στο μαύρο του κι έφυγε, γυρνώντας και ξαναγυρνώντας να τη δει, που στέκουνταν στο ροδοκόκκινο φως του βασιλέματος.

Εκείνο το ίδιο βράδυ κάθουνταν η Λυγερή στα πόδια του Βασιλιά, και με τις άκρες των δαχτύλων της τσιμπούσε τις χορδές του λαούτου.

- Πατέρα, είπε, τι θα έλεγες αν έκαμνα σαν τις αδελφές μου κι έφευγα κι εγώ;

Ο γερο-Βασιλιάς την κοίταξε και γέλασε.

- Δε θα το κάνεις, της είπε, γιατί εσύ είσαι η νοικοκυρούλα μου.

Το λαούτο έβγαλε μια φωνή σαν κλάμα, και πάλι τραγούδησε γλυκά, μα σαν πιο λυπητερά.

- Μα αν το έκαμνα; Ξαναρώτησε.

- Δεν μπορείς να το κάνεις, γιατί σα φύγεις και συ, ποιος θα μου μιλά για την αγάπη των άλλων δυο; αναστέναξε ο Βασιλιάς.

Κι εξακολούθησε το λαούτο το λυπητερό του τραγούδι, ώσπου κοιμήθηκε ο Βασιλιάς. Και η κόρη δε ρώτησε πια τίποτε.

Τα μεσάνυχτα, σαν πέρασε από κει το βασιλόπουλο και σκαρφάλωσε στο μπαλκόνι και κοίταξε μέσα στην κάμαρα, είδε τη Λυγερή που έκλαιγε. Με το χέρι του έκανε θλιμμένο νόημα αποχαιρετισμού.

- Πήγαινε, του είπε, το σπίτι δεν μπορεί να μείνει χωρίς νοικοκυρά. Και με θέλει να του μιλώ για την αγάπη που δε θα του στείλουν πια οι άλλες.

Δε μίλησε πια το Βασιλόπουλο. Μια στιγμή ακόμα την κοίταξε που έκλαιγε, το κεφάλι γερμένο στα χέρια της. Ύστερα γύρισε κι έφυγε και χάθηκε στην αφέγγαρη νύχτα.

Και δεν ξαναγύρισε ποτέ.

Το ασκέρι του τσακίστηκε και το βασίλειο του χάθηκε. Μα κανένας πια δεν έμαθε τι έγινε το Βασιλόπουλο.

Πέρασαν μέρες κι εβδομάδες και μήνες.

Όλη μέρα έπαιζε η Λυγερή λαούτο, και τραγουδούσε τα τραγούδια της Ξανθομαλλούσας, και διηγούνταν του γέρου Βασιλιά

πόσο τον αγαπούσαν οι κόρες του.

Μα εκείνος παρηγοριά δεν είχε, και όλο περισσότερο λαχταρούσε η καρδιά του τις τεχνίτρες που ήταν παντρεμένες στα ξένα, τόσο, τόσο μακριά.

Όσο πήγαινε πικραίνονταν και περισσότερο.

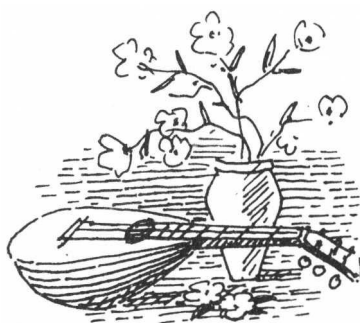
Μια μέρα, βλέποντας τη Λυγερή που άπλωνε πάλι ρούχα κάτω από το παράθυρο του, είπε της γριάς Βασίλισσας:

- Αν ήξερε να τραγουδά σαν την Ξανθομαλλούσα, να ζωγραφίζει σαν τη Μαυρομάτα, θα είχαμε σήμερα πλούτη κι εμείς και μεγαλεία και, ποιος ξέρει; Θα έβρισκε ίσως και αυτή κανένα γαμπρό...

-Τι να κάνεις; αναστέναξε η Βασίλισσα, η δεύτερη μας ήταν μονάχα νοικοκυρά...

Τ' άκουσε η Λυγερή, και μια στιγμή βούρκωσαν τα καστανά της μάτια. Μα έπνιξε τα δάκρυα και χαμογέλασε, και γλυκομίλητη γύρισε στους γέρους γονείς της. Οι καημένοι ήταν τώρα τόσο μόνοι και λυπημένοι και ξεχασμένοι...

Κάθισε μεταξύ τους με το λαούτο της αδελφής της, και τους τραγούδησε σιγά-σιγά, γλυκά, ώσπου τους νανούρισε και τους αποκοίμισε και τους δυο.

ΤΑ ΤΡΙΑ ΚΕΡΑΚΙΑ

ΣΕΝΑ εκκλησιδάκι παράμερο, μαυρισμένο από τη φωτιά μα όρθιο ακόμα, μοναχικό στο χαλασμένο χωριό, ένας γέρος στέκει στο στασίδι του, στα σκοτεινά, και προσεύχεται.

Η εκκλησία είναι αδειανή, όλοι έφυγαν· μα στο μανουάλι μπροστά του, μερικά κεράκια καίουν ακόμα γύρω στη μεσιανή λαμπάδα.

Τα μάτια του γέρου είναι στηλωμένα στα τρία ακριανά κεράκια· τ' άναψε για τα τρία του παλικάρια που πολεμούν στην Κρέσνα. Τα είχε ανάψει με καρδιόχτυπο· στο καθένα είχε δώσει με το νού του από ένα όνομα, τ' όνομα των παιδιών του, και τα κοίταζε με κάποιο φόβο, μη σβήσει κανένα, που θα ήταν κακό σημάδι για το παιδί του εκείνο. Μα όχι! Χαρούμενες και πηδηχτές έκαιαν οι φλογίτσες, πότε ολόισες και κίτρινες, στέλνοντας κολόνα τον καπνό απάνω, πότε γερτές και γαλάζιες, μικρεμένες σαν αναποφάσιστες, σκορπώντας άτακτα τον καπνό ολόγυρα.

- «Σώσον, Κύριε, τον λαόν σου και ευλόγησον την κληρονομίαν σου, νίκας τοις βασιλεύσι κατά βαρβάρων δωρούμενος...», μурμουούρισε ο γέρος.

Τα χείλια του τρεμοσαλεύουν στην προσευχή, μα μέσα στην καρδιά του αναπολεί τις ειδήσεις που έφθασαν, και μονάχο σηκώνεται το χέρι του και κάνει το σταυρό του.

- «Αναστάς εκ του μνήματος και τα δεσμά διαρρήξας του Άδου...»

Με τ' ανοιχτά του χέρια μισοαπλωμένα, με τα μάτια σηκωμένα, ψιθυρίζει ο γέρος το τροπάρι:

- «Δόξα σοι, Κύριε!...» Ετούτο και αν ήταν ανάσταση!...

Τι και αν τράβηξε πολλά ο ελληνισμός; Τι και αν κήκε το χωριό ολόκληρο; Τι και αν πατούσαν σε στάχτη οι ελευθερωτές; Φθάνει που ελευθέρωναν και όλο μπροστά τραβούσαν.

Για το Γένος, για την πατρίδα την ελεύθερη...

Μ' ένα τσούξιμο στην καρδιά θυμήθηκε τον αδελφό του τον παπά, σφαγμένο και πεταμένο μ' εβδομήντα άλλα κουφάρια στην άκρη του δρόμου όπου περνούσαν οι νικητές. Ναι, ήταν φρικτό, το ήξερε, του το είχε πει το παιδί του που τα είδε, ζεστά ακόμα, τα θύ-

Τα χείλια του τρεμοσαλεύουν στην προσευχή...

ματα των Τούρκων, σα μπήκε στα Σέρβια με το νικηφόρο στρατό... Μα τι μ' αυτό; Χωρίς θυσίες λευθεριά δε γίνεται.

-«Άγιος ο Θεός, Άγιος ισχυρός, Άγιος αθάνατος, ελέησον ημάς...»

Όλα του τ' αγόρια τα είχε δώσει στον πόλεμο· τα τρία του παλικάρια τού τα χάρισε ο Θεός και γλίτωσαν και από τα Γιαννιτσά και από το φοβερό Μπιζάνι. Το ένα, το τέταρτο το μικροχαϊδεμένο, είχε πέσει στο Σαραντάπορο. Θεός σχωρέσει το! Ήταν ο φόρος της λευθεριάς· έπρεπε να τον πληρώσει και αυτός, και δεν το έκλαψε το παιδί του. Σαν τον αδελφό του τον παπά, το είχε δώσει και αυτό θύμα στο μεγάλο θυσιαστήρι της πατρίδας της ελευθερωμένης...

Και ανέβηκαν στη Σαλονίκη οι δικοί μας, και τότε, αλήθεια, έκλαψε ο γέρος από χαρά. Και πήραν το Μπιζάνι οι δικοί μας, κι έλεγε ο γέρος πως θα τελείωνε από τη συγκίνηση. Μα του χάρισε ακόμα μέρες ο Χάρος, για να δει και άλλη μεγαλύτερη ακόμα δόξα της πατρίδας.

Γιατί ζήλεψαν οι Βούλγαροι την ομορφιά της δεύτερης πόλης του ελληνισμού, γύρεψαν να μας την αρπάξουν δόλια. Τότε, αλήθεια, κόντεψε να σπάσει η καρδιά του γέρου, γιατί το έμαθε στο χωριό του ανάμεσα στους εχθρούς που έλεγαν πως την πήραν κιόλα.

Μα δεν την πήραν! Γιατί έφθασε ο στρατός μας σα χείμαρρος βροντερός, και τους πέταξε πέρα και τους κατρακύλησε ως την Κρέσνα.

- «Ευλογητός ει, Κύριε, ο Θεός των πατέρων» και δοξασμένο τ' όνομα σου εις τους αιώνες...

Και τι αν βρέθηκε το χωριό του στο δρόμο των εχθρών; Το ήξεραν όλοι πως μιας και προχωρήσουν οι δικοί μας και πετάξουν πίσω τους εχθρούς, ο Βούλγαρος στο αίμα θα ξεδιψάσει. Ε, πέρασαν οι Βούλγαροι κι έκαναν τη δουλειά τους. Μα τι σημαίνει; Κοιμούνταν η κακομοίρα η γριά του κάτω από τα χαλάσματα του ρημαγμένου του σπιτιού. Ούτε βρήκε πια τα κόκαλα της σαν πέρασαν κι έφυγαν οι Βούλγαροι. Μαζί με τους άλλους που γύρευαν τους πεθαμένους τους, γύρεψε και αυτός· μα πού ήταν το σπίτι του, καλά-καλά δεν ήξερε πια. Πέτρες και στάχτη ήταν τώρα όλο το όμορφο χωριό τους, δεν ήταν να πεις πια πως ξεχώριζες τίποτα.

-Ευλογημένο τ' όνομα σου, Κύριε! Μόνο έτσι μπορούσε να ελευθερωθεί το Γένος, και το Γένος όσο πήγαινε και λευθερώνουνταν...

Ακούμπησε ο γέρος το κεφάλι στο μαυρισμένο από τον καιρό ξύλο του στασιδιού κι έκλεισε τα μάτια.

Ας είναι, ήταν κρύα η ζωή χωρίς την κακομοίρα τη γριά του και χωρίς το πατρικό του, όπου μεγάλωσαν τα παλικάρια του, όπου είχε τραγουδήσει και γελάσει και κλάψει και αντρείψει το ξανθόμαλλο χαϊδεμένο του, που κοιμούνταν το στερνό του ύπνο σε κάποια χαράδρα του Σαρανταπόρου...

Ήταν ήσυχη, ήσυχη η εκκλησία, τόσο που σαν κάποιος φόβος να τον έπιασε το γέρο. Άνοιξε τα μάτια να βεβαιωθεί πως καίουν ακόμα τα κεράκια του, ένα για κάθε αγόρι, που να του τα χάριζε ο Θεός ως το τέλος, να του κλείσουν και αυτουνού τα μάτια σαν έλθει η ώρα...

Και πάλι ακούμπησε στο στασίδι.

Και απάνω του έπεσε βαριά η σιωπή, σιωπή τέτοια που ούτε στον τάφο δεν ήταν μεγαλύτερη.

Και στη σιωπή αυτή, ένιωσε σα μιαν ανατριχίλα που πέρασε στην εκκλησιά, σιωπηλή και αυτή, σαν από άλλον κόσμο.

Ο γέρος ανατρίχιασε, τρεμούλιασε η καρδιά του, και γύρισε κατά την ανοιχτή πόρτα.

Έξω στην ερημιά, στο σκοτάδι όπου άσπριζαν κάπου-κάπου οι πεσμένες πέτρες, είδε ένα ποτάμι πλατύ, που σιωπηλά κυλούσε, και πέρα έναν καβαλάρη που διάβαινε. Μαυροφορεμένος και διάφανος έστεκε στο διάφανο μαύρο του άλογο· μπροστά του έσπρωχνε πλήθος από νέους, και πίσω έσερνε δεμένους γέρους και γριές, και στη σέλα και στα καπούλια αρμαθιές είχε κρεμασμένα τα παιδάκια.

Ο γέρος παρατήρησε πως οι νέοι ήταν πολύ περισσότεροι, και κοπαδιαστά έτρεχαν μπροστά.

Σιωπηλά διάβαιναν, σα να μην πατούσαν χάμω. Όλο αυτοί μιλούσαν, μα καμιά φωνή δεν ακούουνταν, και όμως τους άκουε ο γέρος. Ήταν άλλου κόσμου το διάβα αυτό, και άλλου κόσμου η κουβέντα.

Κι ένα παιδάκι παρακαλούσε κι έλεγε:

-«Χάρο μου, γύρνα στο βουνό να μάσω λουλουδάκια».

-«Βασιλικό δε σου 'βαλε η μάνα σου στο χέρι;»

-«Μαράθηκε ο βασιλικός. Θέλω χλωρά λουλούδια».

Και καθάρια άκουσε ο γέρος την απάντηση:

-«Όπου πατήσει Βούλγαρος, χόρτο χλωρό δε μένει».

Και κάποιος άλλος έλεγε:

-«Χάρο μου, κόνεψ' εις χωριό, κόνεψ' εις κρύα βρύση, να πιουν οι γέροντες νερό κι οι νιοι να λιθαρίσουν...»

Και πάλι αποκρίθηκε ο Μαύρος Καβαλάρης:

-«Όπου περάσει Βούλγαρος, στάλα δροσιάς δε μένει».

- «Χάρο μου, στάσου, Χάρο μου, πάρε μαζί το γέρο, που έμεινε πια έρημος σαν καλαμιά στον κάμπο...»

Ανατρίχιασε ο γέρος κι έσκυψε να δει το σωπασμένο στόμα που μιλούσε.

Τρία παλικάρια όμορφα, σαν κυπαρίσσια ίσια, γυρνούσαν τ' αχνά τους πρόσωπα και άπλωναν τα χέρια τους κατά την εκκλησιά.

Μα ο Χάρος γέλασε και τα έσπρωξε μπροστά.

-«Ούτε σε βρύση σταματώ, ουδ' εις χωριό κονεύω», είπε. «Γνωρίζ' η μάνα το παιδί και τα παιδιά τους γέρους, γνωρίζονται τ' αντρόγυνα και χωρισμό δεν έχουν. Καιρός γι' αυτά δεν είναι πια, τραβάτ' εμπρός, λεβέντες...»

Είχαν προχωρήσει στο γοργό τους πέραςμα, πριν προφθάσει να τρέξει πίσω τους ο γέρος. Έκανε να τους φωνάξει, και η φωνή του τον τρόμαξε. Ανασηκώθηκε και κοίταξε... Ήταν μονάχος στην εκκλησιά... Μόνο μπροστά του, στο μανουάλι, κάπνιζαν ακόμα τρία σβησμένα κεράκια, τα δικά του.

Και αναστέναξε ο γέρος και μάζεψε την κάπα στο στήθος του, γιατί ξαφνικά ένιωσε κρύο μεγάλο...

Μα πάλι αντρειεύτηκε, ανασηκώθηκε κι έκανε το σταυρό του.

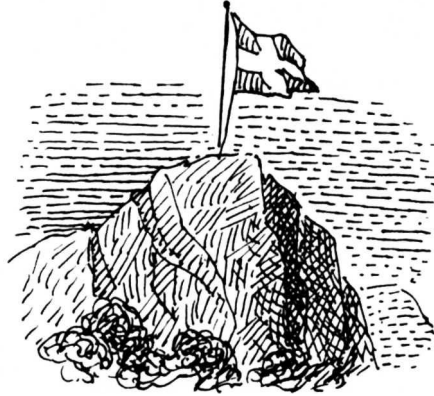
-«Ευλογητός ει, Κύριε, ο Θεός των πατέρων ημών», είπε.

Έτρεμε λίγο το χέρι του κάνοντας το σταυρό του, μα τι να γίνει;

Έπρεπε να γίνει και αυτό για να ελευθερωθεί το Γένος. Τρία παιδιά του έμεναν, τα έδωσε και αυτά. Η πατρίδα τα 'κραξε. Τι σημαίνει; Η γαλάζια σημαία της λευθεριάς κυμάτιζε τώρα στην Κρέσνας τα κορφοβούνια.

Και με το κεφάλι σηκωμένο γύρισε ο γέρος και βγήκε από την

εκκλησιά.

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

ΣΤΗ ΣΚΗΝΗ του Ομέρ Βρυώνη, οι πασάδες όλοι μαζεμένοι συζητούσαν.

Ήταν ν' αποφασιστεί, πριν ξημερώσει, αν εσήμανε ή όχι η ώρα να πάρουν το Μεσολόγγι.

Η νύχτα ήταν σκοτεινή, το κρύο δυνατό, η ώρα περασμένη. Μα ειδήσεις είχαν φθάσει και ο Ομέρ είχε συγκαλέσει τους αρχηγούς, ανυπόμονος να τους ανακοινώσει τα μαντάτα και να εξασφαλίσει τη συγκατάθεση τους.

Ένδεκα χιλιάδες στρατός περιέζωνε για δύο ολόκληρους μήνες το χωριό, που ήταν τότε το ερημωμένο Μεσολόγγι, και δυο δοξασμένοι στρατηγοί, ο Κιουταχής και ο Ομέρ Βρυώνης, αμιλλούνταν ποιος να το πρωτοπάρει. Τα οχυρώματα ήταν χωματένια, μισογκρεμισμένα κι ελεεινά. Μέσα - που να το ήξεραν τότε οι Τούρκοι! - τριακόσια εξήντα παλικάρια όλα-όλα, διαφέντευαν την ημέρα και ξανάχτιζαν τη νύχτα τις χαλάστρες που άνοιγαν στον τοίχο τα τούρκικα κανόνια.

Από καιρό επέμενε ο Κιουταχής πως μόνο με το σπαθί και τη φωτιά θα βάλουν γνώση στους Γκιαούρηδες και θα φέρουν σε λογαριασμό τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο και τον Μάρκο Μπότσαρη, που πεισμάτωναν στην τρέλα τους ή να ελευθερώσουν τη χώρα ή να ταφούν μες στα ερείπια της. Μα ο Ομέρ Βρυώνης, που μελετούσε την κατάκτηση του Μωριά και που ήθελε το Μεσολόγγι στρατιωτική του βάση, επέμενε να το πάρει με το καλό.

Και λόγια βαριά ανταλλάχθηκαν μεταξύ στους δυο στρατηγούς.

Γιατί τους είχαν παίξει οι Γκιαούρηδες, και πολύτιμος καιρός πήγε χαμένος σε συζητήσεις και διαπραγματεύσεις: ώσπου, ένα πρωί, ξαφνισμένοι είδαν οι πασάδες τον υπερήφανο στόλο του Ισούφη να σκορπά και να χάνεται μπρος σε επτά Υδρέικα караβάκια, που με απλωμένα τα πανιά μπήκαν στη λιμνοθάλασσα και προκλητικά άραξαν στο Μεσολόγγι.

Και όταν συνήλθαν από τη σάστισή τους οι πασάδες, και παραπονέθηκαν και αγρίεψαν και πρόσταξαν την πόλη να παραδοθεί, τους αποκρίθηκε αυθάδικα ο Μάρκος Μπότσαρης:

- Αν θέλετε τον τόπο μας, ελάτε να τον πάρετε.

Άφριζε ο Κιουταχής, γιατί είχε μπει πια μέσα ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης με επτακόσιους Μανιάτες, μαζί και ο Ζαΐμης, μαζί και ο Δεληγιάννης. Έβριζε και φώναζε ο οργισμένος πασάς, πως ξεφόρτωσαν πια τα Υδρέικα καράβια όπλα και πολεμοφόδια, και πως ποτέ πια δε θα παραδοθεί το Μεσολόγγι, αν δε χαθούν πρώτα πολλοί πιστοί και αν δεν πνιγούν οι Γκιαούρηδες στο αίμα.

Λόγια πικρά είχε ξεστομίσει ο Κιουταχής, και βαριά το έφερε ο Ομέρ Βρυώνης, τάχα πως αυτός είχε ταπεινώσει το γένος των πιστών, από πονοψυχιά για μια φούχτα σκύλους άπιστους.

Και το έφερε βαριά, γιατί, μες στα τραχιά λόγια του Κιουταχή, διέβλεπε την άλλη κατηγορία, που δόλια την κρυφομετάλεγαν φθονεροί αντίζηλοι του, τάχα πως γκιαούρικο αίμα έτρεχε και στις δικές του φλέβες, και γι' αυτό λιποψυχούσε κάθε φορά που είχε να το χύσει σφάζοντας Χριστιανούς.

Είχε περάσει νύχτες άυπνες, ξαπλωμένος στη σκηνή του ο αγέρωχος Αρβανίτης, γιατί το έβλεπε και αυτός πως η κατάσταση άρχιζε να γίνεται κρίσιμη στο τούρκικο στρατόπεδο. Μετά την καταστροφή της Πέτας, σαν του έστειλαν οι Ρωμιοί τον Βαρνακιώτη για συνεννόηση, το νόμισε μεγάλο θρίαμβο που τον κατάφερε να προσκυνήσει και να προδώσει εκείνους που τον έστειλαν· και όμως, από τότε, πολλοί οπλαρχηγοί ξανάπιασαν τα βουνά κι έκοβαν τις συγκοινωνίες και όπλιζαν τους πληθυσμούς κι έφερναν χίλιες δυσκολίες στους πιστούς· και το κρύο είχε πιάσει, οι βροχές είχαν πλημμυρίσει το στρατόπεδο, το ψωμί σπάνιζε και οι στρατιώτες άρχισαν να γρινιάζουν. Και ύστερα από δύο ολόκληρους μήνες, ούτε κατά μια σπιθαμή δεν είχε προχωρήσει η επιχείρηση του υπερήφανου πασά.

Μα επιτέλους, τώρα είχαν φθάσει οι ειδήσεις που με τόση αγωνία τις περίμενε! Η τύχη είχε γυρίσει, ο Αλλάχ ήταν μαζί του. Τώρα ήλθε η ώρα να διαψεύσει το θρύλο της χριστιανικής του καταγωγής. Αύριο θα πνίξει το Μεσολόγγι στο αίμα.

Ξημέρωνε παραμονή των Χριστουγέννων.

Πλάγι στη σκηνή, σπαρμένη πλούσια μαξιλάρια και χαλιά, όπου ο Ομέρ Βρυώνης είχε συγκαλέσει τους πασάδες, σ' ένα χωριστό διαμέρισμα, ανάμεσα στις αποσκευές του στρατηγού, ένας δούλος έψηνε καφέδες.

Οι ταπεινώσεις είχαν γύρει τις λιγνές του πλάτες, και βαθιά χαράκια είχαν σκάψει οι συλλογές ανάμεσα στα φρύδια και γύρω στο κλειστό του στόμα. Σκυμμένος πάνω σ' ένα μαγκάλι, φαίνονταν παραδομένος στη δουλειά του, τα μάτια καρφωμένα στο μπακιρένιο μπρικόκι.

Ο Ομέρ χτύπησε τα χέρια του.

-Γιάννη, φώναξε, φέρε καφέδες.

Και στο γραμματικό, που παράμερα στέκουνταν και περίμενε, έδειξε το τραπέζι και πρόσταξε: - Εσύ, κάθισε αυτού και γράφε.

Ο Γιάννης έχυσε με προσοχή τον καφέ σε τέσσερα-πέντε ζάρφια, και τα έφερε με το δίσκο μέσα στη σκηνή. Ο Ομέρ Βρυώνης, περπατώντας απάνω-κάτω, υπαγόρευε ένα γράμμα προς τον Βαρνακιώτη:

«Μάθε», έλεγε, «πως αύριο θα γευματίσω στο Μεσολόγγι».

- Αύριο, είπε μέσα του ο Γιάννης, δε θα γευματίσεις στο Μεσολόγγι - πρώτα ο Θεός...

Μα το πρόσωπο του δεν άλλαξε, ούτε φαίνονταν να προσέχει εκείνα που έλεγαν γύρω του. Ένα-ένα, με αργές κινήσεις, ακούμπησε τα ζάρφια με τον καυτό καφέ εμπρός σε κάθε πασά, προσέχοντας μη χυθεί ούτε κόμπος από το μυρωδάτο ποτό.

-Φέρε και άλλους, πρόσταξε ο Βρυώνης, δείχνοντας μ' ένα νόημα των μαύρων φρυδιών του πως τα ζάρφια ήταν λιγότερα από τους πασάδες.

Και χωρίς να σταθεί, με τα χέρια πίσω στη ράχη και τα μάτια χάμω, εξακολούθησε να υπαγορεύει τις τελευταίες του διαταγές στον Βαρνακιώτη:

«Κοίταξε να μάθεις πού πάγει ο στρατός που φεύγει για την Ακαρνανία, και βάσταξε τους αρματωλούς που έχουν προσκυνήσει, ώσπου να μάθεις πως πήρα το Μεσολόγγι. Είσαι υπεύθυνος για το Βραχώρι».

Απότομα στάθηκε εμπρός στον Ισμαήλ Χατζημπέντο, που, αργοκουνώντας το κεφάλι, κάτι σιγομουρμούριζε του Ισμαήλ Πλιάσα.

- Φοβάσαι; τον ρώτησε περιφρονητικά. Οι δυο πασάδες σώπασαν.

Έριξε ο Αλβανός μια πλαγινή ματιά του Κιουταχή, που σιωπηλά και ακατάδεχτα παρακολουθούσε τα κρυφομιλήματα των δυο Ισμα-

ήλιδων, και με οργή, χτυπώντας το χέρι του στο τραπέζι, φώναξε:

- Ή αύριο ή ποτέ.

Και γυρνώντας στον Ισμαήλ Χατζημπέντο, χαμογέλασε και είπε:

- Μη φοβάσαι, πασά μου, τώρα πια ο Αλλάχ είναι μαζί μας, όλα μας έρχονται δεξιά!

Με το κεφάλι, χαμογελώντας, τον εγκαρδίωνε ο Άγος Βαστάρας.

-Πε τους, πε τους, πασά μου, τα μαντάτα.

Και τους τα είπε ο Ομέρ Βρυώνης.

Έφευγε, λέει, στρατός από μέσα από το Μεσολόγγι για τα δυτικά παράλια της Ακαρνανίας, όπου σκοπό είχε να σφάξει τους πληθυσμούς, ίσως και να αρπάξει το Βραχώρι που το φύλαγε ο Βαρνακιώτης, και να συλλάβουν τον Βαρνακιώτη ή να τον πείσουν να γυρίσει μαζί τους.

Κρυμμένος μες στα βούρλα είχε δει κάποιος άνθρωπος του τις ετοιμασίες στα Ελληνικά καράβια· 500 άντρες της φρουράς ετοιμάζονταν να φύγουν με τρεις από τους αρχηγούς. Θα έφευγαν αύριο βράδυ, παραμονή των Χριστουγέννων. Τα ξημερώματα της μεγάλης τους εορτής, οι Γκιαούρηδες θα μαζεύονταν όλοι στις εκκλησίες τους, για τη χριστουγεννιάτικη λειτουργία· αυτή ήταν η κατάλληλη ώρα...

Ο Κιουταχής τον διέκοψε μ' ένα νόημα κατά τον Γιάννη, που στο πλαγινό διαμέρισμα, ανακούρκουδα εμπρός στο μαγκάλι, ανακάτωνε τον καφέ στο μπρίκι.

-Αυτός; έκανε ο Βρυώνης χωρίς να χαμηλώσει τη φωνή.

Και μ' ένα αρνητικό σήκωμα του κεφαλιού πρόσθεσε:

-Μπα, δε μιλάει αυτός!

-Μα είναι Γκιαούρης! ψιθύρισε ο άλλος.

Ο Ομέρ χαμογέλασε.

-Δε μιλάει αυτός, είναι άνθρωπος μου, είπε με τρόπο που ν' ακούσει ο Γιάννης. Έπειτα, έχω τη γυναίκα του και τα παιδιά του στα χέρια μου. Το ξέρει πως αν ακουστεί τίποτα απ' όσα λέμε... - με το χέρι έκοψε τον αέρα: Έννοια σου!... Δε μιλάει αυτός.

Κάθισε στο ντιβάνι, αντίκρυ στο δούλο του, κι εξακολούθησε τις εξηγήσεις του.

Το ανατολικό μέρος της χώρας είναι το πιο αδύνατο· από κει θα γίνει το γιουρούσι, όταν σημάνει το σήμαντρο που θα καλεί τους

Χριστιανούς στις εκκλησίες. Συνάμα όμως θα γίνει μια ψευτοπροσβολή από άλλο μέρος του οχυρώματος, έτσι που κι αν μείνουν μερικοί φρουροί στους τοίχους, θα τρέξουν εκεί και θ' αφήσουν αφύλαχτο το ανατολικό μέρος...

Ο Γιάννης με τα μάτια καρφωμένα στο μπρικάκι του, άκουε κάθε λέξη· φαίνονταν παραδομένος στον καφέ που φούσκωνε, κανένα νεύρο του προσώπου του δεν κούνησε. Και όμως στην καρδιά του ήταν χαλασμός.

Τη γυναίκα του, τα παιδιά του τα είχε ξεχάσει· του τα θύμιζε τώρα ο πασάς. Ναι, ήταν στην Άρτα, αιχμαλωτισμένοι σαν κι αυτόν, όμηροι στα χέρια του Ομέρ Βρυώνη. Και του ήταν γραφτό ν' ακούσει όλες τις ετοιμασίες και ν' αφήσει την καταστροφή να συντελεστεί, αλλιώς η γυναίκα του και τα παιδιά του...

Σιγανά έχυσε τον καφέ στα ζάρφια, προσέχοντας μη σκορπιστεί το καϊμάκι· την αγαπούσε πολύ την όμορφη γυναίκα του, τα τρελαίνονταν τα παιδιά του. Για να μη κακοπάθουν αυτά δούλευε τόσον καιρό τον Τούρκο, και τον δούλευε πιστά. Το ήξερε πως θα πλήρωναν με το κεφάλι τους κάθε του πληροφορία· ώστε έπρεπε να καθίσει ήσυχος, να βουλώσει το στόμα του, ν' αφήσει το μοιραίο να συντελεστεί.

Μοίρασε πάλι τους καφέδες και πήρε τ' αδειανά ζάρφια. Μα και οι πασάδες τώρα σηκώνουνταν, η συνεδρίαση είχε τελειώσει. Όλοι ήταν πια σύμφωνοι, η επίθεση θα γίνονταν τα Χριστούγεννα, την ώρα της λειτουργίας των Γκιαούρηδων.

Ένας-ένας χαιρέτησαν το στρατηγό και αποτραβήχθηκαν να ξαναπάν να κοιμηθούν, ώσπου να έλθει η ώρα της ετοιμασίας.

Ο Ομέρ Βρυώνης τυλίχθηκε στη σαμουρένια κάπα του και ξαπλώθηκε στο σοφά.

- Όχι, είπε του Γιάννη, που ρωτούσε αν θα γδυθεί. Δεν έχω καιρό σήμερα για πούπουλα· κλείσε τον μπερντέ και πήγαινε· δε σε θέλω πια.

Έσβησε τα κεριά ο Γιάννης, κατέβασε το κρεμαστό χαλί που χώριζε τη σκηνή του αφέντη από το διαμέρισμα με τις αποσκευές, και ξαπλώθηκε κοντά στο μαγκάλι να ζεσταθεί.

Έτρεμε πολύ, τώρα που δεν τον έβλεπαν πια, και τα δόντια του χτυπούσαν από σύγκρυο.

Έτσι λοιπόν είχαν αποφασίσει οι πασάδες· αύριο χριστουγεννιάτικα θα παίρνανε το Μεσολόγγι. Μα αυτός αποφάσιζε πως δε θα το πάρουν... Ναι, αυτός, ο δούλος του Ομέρ Βρυώνη, ο φτωχός Γιάννης Γούναρης από τα Γιάννινα, έτσι το ήθελε, να σωθεί το Μεσολόγγι.

Μα θα μπορέσει να το σώσει;

Το ήξερε αυτός πως βίγλες είχε παντού στους τοίχους απάνω. Τις έβλεπε, σαν έβγαινε να κυνηγήσει πουλιά για το τραπέζι του αφέντη του, που φύλαγαν μέρα και νύχτα άγρυπνα. Ούτε σκιά δεν άφηναν να σιμώσει. Θα του έριχναν ευθύς, αν έκανε να πλησιάσει. Και ούτε και σημείο δεν μπορούσε να κάνει, γιατί θα τον ένιωθαν οι Τούρκοι φρουροί. Δεν τον πείραζε που θα τον σκότωναν, μια φορά πεθαίνει ο άνθρωπος και γλιτώνει από την τούρκικη σκλαβιά. Μα που δε θα μάθαιναν οι πολιορκημένοι το καταχθόνιο σχέδιο των πασάδων...

Σηκώθηκε στον άγκωνά του, τα μάτια καρφωμένα στη φωτιά. Τα κάρβουνα είχαν χωνέψει, σκιές κοκκινόμαυρες κυμάτιζαν στη θρακιά με κάθε πνοή που περνούσε και, λίγο-λίγο, απόσβηνε και από ένα καρβουνάκι και σκορπούσε η στάχτη.

Μα ο Γιάννης δεν τα έβλεπε· έβλεπε τη γυναίκα του, νέα και όμορφη, χλωμούλα η καημένη, γιατί ήλιος δεν τη θωρούσε έτσι που ζούσε, μόνη, κρυμμένη πίσω από τα κλειστά παντζούρια της... Έβλεπε τα παιδάκια του, τα δυο του αγοράκια, όλο ζωή και σκανταλιά· γελούσαν συχνά, τα καημένα, γιατί ήταν μικρά και δεν είχαν καταλάβει ακόμα, στην αγκαλιά της μάνας, το βάρος της σκλαβιάς. Και τώρα έπρεπε να τα θυσιάσει...

Η καρδιά του ράγιζε. Ήταν άραγε ανάγκη; Μπορούσε και να μην είχε ακούσει τα λόγια των πασάδων...

Έσπρωξε την κουβέρτα του και σηκώθηκε αργά· ξεκρέμασε το τουφέκι του, που κρέμουνταν σ' ένα καρφί και βγήκε έξω.

Γλυκοχάραζε η παραμονή των Χριστουγέννων, μα καμιά χαρά δεν ήταν στη φύση· όλη την εβδομάδα είχε ρίξει βροχή, το στρατόπεδο, μουσκεμένο, ήταν λίμνη απέραντη από λάσπη.

Και το Μεσολόγγι θα γίνονταν αύριο λίμνη απέραντη από αίμα χριστιανικό... γιατί έτσι το αποφάσισαν οι πασάδες...

-Ε, μπαρμπα-Γιάννη, για πού;

Ο Γιάννης σήκωσε τα μάτια και γνώρισε το σταβλίτη του Ομέρ, που ετοιμάζονταν για την πρωινή του προσευχή.

Τον χαιρέτησε με το χέρι χωρίς να σταματήσει.

- Πάγω να σκοτώσω θαλασσοπούλια, του αποκρίθηκε, για το μεζέ του αφέντη.

Του φώναξε ο Τούρκος:

- Μη σε δουν με το τουφέκι οι Γκιαούρηδες, και σε πάρουν για πολεμιστή!

Και κακανίζοντας γονάτισε στην ψάθα του, γυρισμένος κατά την ανατολή.

Ο Γιάννης δεν αποκρίθηκε· με ήσυχο, τακτικό βήμα τράβηξε για τη λιμνοθάλασσα.

Το βράδυ εκείνο της παραμονής των Χριστουγέννων, ο γραμματικός του Μακρή, ο Θανάσης, γύριζε, μονάχος μες στο μονόξυλό του, από το Ανατολικό, το ηρωικό νησάκι στην είσοδο του κόλπου, που μόνο πια έμενε ελεύθερο σ' όλη την περιφέρεια, μαζί με το Μεσολόγγι. Η ξηρά ήταν όλη στα χέρια των Τούρκων· μόνη συγκοινωνία έμενε πια από τη θάλασσα.

Βιάζονταν να φθάσει στο Μεσολόγγι για να κάνει Χριστούγεννα με τους δικούς του και για ν' αποχαιρετήσει τους αρχηγούς Τσόγκα, Γρίβα και Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, που έφευγαν με τα καράβια το ίδιο εκείνο βράδυ. Πεντακόσιοι άντρες διαλεγμένοι έφευγαν μαζί τους για επιχείρηση μυστική.

Από τότε που είχαν ξεφορτώσει τα Υδρέικα καράβια άντρες, τουφέκια και τροφές, οι Τούρκοι είχαν σταματήσει τις επιχειρήσεις τους· το καταλάβαιναν πως από χορτασμένους δεν το παίρνουν το Μεσολόγγι, και τους άφηναν ήσυχους ώσπου να πεινάσουν πάλι.

Χαμογέλασε ο Θανάσης. Πείνα το Μεσολόγγι δε φοβούνταν πια όσο βαστούσαν τη θάλασσα τα Υδρέικα καράβια...

Μ' αφού τους άφηναν οι Τούρκοι ελεύθερα τα χέρια, καλό ήταν να δουν αν δε γίνεται τίποτα από το Βραχώρι...

Έξαφνα, στην ακρογιαλιά είδε ο Θανάσης έναν άνθρωπο που με το μαντίλι τού έγνεφε να πλησιάσει.

Γύρισε τη βάρκα του κατά την ξηρά.

- Ποιος είσαι; φώναξε, και τι θέλεις;

- Έλα, μη φοβάσαι... είμαι φίλος, του αποκρίθηκε ο άλλος.

- Έλα, μη φοβάσαι... είμαι φίλος, του αποκρίθηκε ο άλλος.

Ο Θανάσης σίμωσε και ξεχώρισε καλά τον άνθρωπο.

Είχε σκυφτούς τους ώμους και φαίνονταν κατάκοπος· τα ρούχα του ήταν πιτσιλισμένα λάσπες, σα να είχε κάνει μακριά πορεία, και στο χέρι βαστούσε τουφέκι κυνηγού.

Ο Θανάσης έσπρωξε το μονόξυλό του στην αμμουδιά, κοντά του.

-Τι θέλεις; τον ρώτησε από μέσα από τη βάρκα. Ο άλλος έριξε πίσω του μια ματιά, βεβαιώθηκε πως είναι μόνος, και σκύβοντας είπε γρήγορα:

- Τρέξε στο Μεσολόγγι, πες τους πως τα χαράματα θα γίνει γιουρούσι· ξέρουν πως φεύγουν οι αρχηγοί, πως παίρνουν πεντακόσιους άντρες, και την ώρα της λειτουργίας θα σας ρι-χθούν οι Τούρκοι.

Ο Θανάσης πήδηξε στην ξηρά.

- Ποιος είσαι; ρώτησε τον άγνωστο, και ποιος σου τα 'πε όλα αυτά;

-Είμαι ο κυνηγός του Ομέρ Βρυώνη, και είμαι από τα Γιάννινα, Χριστιανός.

Ο Θανάσης τον έσπρωξε με αηδία, κι έκανε να ξαναμπεί στη βάρκα· μα ο άλλος τον βάσταξε από το μανίκι.

- Μη με υποψιάζεσαι και μη με αποδιώχνεις, είπε βραχνά. Τρέξε να τους τα πεις, αλλιώς πάει το Μεσολόγγι.

Η φωνή του μαρτυρούσε τέτοια αγωνία, που ο Θανάσης ταραχθηκε.

-Πώς τα 'μαθές αυτά που λες; ρώτησε.

-Τα λέγανε οι πασάδες αναμεταξύ τους, ήμουν εκεί και τ' άκουσα.

- Ποιοι ήταν οι πασάδες;

Ο άγνωστος τους ονόμασε και του εξήγησε με δυο λόγια σε ποιο μέρος θα χτυπούσαν οι Τούρκοι, γιατί ήξεραν πως ήταν το πιο αδύνατο.

- Θα κάνουν ψεύτικο γιουρούσι απ' αλλού, μην τους πιστέψετε.

Ο Θανάσης τον άκουε, αλλά δίσταζε ακόμα.

- Αν είσαι Χριστιανός, γιατί δεν πολεμάς μαζί μας, παρά δουλεύεις τον Τούρκο; ρώτησε.

Ο ξένος έκανε ν' απαντήσει, το στόμα του τεντώθηκε νευρικά,

μα καμιά φωνή δε βγήκε, κι έσμιξε τα χέρια. Ο Θανάσης τον λυπήθηκε.

- Έλα μαζί μου, του είπε, τι ανάγκη τους έχεις; Έπειτα αν γυρίσεις τώρα θα σε σκοτώσουν.

Ο ξένος σήκωσε το πρόσωπο του, η όψη του ήταν αναλυμένη.

- Το τι θα γίνω εγώ, δεν πειράζει, έκανε, μα έχει στα χέρια του τη γυναίκα μου και τα παιδιά μου...

Τα μάτια του ξαφνικά γέμισαν δάκρυα· πέταξε πάνω τα χέρια του και γύρισε και χάθηκε στο σουρούπωμα.

Ο Θανάσης δε δίστασε πια. Πήδηξε στο μονόξυλό του, και βιαστικά έκανε για το Μεσολόγγι.

Ήταν νύχτα βαθιά σαν έφτασε. Τρεχάτος πήγε στου Μάρκη και του είπε όσα άκουσε, κι ευθύς φώναξε κείνος τους άλλους αρχηγούς, που αμέσως σταμάτησαν τα καράβια, έτοιμα για να σαλπάρουν. Κατά διαταγή του Μαυροκορδάτου, ο Γρίβας αποβίβασε βιαστικά εκατό του άντρες, και με τον Τσαλαφτίνο και τον Κουμουντουράκη έτρεξαν κι έπιασαν τα οχυρώματα· την ίδια ώρα ο αρχιεπίσκοπος μάζεψε τους παπάδες και διέταξε να κλείσουν όλες οι εκκλησίες, και να ειδοποιηθούν τα ποιμίνια πως λειτουργία χριστουγεννιάτικη δε θα γίνει, παρά θ' αγρυπνήσουν οι Χριστιανοί όλοι στους τοίχους απάνω.

Ο Μάρκος Μπότσαρης και ο Λόντος, με τετρακόσια τους παλικάρια, είχαν πιάσει το κέντρο όπου ήταν η πύλη του οχυρώματος· ο Ζαΐμης με άλλους εξακόσιους πήραν τη δυτική μεριά, και μεγάλη δύναμη από χίλιους διακόσιους άντρες, με τον Γρίβα, τον Μακρή, τον Ροζοκότσικα και τον Δελιγιάννη, σκορπίστηκαν στο ανατολικό μέρος όπου ήταν να γίνει το γιουρούσι, ενώ άλλοι έπιαναν τα χαμηλά σπίτια εμπρός, κατά τον κάμπο, και άλλοι, κρυμμένοι στη σκιά, στα πόδια του τοίχου, περίμεναν σιωπηλά.

Σύννεφα πυκνά σκέπαζαν τον ουρανό. Παντού σκοτάδι.

Από την άλλη μεριά του τοίχου οκτακόσιοι Τούρκοι τοιχοπηδούχταδες, όλοι άντρες διαλεγμένοι και γεροί, με σκοινιά, μπήκαν σιωπηλά στο χαντάκι που περιτριγύριζε το οχύρωμα και κρύφθηκαν μες στα βούρλα, στο ανατολικό μέρος, όπου τα φρούρια ήταν πιο ευκολοπήδηχτα. Δυο χιλιάδες πεζικό, περπατώντας στα νύχια, σίμωσαν κρυφά, έτοιμοι να τους υποστηρίξουν. Πίσω τους, άλλες οκτώ

χιλιάδες περίμεναν τη χαραυγή για να ορμήσουν στα οχυρώματα με το πρώτο σύνθημα.

Όλη νύχτα, από τα δύο μέρη του τοίχου, Έλληνες και Τούρκοι παραμόνευαν κρυμμένοι, χωρίς να υποψιάζονται ούτε τούτοι ούτε εκείνοι, πόσο κοντά αγρυπνούσε ο εχθρός.

Οι εκκλησίες ήταν κλειστές, τα κεράκια σβηστά.

Απάνω στα οχυρώματα, οι παπάδες ψιθυριστά εγκαρδίωναν κι ευλογογούσαν τους άντρες, και σιωπηλά τους έδιναν την ευχή τους.

Έξαφνα, στη νυχτερινή σιωπή, όλα μαζί τα σήμαντρα σήμαναν τη λειτουργία.

Και τότε άρχισε το πανηγύρι.

Από τη μίαν άκρη στην άλλη του τοίχου, φωνές και αλαλαγμοί σχίζουν τον αέρα με τα σπαθιά στα δόντια ορμούν του Ομέρ Βρυώνη οι τοιχοπηδηχτάδες, ρίχνουν τις σκάλες, σκαρφαλώνουν στις επάλξεις, μπήγουν δυο σημαίες. Μα τα παλικάρια αγρυπνούσαν.

Σαν τοίχο ζωντανό προβάλλουν τα στήθη τους στο ανθρώπινο κύμα που ανεβαίνει με λύσσα σιωπηλά, αρπάζουν τους ξαφνιασμένους Τούρκους, τους σηκώνουν από το χώμα, τους γκρεμίζουν στο χαντάκι· τρίζοντας τα δόντια τσακίζουν τις σημαίες, ρίχνονται στους καινούριους που σκαρφαλώνουν, τους γκρεμίζουν και αυτούς· τα σπαθιά σφυρίζουν θερίζοντας κεφάλια, βροντούν τα τουφέκια σκορπώντας όλεθρο και τρόμο, τα πόδια γλιστρούν στο γλιστρισμένο από το αίμα χώμα.

Τρεις ώρες βαστά το πανδαιμόνιο.

Κουρασμένοι, πατώντας στα πτώματα, αποτραβιούνται οι Τούρκοι. Δεκατισμένοι, νικημένοι, αποθαρρυσμένοι, υποχωρούν και φεύγουν.

Πηδούν από τους τοίχους οι δικοί μας, τους παίρνουν κατά πόδι και τους σκορπούν αλαλιασμένους στον κάμπο. Δώδεκα σημαίες κείτονται στη λάσπη, πεντακόσιοι πεθαμένοι φράζουν το χαντάκι.

Μετριοούνται οι δικοί μας, λείπουν έξι παλικάρια.

Η λειτουργία είχε γίνει, αλλά με μπαρούτι και με αίμα.

Τ' ακούν οι οπλαρχηγοί απάνω στα βουνά, και κλείουν το Μακρινόρος.

Τ' ακούν και οι Τούρκοι, πως Μαυρομιχάλης και Τσόγκας έπεσαν στην Κατοχή και χάλασαν τους δικούς τους, και τρόμος τους πιάνει.

Σαν από μαύρο σύννεφο βροντοκυλά το άκουσμα πως Καραϊσκάκης και Οδυσσέας τραβούν για το Μεσολόγγι, και πανικός τους ταραίζει. Παραμονή Άη-Βασίλη, νύχτα, σηκώνουν οι πασάδες το στρατό, και με τέτοια βία φεύγουν, που όλα τους τα κανόνια, πολεμοφόδια, τροφές, και έπιπλα ακόμη των πασάδων, μένουν στα χέρια των Ελλήνων, που το άλλο πρωί, ξαφνικά, βλέπουν τον κάμπο έρημο από εχθρούς.

Έτσι εόρτασε το Μεσολόγγι τα Χριστούγεννα του 1822.

Κάπου στην Κλεισούρα μέσα, όπου περνά ο δρόμος που από το Μεσολόγγι πηγαίνει στο Βραχώρι, άσπριζε ένα ερημοκλήσι, η Παναγία η Ελεούσα. Ο διαβάτης, που κουρασμένος στέκουνταν ν' ανασάνει ή έμπαινε στο εκκλησιδάκι ν' ανάψει ένα κεράκι, ήξερε πως θα βρει ένα ποτήρι κρύο νερό να σβήσει τη δίψα του, ή μια φωτιά να στεγνώσει τα ρούχα του, αν τον είχε πιάσει μπόρα στο δρόμο.

Φτωχό ήταν το ερημοκλήσι, φτωχό και το κελί του μοναχού που το φύλαγε, γιατί φτωχοί ήταν και οι Χριστιανοί που του είχαν δώσει από το στέρημά τους για να τα χτίσει.

Μα φεύγοντας, ο διαβάτης μελετούσε τη φιλοξενία του ερημίτη, και απορούσε με τη θλιμμένη του ηρεμία και τη σαν απόμακρη φωνή του.

Χρόνια πολλά κάθουνταν εκεί μέσα ο μοναχός, μα κανένας δεν τον γνώριζε, γιατί δεν ήταν από τον τόπο· ούτε τον άκουσε ποτέ κανείς να πει από που ήταν και ποιες φουρτούνες τον είχαν ρίξει εκεί. Λόγια πολλά δεν ήξερε ο ερημίτης· τα είχε ξεμάθει στη μοναξιά του.

Σκυφτός πάντα και σιωπηλός, κάθουνταν ώρες στην πόρτα του κελιού του, αφηρημένος σε βαθιά θλιμμένη συλλογή, ή βυθισμένος στην ατέλειωτη προσευχή του.

Μόνος και αποτραβηγμένος ζούσε εκεί μέσα, απείραχτος και άγνωστος, μνημονεύοντας την πεθαμένη του αγάπη και τα σφαγμένα του αγγελοúδια. Δάκρυα ποτέ δεν είδε κανείς στα μάτια του· τα είχε χύσει όλα σαν έμαθε την εκδίκηση του αφέντη του που, με το αίμα της καρδιάς του δούλου του, είχε πληρώσει την απελευθέρωση του Μεσολογγίου.

Ήταν ο Γιάννης Γούναρης.

Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑΣ

ΜΙΑ ΦΟΡΑ κι έναν καιρό ήταν ένας Βασιλιάς και μια Βασίλισσα, και το βασίλειο τους ήταν ένα μεγάλο νησί. Ούτε πολύ όμορφο, ούτε πολύ πλούσιο ήταν το νησί τους. Είχε βουνά ψηλά, άγρια, χωρίς δέντρα, χωρίς πρασινάδα· στις πέτρες και στους βράχους δε φύτρωνε χορτάρι για να βοσκήσουν οι ποιμένες τ' αρνάκια τους. Κάτω στον κάμπο, ελιές και πάλι ελιές, με τα σταχτιά τους πένθιμα φυλλαράκια, κατέβαιναν ως τη θάλασσα· που και που μόνο, πρασίνιζαν τα χωράφια, κι εδώ κι εκεί μερικά σπάνια δάση άπλωναν τη σκιά τους γύρω στις ρεματιές. Παντού όμως βράχοι, με τη γυμνή μαύρη τους ράχη, λες και πλάκωναν τη γη.

Σαν καλός άρχοντας ο Βασιλιάς είχε φροντίσει να χτίσει πλοία πολλά, έμαθε το λαό του να δουλεύει χωρίς να χάνει τον καιρό του, και να βγάζει πολλών ειδών εμπορεύματα, που τα πήγαιναν ύστερα με το βασιλικό στόλο και τα πουλούσαν στα ξένα μέρη.

Έτσι λοιπόν, χωρίς να είναι πλούσια η γη τους, την αγαπούσαν οι κάτοικοι και δεν υπέφεραν και πολύ από φτώχεια, ούτε γύρευε κανένας ν' αφήσει την πατρίδα του για να βρει πλούτη έξω από το νησί του. Το μυαλό και η δουλειά, αναπλήρωναν όσα δε χάριζε η γη.

Όλα τα καλά λοιπόν τα είχε ο Βασιλιάς, την αγάπη του λαού του, τα πλούτη που δίνει η εργασία και μια πολύ καλή Βασίλισσα. Μόνο ένα πράγμα του έλειπε· παιδί δεν είχε.

Τέλος πάντων το απέκτησε και αυτό· ένα πρωί έμαθε με χαρά ο λαός όλος πως γεννήθηκε στο παλάτι μια Βασιλοπούλα.

Από τη χαρά του ο Βασιλιάς κάλεσε στη βάφτιση όλο το λαό του και όλες τις νεράιδες του νησιού. Τραπέζια έστρωσαν στους βασιλικούς κήπους, και όλα τα καλύτερα κρασιά του κελαριού του τα έδωσε ο Βασιλιάς, για να κεράσουν τον κόσμο που ήρχονταν να ευχηθεί υγεία και χαρά στο νεογέννητο κοριτσάκι.

Μέσα στο παλάτι, όλες οι νεράιδες είχαν μαζευθεί γύρω στην κούνια και έδιναν κατά σειρά του μωρού από μια ευχή.

Η μια είπε πως θα γίνει η πιο όμορφη του κόσμου. Άλλη πως θα τραγουδά σαν αηδόνι. Η τρίτη πως καμιά δε θα παραβγαίνει στη

χάρη, μαζί της. Η τέταρτη πως η εξυπνάδα της δε θα έχει ταίρι. Άλλη της είπε πως θα έχει γνώση σαν τους πιο σοφούς της γης, κι έτσι ώσπου δεν έμειναν παρά μόνο δυο νεράιδες που δεν είχαν μιλήσει ακόμα.

-Εγώ, είπε η προτελευταία, δε θα της δώσω μόνο μιαν ευχή· θα την προστατεύσω από τη Ζωή και από κάθε λύπη. Με λένε Μοίρα, και θέλω η κόρη αυτή να μην κλάψει ποτέ.

Και, με το μαγικό ραβδί της, χτύπησε ελαφρά τη Βασιλοπούλα στο στήθος, της πήρε την καρδιά, την έκλεισε σ' ένα μικρό κουτάκι, πήρε το κλειδί και αμέσως χάθηκε από το δωμάτιο, πριν μπορέσει κανένας να τη σταματήσει.

Ο Βασιλιάς και η Βασίλισσα τρομαγμένοι όρμησαν στην κούνια, να δουν αν ζούσε το παιδί τους· αλλ' η Βασιλοπούλα κοιμόνταν ήσυχη.

-Χωρίς καρδιά! μουρμούρισε η Βασίλισσα, πώς θα μας αγαπήσει; Και όλοι γύρω αντιλάλησαν:

-Χωρίς καρδιά, πώς θα μας κυβερνήσει, όταν πεθάνει ο καλός μας Βασιλιάς;

Όπου η χαρά έγινε θρήνος, και όλοι ξέσπασαν στα κλάματα.

Μια νεράιδα ακόμα έμενε· σ' αυτήν έστρεψε ο Βασιλιάς.

- Και συ, κυρα-Νεράιδα, της είπε, δώσε μιαν ευχή στο παιδί μας, ξέκανε το κακό που μας έκανε η Μοίρα!

- Να ξεκάνω αυτό που έκανε η δυνατότερη μου, δεν μπορώ, είπε η νεράιδα. Εγώ είμαι η Ζωή, και η Μοίρα με ορίζει! Μπορώ όμως να βοηθήσω τη Βασιλοπούλα να ξαναβρεί την καρδιά της, αν καμιά μέρα τη θελήσει!

-Τώρα, τώρα! φώναξε η Βασίλισσα, δώσε της τώρα την καρδιά της, κυρα-Ζωή!

- Όχι, είπε η Ζωή, αυτό δε γίνεται. Πρέπει να μεγαλώσει η Βασιλοπούλα, και μόνη της να πάγει να τη φέρει. Ένα κλειδάκι μόνο θα της χαρίσω εγώ, και μ' αυτό θα ξαναβρεί την καρδιά της, όποτε την επιθυμήσει.

Και όσο μιλούσε, με μια χρυσή αλυσιδίτσα κρέμασε ένα χρυσό κλειδάκι στο λαιμό του μωρού.

- Όταν θελήσει, εξακολούθησε η νεράιδα, ας βγάλει το κλειδί από την αλυσίδα, και αυτό θα την οδηγήσει... Αλλά να ξέρετε, πως

το δώρο που κάνει η Ζωή είναι βαρύ· τη μέρα που θα αποκτήσει την καρδιά της, η Βασιλοπούλα σας θα νιώσει αγάπη και χαρά, θα νιώσει όμως και όλο το βάρος και τους καημούς της ζωής.

-Τότε κράτησε το! παρακάλεσε η Βασίλισσα. Δε θέλω να κλάψει το παιδί μου!

- Όχι, είπε ο Βασιλιάς· να της το δώσεις, κυρα-Ζωή. Ας μάθει η Βασιλοπούλα καημούς και πόνους για να γίνει άνθρωπος σωστός.

Πέρασαν χρόνια, η ευτυχία εξακολουθούσε στο νησί· αλλά στο παλάτι, δεν ήταν πια η χαρά σαν πρώτα. Ο Βασιλιάς και η Βασίλισσα είχαν κρυφό και βαθύ καημό· η κορούλα τους δεν είχε καρδιά. Και όσο μεγάλωνε, τόσο γίνονταν πιο φανερός ο εγωισμός της.

Ήταν πολύ όμορφη και πολύ έξυπνη, όλες τις τέχνες τις είχε μάθει και με τους πιο σοφούς συζητούσε, και πολλές φορές φαίνονταν πιο γραμματισμένη και απ' αυτούς ακόμα.

Όλοι τη θαύμαζαν, και διαλαλούσαν τη γνώση της και την ομορφιά της. Κανείς όμως δεν την αγαπούσε.

Η Βασίλισσα το έβλεπε κι έκλαιγε κάποτε μυστικά, και θα έδινε όλα τα πλούτη του παλατιού της, για να δει στην κόρη της μια σπίθα της καρδιάς.

Μια μέρα, η Βασιλοπούλα έφθασε τρεχάτη στο δωμάτιο της Βασίλισσας· στο χέρι της βαστούσε ένα άσπρο λαγουδάκι.

-Για δες, μητέρα, τι νόστιμο που πηδά! είπε· και με μια καρφίτσα τρύπησε το πλευρό του ζώου, που τινάχθηκε ξετρελαμένο από τον πόνο.

Η Βασιλοπούλα ξεκαρδίστηκε.

- Δες, δες, μητέρα, τι αστείο· και ετοιμάσθηκε να ξαναρχίσει.

Η Βασίλισσα, αγαναχτισμένη, άρπαξε το λαγουδάκι από τα χέρια της και της είπε με αυστηρότητα:

- Είσαι κακό και σκληρό κορίτσι· βρίσκεις ευχαρίστηση βασανίζοντας το ζώο αυτό που δεν μπορεί να διαφεντευθεί. Θα ήθελες να σε τρυπούσα όπως τρύπησες το λαγουδάκι σου;

- Όχι! είπε χωρίς να ταραχθεί η Βασιλοπούλα, γιατί τότε θα πονούσα.

- Λοιπόν γιατί τρυπάς εσύ το λαγουδάκι; Και αυτό πονεί! Η Βασιλοπούλα κοίταξε τη μητέρα της με απορία, σα να

της μιλούσε μια ξένη γλώσσα που δεν την εννοούσε.

Ένα κλειδάκι μόνο θα της χαρίσω εγώ...

- Μα αφού εγώ δεν πονώ, αποκρίθηκε. Εκείνη τη μέρα η Βασίλισσα έκλαψε πικρά.

Άλλη μια φορά, της χάρισε ο Βασιλιάς ένα ωραιότατο καναρινάκι. Βαστούσε η Βασιλοπούλα το κλουβί στο χέρι όταν πέρασε πλάι από τη λίμνη του κήπου και, για να δει πώς κολυμπά το πουλάκι, του έκοψε τα φτερά και το έριξε στο νερό. Σπάραζε το καημένο χτυπώντας τα φτερουγάκια του με απελπισία, και η Βασιλοπούλα ξεκαρδίζονταν στα γέλια.

Όταν έφθασε η Βασίλισσα κοντά της, το καναρινάκι πνιγμένο δεν κουνούσε πια.

-Τι ανόητο, είπε η Βασιλοπούλα στη μητέρα της· ψόφησε γρήγορα - γρήγορα! Και όμως ήταν τόσο διασκεδαστικό και αστείο, καθώς τίναζε τα φτερά του για να βγει από το νερό!

Κι εκείνο το βράδυ πάλι, έκλαψε πικρά η Βασίλισσα.

Άλλη φορά, παραμονή της Πρωτοχρονιάς, η Βασιλοπούλα στέκουνταν και κοίταζε με περιέργεια τη Βασίλισσα που ζύμωνε τη βασιλόπιτα.

-Εγώ θα πάρω το φλουρί, βέβαια! έλεγε η Βασιλοπούλα.

- Θα το πάρει όποιος το βρει· αποκρίθηκε η Βασίλισσα· αυτό είναι τυχερό, σ' όποιον πέσει.

Την ώρα που ήθελαν να κόψουν την πίτα, η Βασίλισσα πρόσταξε να καλέσουν ένα φτωχό, να πάρει και αυτός το μερδικό του. Τσα-ίσα, εμπρός στην πόρτα, στέκουνταν ένα αγοράκι κουρελιασμένο και τρέμοντας από το κρύο. Το έφεραν μέσα, και η Βασίλισσα με συμπάθεια το φίλησε και πρόσταξε να το ντύσουν με ζεστά ρούχα. Μόνη της το κάθισε στο τραπέζι και του έδωσε να φάγει και να πιει. Αφού έφαγε και ζεστάθηκε, έφεραν την πίτα.

Ο Βασιλιάς την έκοψε κι έδωσε στον καθένα το κομμάτι του με την τύχη του. Όλοι γύρευαν, με τα δόντια και με τα μάτια να βρουν το φλουρί, όταν με χαρά φώναξε το παιδάκι:

-Το βρήκα! και σήκωσε ψηλά το γυαλιστό χρυσό φλουρί.

-Ε! στην υγεία σου! είπε χαρούμενος ο Βασιλιάς, σηκώνοντας το ποτήρι του.

Μα πριν προφθάσει το αγοράκι να πιάσει το δικό του, η Βασιλοπούλα ρίχθηκε απάνω του και το κτύπησε στο κεφάλι με το ασημένιο πιάτο της.

- Δωσ' μου το φλουρί! Δωσ' μου το φλουρί! φώναξε έξω φρενών. Εγώ είπα πως το θέλω.

Με μεγάλη δυσκολία κατόρθωσαν να πάρουν το παιδί από τα χέρια της.

- Να του κόψουν το κεφάλι, φώναζε, και να μου δώσει το φλουρί!

Η βασίλισσα, αγανακτισμένη, της είπε:

- Θα σε δείρω εσένα, και δυνατά!

-Γιατί; ρώτησε με απορία η Βασιλοπούλα.

- Δεν ξέρεις πως πονεί το καημένο το παιδάκι, όταν το χτυπάς στο κεφάλι;

-Ναι, μα τι με μέλει εμένα; αποκρίθηκε η Βασιλοπούλα. Μ' αρέσει το φλουρί και θέλω να το πάρω' σαν πονέσει πολύ θα μου το δώσει.

Ό,τι κι αν της έλεγε η μητέρα της ήταν χαμένα λόγια· η Βασιλοπούλα δεν καταλάβαινε. Κι εκείνη τη νύχτα την πέρασε πάλι η Βασίλισσα κλαίγοντας πικρά.

Περνούσαν τα χρόνια, μεγάλωνε η Βασιλοπούλα, και όλο γίνονταν ομορφότερη κι εξυπνότερη, αλλά και όλο πιο εγωίστρια και άκαρδη. Οι γονείς της πάλι όσο πήγαινε πικραίνονταν περισσότερο, γιατί έβλεπαν πως ολοένα λιγότευε η αγάπη του λαού για την όμορφη μα άσπλαχνη Βασιλοπούλα.

Μα κι αυτή δεν ήταν ευχαριστημένη.

Λύπη και οίκτο δε γνώριζε, μα και χαρά δεν ήξερε τι θα πει. Όταν έβλεπε τις φιλενάδες της να φιλούν τη μητέρα τους απορούσε, γιατί αυτή δεν είχε όρεξη να φιλήσει τη δική της μητέρα.

Όταν άκουε τους άλλους να μιλούν για «συγκίνηση», έλεγε μέσα της:

«Τι είναι αυτό;»

Μια μέρα, πέρασε ένας λαουτάρης από το νησί, και ο Βασιλιάς πρόσταξε να 'ρθει να τραγουδήσει και να παίξει στο παλάτι μπροστά σ' όλη την αυλή. Το βράδυ, στον κήπο, ο λαουτάρης έπαιξε το λαούτο και τραγούδησε· είχε ωραία φωνή και ο Βασιλιάς ευχαριστήθηκε πολύ, και τον πρόσταξε να πει κανένα τραγούδι της πατρίδας του.

Και τραγούδησε πάλι ο λαουτάρης· με τόση αγάπη είπε την

ομορφιά της πατρίδας του και τον πόνο που βρίσκουνταν στα ξένα, που όλοι γύρω έκλαψαν.

Η Βασιλοπούλα μόνη έμεινε ατάραχη, και απόρησε γιατί να κλαίνει οι άλλοι, ενώ αυτή δεν αισθάνουνταν ούτε λύπη ούτε χαρά. Και όταν άκουσε το Βασιλιά, που πρόσταξε να δώσουν στον τραγουδιστή ένα σακί φλουριά, είπε θυμωμένη στον πατέρα της:

- Δε λυπήθηκες να πετάξεις τόσο φλουριά για έναν κουρελιάρη, που μας σκότισε τόση ώρα με τις φωνές του και με τα λαούτα του;

- Γιατί λες πως μας σκότισε; αποκρίθηκε ο Βασιλιάς. Μας ευχαρίστησε απεναντίας, γιατί τραγούδησε με πόνο και με καρδιά!

Αλλά πάλι δεν κατάλαβε η Βασιλοπούλα.

Επειδή όμως ήταν πολύ έξυπνη, αντιλαμβάνονταν πως κάτι της έλειπε που την έκανε διαφορετική από τους άλλους ανθρώπους, μα δεν ήξερε τι ήταν αυτό το «κάτι». Και για να το εξηγήσει έλεγε μέσα της:

«Εγώ είμαι εξυπνότερη από τους άλλους, και γι' αυτό ούτε με πειράζει τίποτε, ούτε μ' αρέσει, ούτε με συγκινεί».

Έγινε δεκάξι χρόνων η Βασιλοπούλα, και οι γονείς της συλλογίστηκαν πως ήταν πια καιρός να την παντρέψουν.

Στο γειτονικό βασίλειο ήταν ένα όμορφο Βασιλόπουλο, γνωστό στον κόσμο όλο για την παλικάριά του και την ευγένεια της ψυχής του. Ήταν προικισμένο με όλα τα ωραιότερα προτερήματα, και ο πατέρας του και η μητέρα του το λάτρευαν.

Η ομορφιά και η εξυπνάδα της Βασιλοπούλας είχε ακουστεί και στο δικό του βασίλειο και το Βασιλόπουλο αποφάσισε να την πάρει γυναίκα του.

- Με την ευχή σας, είπε στους γονείς του, θα πάγω να τη ζητήσω.

Και του έδωσαν την ευχή τους, και ξεκίνησε το Βασιλόπουλο για το νησί της Βασιλοπούλας.

Όταν το έμαθε ο Βασιλιάς, ετοίμασε μεγάλα πανηγύρια και μεγάλα ξεφαντώματα, γιατί το είχε τιμή του να κάμει γαμπρό τέτοιο τρανό Βασιλόπουλο.

Ένα φόβο μόνο είχε, και τον ξεμυστηρεύτηκε της Βασίλισσας:

- Να μην τύχει και κάμει ή πει τίποτε η κόρη μας, που να λυπήσει το γαμπρό και να δει που δεν έχει καρδιά!

Φώναξε λοιπόν την κόρη της η Βασίλισσα, της είπε πως έρχεται το γειτονικό Βασιλόπουλο, και της εξήγησε πώς πρέπει να φέρεται. Αλλά με φαντασμένο ύφος της αποκρίθηκε η Βασιλοπούλα:

- Είμαι η πιο όμορφη και εξυπνότερη του κόσμου· τιμή του είναι να με πάρει.

Κι έκλαψε πάλι η Βασίλισσα, και δεν είπε τίποτα στην κόρη της.

Όταν την είδε το Βασιλόπουλο έμεινε άφωνο. Τέτοια ομορφιά, τέτοια χάρη, ούτε στα πιο τρελά του όνειρα δεν τα είχε φαντασθεί. Δεν έβγαζε τα μάτια του από πάνω της.

Ζήτησε αμέσως να γίνουν οι αρραβώνες, και με χαρά το δέχθηκε ο Βασιλιάς. Ευθύς πρόσταξε τις μουσικές να γυρίσουν στους δρόμους, για να μάθει όλος ο λαός την καλήν είδηση, και πρόσταξε να στρωθεί αμέσως τραπέζι μεγάλο και να φέρουν πάλι τα καλύτερα του κρασιά, για να πιει ο κόσμος στην υγεία του γαμπρού και της νύφης.

Αλλά όταν κάθισαν στο τραπέζι, ούτε να φάγει ήθελε το Βασιλόπουλο ούτε να πιει, μόνο τη Βασιλοπούλα ήθελε να κοιτάζει.

Αφού απόφαγαν, και ο Βασιλιάς και οι αυλικοί ήπιαν στην υγεία των αρραβωνιασμένων, βγήκαν όλοι στο χορό, και πήρε το Βασιλόπουλο τη Βασιλοπούλα και χόρεψαν με τόση χάρη, που όλοι γύρω στέκουνταν μαγεμένοι.

Όταν τελείωσε ο χορός, την πήρε το Βασιλόπουλο να σεριανίσουν στο περιβόλι.

- Τέτοια Βασίλισσα σαν εσένα δε θα φαντάζεται ο λαός μου, της είπε· ούτε η μητέρα μου δεν ήταν τόσο όμορφη!

Εκείνη ευχαριστήθηκε με τα κολακευτικά αυτά λόγια, και με το νου της έβαλε να γίνει αμέσως και Βασίλισσα, για να έχει όλα τα μεγαλεία και τις δόξες.

-Πότε θα με κάμεις Βασίλισσα;

Το Βασιλόπουλο κοντοστάθηκε και την κοίταξε με απορία.

- Όταν γίνω εγώ Βασιλιάς, αποκρίθηκε· και ελπίζω να αργήσει αυτό πολύ ακόμα, για να ζήσει χρόνια πολλά ο πατέρας μου...

-Αχ, όχι! διέκοψε η Βασιλοπούλα. Αν σε πάρω, θέλω να γίνω αμέσως Βασίλισσα, για να φορώ το στέμμα και την πορ-φυρένια βασιλική στολή, που θα πηγαίνει τόσο καλά με την ομορφιά μου.

Τόσο λυπήθηκε το Βασιλόπουλο, που δεν αποκρίθηκε τίποτε.

Εκείνη νόμισε πως παραδέχτηκε τα λόγια της, και του εξήγησε με τι τρόπο μπορούσε να γίνει αμέσως Βασιλιάς.

- Θα πάρω το στόλο του πατέρα μου του Βασιλιά, και όλο του το στρατό, θα φύγουμε μαζί, θα αποβιβαστούμε στο βασίλειο σου, χωρίς τίποτα να ξέρουν οι γονείς σου, και, καθώς θα είναι ανετοιμαστοί, θα μπουν οι στρατιώτες μας στο παλάτι, θα διώξουν τον πατέρα σου και θα γίνεις εσύ ρήγας κι εγώ ρήγισσα.

Το Βασιλόπουλο, καθώς άκουσε αυτά τα λόγια άρπαξε το κεφάλι του με φρίκη μέσα στα δυο του χέρια.

- Μα τι είσαι συ, Βασιλοπούλα μου; ρώτησε. Γυναίκα είσαι ή θηρίο;

-Θέλω να γίνω Βασίλισσα, αποκρίθηκε με πείσμα εκείνη· αλλιώς δε σε παίρνω.

Απελπισμένο και ως την καρδιά θλιμμένο, της είπε το Βασιλόπουλο πως τη θέλει γυναίκα του και πως θα την πάρει και πως τόσο θα την αγαπά, που θα την κάμει και αυτή να μαλακώσει και να γίνει γλυκιά και καλή γυναίκα.

Αλλ' αυτή δεν άκουε από τέτοια λόγια.

- 'Η Βασίλισσα θα με κάμεις αμέσως, ή φύγε μονάχος.

- Θα με κάμεις να πάγω να πέσω στη λίμνη και να πνιγώ! της είπε το Βασιλόπουλο.

- Και δεν πας; του αποκρίθηκε.

Και βλέποντας την απελπισία του γέλασε, αδιάφορη.

Έτρεξε λοιπόν το Βασιλόπουλο και ρίχθηκε στη λίμνη' κι εκείνη τον κοίταζε και ούτε ταραχθηκε, παρά όταν είδε τα νερά που τον σκέπασαν, σήκωσε τους ώμους της και γύρισε προς το παλάτι.

-Τι κουτός που ήταν! είπε. Δεν του άξιζε άλλο τέλος.

Ένας ψαράς στέκουνταν στην άκρη της λίμνης, όταν έπεσε μέσα το Βασιλόπουλο. Καθώς τον είδε, ρίχθηκε στο νερό, κολύμπησε ως το μέρος όπου είχε βουλιάξει, βούτησε και τον έβγαλε λιποθυμισμένο, αλλά ζωντανό ακόμα.

Μεγάλο κακό έγινε στο παλάτι, όταν έφεραν πίσω το αναίσθητο Βασιλόπουλο. Η Βασίλισσα αμέσως κατάλαβε πως η κόρη της ήταν ανακατωμένη στην καταστροφή αυτή, κι έτρεξε στο δωμάτιο της για να την ξεμολογήσει.

Η Βασιλοπούλα της διηγήθηκε ολόκληρη την ιστορία, χωρίς ν'

αποσιωπήσει καμιά από τις άκαρδες λέξεις της και πρόσθεσε:

- Τι φταίγω εγώ αν είναι τόσο κουτός, που δεν καταλαβαίνει πως γυρεύω το καλό του;

Από την αγανάκτηση, η Βασίλισσα δε βαστάχθηκε πια, και τραβώντας τα μαλλιά της, είπε:

-Είσαι καταδικασμένη, κόρη μου, όλο λύπες να σπέρνεις γύρω σου! Αχ! τι κακό που σου έκαμε η Μοίρα όταν σου πήρε την καρδιά!

Η Βασιλοπούλα δεν κατάλαβε τα λόγια της μητέρας της.

- Τι θα πει μου πήρε την καρδιά; ρώτησε. Ποια καρδιά; Και τότε με κλάματα της διηγήθηκε η Βασίλισσα την ιστορία της βάφτισης της.

Η Βασιλοπούλα δεν είχε καρδιά, μα είχε μυαλό. Συλλογίστηκε λίγο και ξαναθυμήθηκε όλη της την περασμένη ζωή, και τότε κατάλαβε πολλά πράγματα, πολλά λόγια που είχε ακούσει και που ως τότε της είχαν φανεί ανεξήγητα.

«Τι άκαρδη... τι άπονη... τι άσπλαχνη...».

Όλα αυτά τα λόγια, που είχε ακούσει να λένε γι' αυτήν σε διάφορες περιστάσεις της ζωής της, τα ένιωθε τώρα.

-Μητέρα, είπε συλλογισμένη· φταίγω εγώ αν δεν έχω καρδιά;

- Όχι, παιδί μου· η Μοίρα σου την πήρε.

- Και δεν μπορώ να την ξαναβρώ;

- Ναι, μπορείς, είπε η Βασίλισσα· φθάνει να το θέλεις. -Το θέλω, είπε η Βασιλοπούλα.

Η Βασίλισσα της εξήγησε τότε με τι τρόπο μπορούσε να την ξαναβρεί, και η Βασιλοπούλα θέλησε αμέσως να ξεκρεμάσει το κλειδάκι από το λαιμό της, αλλά η μητέρα της τη σταμάτησε.

-Πρέπει πρώτα να ξέρεις, πως όταν βρεις την καρδιά σου, θα χάσεις τη σημερινή σου ησυχία. Και της ξαναείπε τα λόγια της Ζωής:

- Σκέψου· θέλεις ν' αντικρίσεις τόσες λύπες; Συλλογίστηκε η Βασιλοπούλα και αποκρίθηκε.

- Δεν ξερω τι είναι λύπη· μα έχω περιέργεια να τη γνωρίσω. Κι έτσι που ζω δε βρίσκω τίποτε που να μ' αρέσει στη ζωή. Δεν γνωρίζω λύπη, μα δεν ξέρω τι θα πει αυτό που λέτε σεις χαρά, ώστε δεν έχει και πολλή σημασία η ζωή μου.

Η Βασίλισσα τη φίλησε με συγκίνηση.

- Πήγαινε, παιδί μου, με την ευχή μου, της είπε. Και η ίδια έλυσε την αλυσιδίτσα από το λαιμό της Βασιλοπούλας και της έδωσε το χρυσό κλειδάκι.

Αμέσως πήδησε το κλειδάκι από τα χέρια της Βασιλοπούλας κι έπεσε από το παράθυρο. Εκείνη ξαφνίστηκε, και με φόβο μην το χάσει έτρεξε στο περιβόλι, και από κάτω από το παράθυρο της το ξαναβρήκε. Έλαμπε σα φωτιά· πριν προφθάσει όμως να το πιάσει, πήδησε πάλι το κλειδάκι και έπεσε μερικά βήματα μακρύτερα. Έτρεξε πάλι η Βασιλοπούλα να το πιάσει και πάλι πήδησε το κλειδάκι, και όλο το κυνηγούσε εκείνη, και όλο της ξέφευγε, και βγήκαν από το περιβόλι του παλατιού κι έτρεξαν στον κάμπο και ύστερα στο βουνό, και όλο πηδούσε το κλειδάκι και όλο το κυνηγούσε η Βασιλοπούλα.

Είχε ανέβει κάμποσο ψηλά στο βουνό, όταν σ' ένα γύρισμα του δρόμου απάντησε μια γριά κουρελιασμένη και βρώμικη, με μικρά πονηρά μάτια και κίτρινη όψη, που της άπλωσε το χέρι:

- Δώσε μου, χρυσή μου κοπέλα, μια πεντάρα ν' αγοράσω λίγο ψωμάκι.

- Δεν έχω καιρό, αποκρίθηκε η Βασιλοπούλα.

Και εξακολούθησε το δρόμο της, με τα μάτια καρφωμένα στο κλειδάκι της.

Παραπάνω είδε άλλη γυναίκα με ξέπλεκα μαλλιά, που κάθονταν στα χώματα κι έκλαιγε απελπισμένα, σκυμμένη πάνω στο μωρό της που βογκούσε σιγά, με κλεισμένα τα μάτια.

-Το παιδάκι μου πεθαίνει! μοιρολογούσε η μητέρα. Αχ! και να μπορούσα να το σώσω!

- Πάρε το στο γιατρό, της φώναξε περνώντας η Βασιλοπούλα.

- Πώς να το πάω στο γιατρό, αφού ούτε ψωμί δεν έχω ν' αγοράσω! αποκρίθηκε η δυστυχισμένη.

Η Βασιλοπούλα σήκωσε τους ώμους της με αδιαφορία κι εξακολούθησε να κυνηγά το κλειδάκι της.

Ανέβαινε κι όλο ανέβαινε η Βασιλοπούλα, και όλο της ξέφευγε το κλειδάκι. Στο δρόμο της είδε και άλλες δυστυχίες· ποτέ όμως δε σταμάτησε. Οι δυστυχίες των άλλων δεν την συγκινούσαν εκείνη.

Ένα τυφλό παιδάκι έπεσε μπροστά της σ' ένα χαντάκι· έβγαλε μια φωνή κι έμεινε ακίνητο. Αλλά η Βασιλοπούλα δε σταμάτησε να

Την ίδια στιγμή, παρουσιάστηκε μπροστά της μια νεράιδα κάτασπρα ντυμένη..

το σηκώσει.

Παραπάνω απάντησε χωροφύλακες που πήγαιναν έναν άνθρωπο με αλυσίδες στα χέρια. Έκλαιγε και δέρνουνταν ο δυστυχισμένος.

-Θα πληρώσω το χρέος μου, έλεγε· αφήσετε με να δουλέψω! Θα πεθάνουν τα παιδιά μου από την πείνα, αν με κλείσετε! Λυπηθείτε τα παιδιά μου!

Αλλά τον έσερναν οι χωροφύλακες, και η Βασιλοπούλα, που μ' ένα κουμπί του μανικιού της μπορούσε να πληρώσει δέκα φορές το χρέος του, δε σταμάτησε.

Ανέβαινε, ανέβαινε η Βασιλοπούλα, έφθασε σε γκρεμνούς και σε βράχους, όπου ούτε σπίτι ούτε άνθρωπος δε βρίσκουνταν πια, και όλο της ξέφευγε το κλειδάκι, και όλο ανέβαινε η Βασιλοπούλα.

Είχε αρχίσει να κουράζεται, και το βουνό τέλος δεν είχε. Μα αν δεν είχε καρδιά η Βασιλοπούλα, είχε όμως θέληση δυνατή, και είχε βάλει με το νου της να πάρει πίσω την καρδιά της.

Έφθασε τέλος στην κορυφή· εκεί σταμάτησε το κλειδάκι. Έτρεξε η Βασιλοπούλα να το πιάσει κι έξαφνα άνοιξε ο βράχος μπροστά της, και μέσα στη σχισμάδα είδε ένα μικρό κουτάκι. Καθώς έσκυψε να το πιάσει, πήδησε το κλειδάκι για τελευταία φορά και χώθηκε μόνο του στην κλειδαρότρυπα. Άπλωσε το χέρι της η Βασιλοπούλα, άρπαξε το κουτί και άνοιξε με βία το σκέπασμα. Μέσα είδε την καρδιά της.

Την ίδια στιγμή, παρουσιάστηκε μπροστά της μια νεράιδα κάτασπρα ντυμένη· γύρω της χύνουνταν τόσο φως, που θαμπώθηκαν τα μάτια της Βασιλοπούλας και τα σκέπασε με το χέρι της.

- Μη φοβάσαι, της είπε η νεράιδα· είμαι η Ζωή, κι εγώ σε οδήγησα εδώ, για να ξαναβρείς την καρδιά σου. Μα πριν την πάρεις πρέπει να ξέρεις τι κάνεις. Η Μοίρα θέλησε να ζήσεις χωρίς πόνους και λύπες, και σου πήρε την καρδιά σου· εγώ όμως δεν παραδέχομαι τη ζωή χωρίς αισθήματα, και σου έδειξα το δρόμο για να τη βρεις πάλι. Θα μάθεις τώρα τη λύπη, αλλά θα μάθεις και τη χαρά, γιατί θα νιώσεις τι θα πει αγάπη. Ως τώρα σ' αγάπησαν οι άλλοι· εσύ δεν αγαπάς κανένα, ούτε καν τη μάνα σου. Θέλεις να ζήσεις ζωή δυνατή, ζωή γεμάτη χαρά και λύπη, λαχτάρα και πόνους;

-Ναι! είπε η Βασιλοπούλα. Το θέλω!

-Πρέπει να το θελήσεις με όλη σου τη δύναμη, είπε η νεράιδα, για να νικήσεις την απόφαση της Μοίρας.

-Το θέλω, είπε η Βασιλοπούλα, με όλη μου τη δύναμη.

-Εμπρός, λοιπόν, τράβα το δρόμο σου με θάρρος.

Και με το μαγικό της ραβδί, η Ζωή χτύπησε ελαφρά τη Βασιλοπούλα στο στήθος.

Ένα φως τόσο δυνατό έλαμπε πάλι, που η Βασιλοπούλα έκλεισε τα μάτια της. Όταν τ' άνοιξε, ήταν νύχτα· το κουτί και το μαγικό κλειδάκι είχαν ξαναχωθεί στο βράχο και η νεράιδα είχε γίνει άφαντη.

Στα σκοτεινά κατέβαινε η Βασιλοπούλα το βουνό· δεν έβλεπε τίποτα· ήταν φοβερά κουρασμένη από το δρόμο που είχε κάμει, και κάθε λίγο σκόνταφτε στις πέτρες, αλλά δεν την πείραζε. Τα τελευταία λόγια της Ζωής της είχαν δώσει θάρρος, και αισθάνονταν μέσα της μια δύναμη καινούρια. Συλλογίζονταν τη μητέρα της και τον πατέρα της, και της ήρχονταν μια λαχτάρα άγνωστη ως τότε, να τους φιλήσει και να ξανακούσει τη φωνή τους.

-Περίεργο! είπε μέσα της. Ως τώρα ποτέ δεν τους είχα συλλογιστεί.

Ο δρόμος ήταν δύσκολος. Αφού περπάτησε πολλή ώρα, κάθισε σε μια πέτρα για να ξεκουραστεί, και την πήρε ο ύπνος.

Είδε όνειρα περίεργα· πως γύρισε στο παλάτι, και με αγάπη έπεφτε στην αγκαλιά του πατέρα της και της μητέρας της, και το Βασιλόπουλο γονατιστό της φιλούσε τα χέρια ενώ ο λαός όλος ζητωκραύγαζε έξω από τα παράθυρα, και την έλεγε «πολυαγαπημένη Βασιλοπούλα», και άλλα λόγια που της φαίνονταν ασυνήθιστα και χωρίς έννοια. Και αυτή απορούσε, και γύρευε να καταλάβει για ποιο λόγο αισθάνονταν τόση όρεξη να ευχαριστήσει όλους, γιατί την πλημμύριζε τόση χαρά, και γιατί την αγαπούσε τόσο ο λαός της, που ως τότε μόνο άκαρδη και άπονη την ήξερε.

Όταν ξύπνησε, έφεγγε. Μα βαριά σύννεφα είχαν μαζευθεί και ο ουρανός ήταν κατάμαυρος.

- Θα βρέξει, μα τι πειράζει; είπε χαρούμενη η Βασιλοπούλα· σε λίγο θα είμαι στο παλάτι.

Μάζεψε μερικά βατόμουρα, και τα έφαγε για να σβήσει την πείνα και τη δίψα της· ύστερα τρεχάτη άρχισε πάλι να κατεβαίνει το βουνό.

Εκεί που πήγαινε όμως, άκουσε ομιλίες δυνατές, σα φωνές που μάλωναν, και μεταξύ τους ξεχώρισε μια φωνή τόσο παραπονεμένη, τόσο λυπητερή, που αμέσως σταμάτησε για ν' ακούσει καλύτερα.

- Τα παιδιά μου έμειναν στο δρόμο, αφήστε με να πάγω να τα μαζέψω! έλεγε η λυπητερή φωνή. Δείτε μαυρίλα που πλάκωσε! Θα παγώσουν, τα καημένα!

-Τράβα μπρος! Τράβα μπρος! απαντούσαν θυμωμένες οι άλλες φωνές.

Έτρεξε η Βασιλοπούλα, και σ' ένα γύρισμα του δρόμου είδε το χρεωφειλέτη και τους χωροφύλακες, που τους είχε απαντήσει ανεβαίνοντας.

-Γιατί πάτε αυτό τον άνθρωπο στη φυλακή; ρώτησε τον αρχηγό.

-Γιατί δεν πληρώνει τα χρέη του, απάντησε αυτός, χωρίς να αναγνωρίσει τη Βασιλοπούλα.

- Μα πώς να τα πληρώσω, που δεν έχω ούτε ένα κομμάτι ψωμί για τα παιδιά μου, φώναξε ο αλυσοδεμένος. Αρρώστησε η γυναίκα μου και ό,τι είχα το ξόδεψα στα γιατρικά, ώσπου μας άφησε χρόνια η καημένη, Θεός χωρέσ' την, και μένουν τα παιδιά μου στο δρόμο!

Δεν μπόρεσε να πει περισσότερα και πνίγηκε στα κλάματα.

Τα μάτια της Βασιλοπούλας γέμισαν δάκρυα.

-Πόσα χρεωστά ο άνθρωπος αυτός; ρώτησε τον αξιωματικό.

-Τρία χρυσά φλουριά, κυρά μου, και τα έξοδα μας. Έβγαλε το χρυσό της πουγκί και το έδωσε του χρεωφειλέτη.

-Πλήρωσε το χρέος σου, του είπε, και κράτησε όσα μένουν για τα παιδιά σου.

Ο δυστυχισμένος έπεσε στα πόδια της και φίλησε τον ποδόγυρο του φουστανιού της.

-Μη μ' ευχαριστείς, του είπε η Βασιλοπούλα. Εγώ πρέπει να σ' ευχαριστήσω για τη χαρά που έχω μέσα μου.

Πήρε πάλι τον κατήφορο και απορούσε μόνη της, γιατί να είναι τόσο χαρούμενη, ενώ κανένας δεν της είχε χαρίσει τίποτε, και απεναντίας αυτή είχε δώσει όλα της τα φλουριά, και δεν της έμεινε ούτε πεντάρα στην τσέπη.

Εκεί που συλλογίζονταν, έξαφνα είδε σ' ένα χαντάκι το τυφλό παιδάκι που είχε πέσει μπροστά της, όταν ανέβαινε.

-Το καημένο! φώναξε· ακόμα εδώ βρίσκεται!

Και πήδησε στο χαντάκι, έπιασε το παιδί στην αγκαλιά της, το χάιδεψε, το φίλησε. Στο μέτωπο του ήταν μια πληγή, και λίγο αίμα είχε τρέξει στα χλωμά του μάγουλα και ξεράθηκε εκεί ασκούπιστο.

Τι να κάμει δεν ήξερε η Βασιλοπούλα· νερό δεν είχε εκεί κοντά, ούτε άνθρωπος φαίνονταν. Με το παιδί στην αγκαλιά εξακολούθησε το δρόμο της. Η βροχή άρχισε να πέφτει και το σκοτάδι γίνονταν βαθύτερο. Τέλος είδε από μακριά μια καλύβα. Άφησε το μεγάλο δρόμο κι έτρεξε να βρει άσυλο εκεί.

Η πόρτα ήταν ανοιχτή και μπήκε μέσα με το φόρτωμα της.

Πλάγι σ' ένα τζάκι κάθονταν μια γριούλα· στο πρόσωπο της ήταν γραμμένη τόση λύπη, που κοντοστάθηκε η Βασιλοπούλα.

-Τι έχεις μάνα; τη ρώτησε.

-Το τι έχω, κόρη μου, άφησ' το, είναι μακρινή ιστορία! της αποκρίθηκε η γριά, και με το γέρικο χέρι της σκούπισε τα δάκρυα που έτρεχαν από τα μάτια της. Πες μου κάλλιο εσύ, αρχοντοπούλα μου, τι ήλθες να κάνεις στη φτωχική μου καλύβα;

Η Βασιλοπούλα της έδειξε το παιδάκι που κρατούσε και της ζήτησε λίγο νερό για να το πλύνει.

Το κοίταξε η γριά μια στιγμή με προσοχή.

- Περιττό, κοπέλα μου, της είπε. Το παιδί είναι πεθαμένο.

Η Βασιλοπούλα ξαφνίστηκε.

- Δε γίνεται, είπε· πρέπει να βρεθεί τρόπος να το συνεφέρουμε.

-Του κάκου, κόρη μου, αποκρίθηκε η γριά. Κοίταξε το, είναι κρύο! Δε μας μένει παρά να το θάψουμε.

Πήρε η γριά το πεθαμένο παιδί για να το πλύνει, και η Βασιλοπούλα κάθισε κοντά στη φωτιά. Κάτι καινούριο μέσα της ξυπνούσε, μια λύπη βαθιά και άσχημη, όπου λίγο-λίγο, ξεχώριζε ένα ασυνήθιστο αίσθημα που την πλήγωσε, το πικρό αίσθημα της ντροπής, η ιδέα πως ίσως έφταιξε αυτή. Θυμούνταν πως είχε δει το παιδί που έπεφτε, και δε στάθηκε στο δρόμο της να το σηκώσει.

- Ποιος ξέρει, συλλογίστηκε· αν το είχα βοηθήσει τότε, αν το είχα φροντίσει, ίσως γλύτωνε...

Είχε μείνει το άμοιρο στο χαντάκι όλη νύχτα, κανείς δεν το είδε να το βοηθήσει, και ξεψύχησε έρημο και μονάχο...

Και η υπερήφανη Βασιλοπούλα χαμήλωσε το κεφάλι της, και για πρώτη φορά στη ζωή της έκλαψε πικρά.

- Μην κλαις, κόρη μου, της είπε η γριά· έκανες ό,τι μπορούσες. Γραφτό του ήταν!

- Όχι, δεν έκαμα ό,τι μπορούσα, είπε η Βασιλοπούλα. Και διηγήθηκε με κλάματα, πως είδε το παιδάκι ανεβαίνοντας και πέρασε χωρίς να σταματήσει.

Η γριά γύρευε να την παρηγορήσει.

- Μικρός είναι ο καημός σου, κόρη μου, της είπε· να ήξερες τι πίκρες έχει η ζωή!

Και τα δάκρυα άρχισαν πάλι να τρέχουν ποτάμι στα σουφρωμένα μάγουλα της γριάς.

Έτρεξε η Βασιλοπούλα και την αγκάλιασε.

-Τι έχεις, μάνα, πες μου!

-Αχ, παιδάκι μου! Μια κόρη έχω κι εγώ, και όλες οι πίκρες απόνω της έπεσαν! Πέθανε ο καλός της και την άφησε χήρα μ' ένα μωρό. Στη λύπη μας, μια παρηγοριά, μια χαρά είχαμε αυτό το χαριτωμένο παιδάκι. Μας το ζήλεψε όμως ο Χάρος κι έπεσε στο στρώμα κι αυτό. Ό,τι είχαμε το πουλήσαμε για το γιατρό και τα γιατρικά, και αφού δώσαμε και την τελευταία μας πεντάρα ο γιατρός δε θέλησε πια να 'ρθει. Και τότε, σαν είδε η κόρη μου το παιδί της τόσο βαριά, τα έχασε η κακομοίρα και σαν τρελή το πήρε κι έφυγε από τα χθες, και από τότε όλο περιμένω, και δεν έρχεται, κι έξω βρέχει, είναι χειμώνας, και ξέρω πως πεινά και πως δεν έχει να φάγει.

Η Βασιλοπούλα τινάχθηκε.

-Την είδα! Την είδα! είπε με μεγάλη ταραχή. Την απάντησα πεινασμένη και απελπισμένη στο δρόμο, και ούτε σταμάτησα να της μιλήσω. Μα θα πάγω να σου τη φέρω, μάνα! Μόνο να μη φθάσω κι εκεί πολύ αργά!

Τρεχάτη πετάχθηκε έξω, και γύρισε στο μεγάλο δρόμο, με την ελπίδα να ξαναβρεί τη φτωχιά γυναίκα, στο μέρος όπου την είχε απαντήσει την παραμονή.

Έβρεχε δυνατά, και ο άνεμος φυσούσε κρύος. Η Βασιλοπούλα είχε κάμει δρόμο πολύ και ήταν πεινασμένη· μα δεν τα συλλογίσθηκε αυτά. Μια σκέψη, μια τρομάρα την κεντούσε· έτρεχε μήπως φθάσει αργά και βρει το παιδί πεθαμένο, σαν το άλλο.

Αναγνώριζε τα μέρη όπου είχε περάσει, και γύρευε από μακριά να δει τη γυναίκα, καθισμένη στην άκρη του δρόμου. Μα όταν έφθασε στο μέρος εκείνο κόπηκαν τα γόνατα της. Η γυναίκα ήταν ξαπλωμένη καταγής, κρατώντας το μωρό της στην αγκαλιά, και οι δυο έμοιαζαν ξυλιασμένοι.

Με απελπισία κοίταξε γύρω της η Βασιλοπούλα, ζητώντας βοήθεια.

Μακριά πολύ, είδε ένα χωριό και, χωρίς στιγμή να χάσει, πήρε το δρόμο της πάλι τρεχάτη και πήγε στο χωριό.

Τον πρώτο άνθρωπο που βρήκε, τον ρώτησε πού ήταν ο γιατρός· της έδειξε το σπίτι του και χτύπησε την πόρτα.

- Έλα, γιατρέ, μη χάνεις ώρα· θα φθάσομε αργά! του είπε όταν της άνοιξε.

Θέλησε ο γιατρός να ρωτήσει περισσότερο, μα όταν την είδε τόσο όμορφη, σώπασε και έκανε ό,τι του είπε.

Ενώ ετοίμαζε ο γιατρός το μουλάρι του, η Βασιλοπούλα έκοψε ένα κουμπί από το μανίκι της και το έδειξε σε μια γυναίκα που περνούσε, μ' ένα καλάθι αυγά και δυο ψωμιά.

- Το θέλεις; τη ρώτησε. Δωσ' μου το καλάθι σου και τα ψωμιά σου, και χάρισμα σου το κουμπί.

Η γυναίκα δεν πίστευε τα μάτια της· το κουμπί ήταν ένα μεγάλο σμαράγδι.

Πήρε η Βασιλοπούλα το καλάθι και το έδεσε με τα ψωμιά στη ράχη του μουλαριού.

- Εσύ κι εγώ θα περπατήσουμε, γιατρέ, του είπε. Πάμε σε πεινασμένους, πρέπει να τους φέρουμε φαγί.

Ο γιατρός για την όμορφη κοπέλα θα έκανε με χαρά πολύ περισσότερον κόπο. Θέλησε να την καθίσει αυτήν στο μουλάρι, γιατί φαίνονταν κουρασμένη, αλλά δε δέχτηκε η Βασιλοπούλα, και πεζοί ανέβηκαν και οι δυο προς το δρόμο.

Λίγο παραπάνω αντάμωσαν ένα χωρικό με μια καρδάρα γάλα και τρεις κότες, δεμένες από τα πόδια και κρεμασμένες στον ώμο του. Η Βασιλοπούλα έκοψε άλλο ένα κουμπί από το μανίκι της και το πρόσφερε.

- Δωσ' μου το γάλα και τις κότες σου, και πάρε το σμαράγδι μου, είπε.

Ο χωρικός πήγε να τα χάσει· έδωσε την καρδάρα και τις κότες, τα έδεσαν στο μουλάρι κι εξακολούθησαν το δρόμο τους.

Η βροχή είχε σταματήσει όταν έφθασαν κοντά στη μισοπαγωμένη γυναίκα· ο γιατρός με τα γιατρικά του γρήγορα τη συνέφερε, κι ενώ φρόντιζε το μωρό, η Βασιλοπούλα έδινε της γυναίκας να πιει γάλα από την καρδάρα και της έκοψε ψωμί.

Η δυστυχισμένη μητέρα όμως δε σήκωνε τα μάτια της από το μικρό της, που με κόπο γύρευε να το ζεστάνει ο γιατρός.

-Ζει! φώναξε επιτέλους· μα πρέπει να το πάρμε σε κλειστό μέρος.

Κάθισαν τη γυναίκα στο μουλάρι, και η Βασιλοπούλα πήρε το μωρό στην αγκαλιά της, για να το βαστά ζεστά, και όλοι μαζί πήγαν στην καλύβα της γριάς.

Καθώς τους είδε, έπεσε η γριά στα πόδια της Βασιλοπούλας και με δάκρυα την ευχαρίστησε.

Σε λίγο συνήλθε το μωρό και, αφού του έδωσαν λίγο γάλα να πιει, αποκοιμήθηκε ήσυχα. Υποσχέθηκε ο γιατρός να ξαναέλθει την άλλη μέρα, και τους βεβαίωσε πως το παιδί θα ζήσει. Όταν όμως θέλησε η Βασιλοπούλα να τον πληρώσει με δυο σμαραγδένια κουμπιά του άλλου μανικιού της, αυτός τ' αρνήθηκε, λέγοντας πως ένα «ευχαριστώ» από τα χείλη της άξιζε όλα τα βασίλεια του κόσμου.

Γέμισε πάλι χαρά το φτωχικό καλύβι.

Κάθισαν όλοι μαζί κι έφαγαν και ήπιαν, και ύστερα σηκώθηκε η Βασιλοπούλα να φύγει. Τις κότες και ό,τι άλλο έμενε, τ' άφησε για τις φτωχές γυναίκες και το μωρό, και τους χάρισε και τα δυο σμαραγδένια κουμπιά που τα είχε αρνηθεί ο γιατρός.

- Πουλήσετε τα στη χώρα, τους είπε, και με τα φλουριά που θα σας δώσουν αγοράσετε μια αγελάδα και ό,τι άλλο σας χρειάζεται, για σας και το παιδί σας.

Οι δυο γυναίκες με δάκρυα την ευχαρίστησαν. Τα δυο σμαράγδια ήταν περιουσία γι' αυτές, και δε θα τους έλειπε πια το ψωμί. Η γριά έβαλε λίγο γάλα σ' ένα κουρουπάκι, και το έδωσε της Βασιλοπούλας μ' ένα κομμάτι ψωμί.

-Πάρε το, κόρη μου, καλό είναι για το δρόμο, της είπε. Η χώρα είναι μακριά και θα πεινάσεις πριν φθάσεις. Στο καλό!

Με καινούριο θάρρος κι αλαφριά καρδιά, πήρε πάλι τον κατήφορο η Βασιλοπούλα, ενώ ο γιατρός και οι φτωχές γυναίκες την ευλο-

γούσαν από μακριά.

Κατέβαινε, κατέβαινε η Βασιλοπούλα, κι έλαμπε πάλι ο ήλιος, και όλη η φύση γελούσε γύρω της. Για πρώτη φορά θέλησε και αυτή να τραγουδήσει τη χαρά της· και για πρώτη φορά ένιωσε τη γλύκα του τραγουδιού και την ομορφιά του κόσμου.

Εκεί πηγαίνοντας, απάντησε πάλι τη βρώμικη και κουρελιασμένη γριά, με τα πονηρά μάτια και την κίτρινη όψη, που πάλι της άπλωσε το χέρι και της έκαμε την ίδια παράκληση:

- Δώσε μου, χρυσή μου κοπέλα, μια πεντάρα, ν' αγοράσω λίγο ψωμί!

Η Βασιλοπούλα σταμάτησε.

- Δεν έχω πια πεντάρες, μάνα, είπε, μα, αν θέλεις να πας στη χώρα να το πουλήσεις, πάρε αυτό το βραχιόλι μου, αξίζει κάμποσα φλουριά.

Τα πονηρά μάτια της γριάς έλαμψαν· με ψεύτικη γλύκα στη φωνή είπε:

- Ευχαριστώ, χρυσή μου κοπέλα· η Μοίρα και οι νεράιδες να σε φυλάνε, και όλα τα καλά του κόσμου να τα χαρεί η σπλαχνική σου καρδιά.

Αυτή τη φορά δε χάρηκε η Βασιλοπούλα· κάτι στη φωνή της γριάς της φάνηκε ψεύτικο, και συλλογίστηκε πως ίσως δεν είναι πάντα σωστό να δίνει κανείς χωρίς να ξέρει σε ποιον δίνει, και αν θα πιάσει τόπο η ελεημοσύνη.

Βιαστικά έριξε πίσω της μια ματιά, και είδε πως η γριά είχε φύγει από το μεγάλο δρόμο, και μ' ένα κακό χαμόγελο, που άνοιγε σαν πηγάδι το άσχημο κουτσοδόντικο στόμα της, κατέβαινε κατρακυλιστά την πλαγιά του βουνού, σα να βιάζονταν να προφθάσει κάτι.

Τόσο ύπουλο και κακό της φάνηκε το βλέμμα της, που έσφιξε η καρδιά της Βασιλοπούλας, και συλλογίστηκε με λύπη πως ίσως δεν είναι όλοι οι άνθρωποι καλοί, ακόμα και όταν η Μοίρα δεν τους είχε πάρει την καρδιά, όπως είχε πάρει τη δική της.

Κι έξαφνα, αισθάνθηκε όλη την κούραση του δρόμου, και κάθισε σε μια πέτρα να ξεκουραστεί.

Είχε βραδιάσει, και ο ήλιος βασίλευε πίσω από τα σύννεφα που μαζεύονταν πάλι στον ορίζοντα. Έβγαλε το κουρουπάκι της και το ψωμί, για να φάγει, μα δεν είχε όρεξη. Τ' ακούμπησε στην πέτρα

κοντά της και έπεσε σε συλλογή.

Μπροστά της έβλεπε τη θάλασσα, όπου άπειρα караβάκια αρμένιζαν, και θυμήθηκε το στόλο του Βασιλιά και το παλάτι και τον πατέρα της και τη μητέρα της, και το Βασιλόπουλο που είχε ριχθεί στη λίμνη απελπισμένο από την κακία της.

Κι έξαφνα της ήλθε φοβερή λαχτάρα να τους ξαναδεί όλους, να τους ζητήσει συγχώρεση, να τους πει πόσο λυπούνταν για την περασμένη της ζωή, και πόσο θα ήθελε να ξαγοράσει τις περασμένες της αμαρτίες, τώρα που αισθάνουνταν και αυτή τι της έλεγε η νεόβρετη καρδιά της!

Κοιτάζοντας τα караβάκια, που ολοένα πλησίαζαν, της φάνηκε πως δεν τ' αναγνώριζε. Δεν ήταν ο στόλος του Βασιλιά με τα γνωστά της σκάφη και τα πορφυρένια φλάμπουρα, και όμως ήταν τόσα πολλά, που δεν μπορούσαν να είναι ξένα εμπορικά, όπως συνήθιζαν να έρχονται ένα ή δυο τη φορά στο λιμένα του νησιού της.

Εκεί που συλλογίζονταν τι να είναι τα καράβια αυτά, έξαφνα άκουσε κοντά της χτυπήματα, σα να έσκαφταν το χώμα. Σηκώθηκε με περιέργεια και, πίσω από το βράχο, είδε ένα γέρο γονατιστό, που βιαστικά άνοιγε ένα λάκκο. Κοντά του είχε ακουμπήσει δυο μεγάλους σάκους και ένα πανέρι γεμάτο από διάφορα χρυσαφικά και ασημικά.

Καθώς άκουσε βήματα, ο γέρος σταμάτησε τρομαγμένος και άπλωσε το χέρι απάνω στο πανέρι, για να προστατεύσει τα χρυσαφικά του.

-Μη φοβάσαι, είπε η Βασιλοπούλα· δε θα σε πειράξω. Μα γιατί σκάβεις λάκκους εδώ;

Όταν είδε ο γέρος πως ήταν γυναίκα, και πως ήταν μόνη, ξανάρχισε τη δουλειά του βιαστικότερα παρά πριν.

- Θέλω να κρύψω εδώ τα λίγα πράματα που έχω, της είπε· αύριο δεν ξέρουμε τι γίνεται.

-Γιατί; Ποιος θα σου πάρει τα χρυσαφικά σου, αν τα κρατήσεις στο σπίτι σου;

Γύρισε ο γέρος και την κοίταξε με απορία.

- Δεν ξέρεις τα νέα; τη ρώτησε. Δε βλέπεις τα καράβια που έζωσαν το νησί; Αύριο, αν αποβιβαστούν οι στρατιώτες, ποιος θα σώσει τα λεφτά μας, που με τόσον κόπο, πεντάρα -πεντάρα, τα οικονομή-

σαμε;

Αηδισμένη κοίταξε η Βασιλοπούλα το γερο-φιλόργυρο, που με λαίμαργα μάτια έτρωγε τους σάκκους του. Έτοιμος πια να κατέβει στον τάφο, το χρυσάφι του γύρευε να θάψει.

- Δεν καταλαβαίνω, είπε. Για ποιους στρατιώτες μιλείς;

- Μα από πού έρχεσαι και δεν ξέρεις τίποτε; φώναξε νευριασμένος ο γέρος. Να, ένα Βασιλόπουλο τρανό ζήτησε την κόρη του Βασιλιά, και ήλθε κι έγιναν οι αρραβώνες· αλλ' αυτή, σαν άκαρδη που είναι, τον έριξε στη λίμνη, και μόλις πρόφθασαν να τον βγάλουν ζωντανό. Μα αρρώστησε βαριά, και όλοι οι γιατροί στο βασίλειο δεν μπορούν να τον γιάνουν. Και θύμωσε ο κύρης του κι έστειλε στόλο και στρατό, και λένε πως είναι και ο ίδιος μέσα σ' ένα από τα καράβια και πως αν δεν του παραδώσουν αμέσως τη Βασιλοπούλα, θα κατέβει με στρατό στη χώρα να πάρει το γιό του, και ύστερα θα κόψει το βασίλειο, θα τα ρημάξει όλα, θα πάρει σκλάβους το Βασιλιά και τη Βασίλισσα, και θα κόψει το κεφάλι της Βασιλοπούλας.

- Και τι απάντησε ο Βασιλιάς μας; ρώτησε η Βασιλοπούλα.

- Ο Βασιλιάς αποκρίθηκε πως την κόρη του δεν την παραδίνει. Μα και να ήθελε να την παραδώσει, πού να τη βρει! Σαν είδε αυτή τα στενά, έφυγε και χάθηκε, και τόσον καιρό τη γυρεύουν, μα πού να τη βρουν! Αλίμονο μας, τους δυστυχισμένους! Με τόσους κόπους μαζέψαμε μερικά λεφτά, και τώρα θα έλθουν ξένοι να μας τα πάρουν και να τα χαρούν!

Και ξανάρχισε να σκάβει με βία.

Η Βασιλοπούλα έμεινε άφωνη. Τόσες καταστροφές δεν είχε φανταστεί ποτέ πως μπορούσαν να φέρουν στον τόπο και στους γονείς της μερικά άκαρδα λόγια που ξεστόμισε σαν ασυλλόγιστη. Κοίταξε το γέρο που εξακολουθούσε να σκάβει, και τον περιφρόνησε με όλη της την καρδιά, που συλλογίζονταν τα φλουριά του και τ' ασημικά του, την ώρα που τέτοια μεγάλη καταστροφή ξέσπασε στον τόπο.

- Και όμως, συλλογίστηκε, το ίδιο δεν έκαμα άραγε κι εγώ, που γύρευα δόξα δική μου, προσωπική, μάταιη και μικρή δόξα, όταν είπα εκείνα τα λόγια στο Βασιλόπουλο, λόγια που έφεραν τέτοια συμφορά στην πατρίδα μου!

Η πατρίδα της... Κοίταξε γυρω της τα γυμνά βουνά, τους κά-

μπους, τ' αριά δάση· όλα αυτά, όσο φτωχά και αν ήταν, ήταν όμως πατρίδα της, δική της γη...

Και μέσα της ξύπνησε, ξαφνικά, ακράτητη η αγάπη για το χώμα αυτό, που ως τότε το έβλεπε με αδιαφορία· της φάνηκε τόσο όμορφο το φτωχό της νησί, με τις πέτρες και τους βράχους του, με τα χωράφια που πρασίνιζαν εδώ κι εκεί, με τις σταχτιές ελιές του, και την απέραντη θάλασσα τριγύρω...

Θυμήθηκε με πόνο σουβλερό, πως αυτή στέκουνταν καταστροφή του τόπου της και αναστατώθηκε η ψυχή της όλη.

- Μην κρύβεις το χρυσάφι σου, γέρο, του είπε· δε θα έλθει η συμφορά που φοβάσαι, γιατί θα παραδοθεί η Βασιλοπούλα και θα σβήσει ο θυμός του ξένου Βασιλιά.

Και αφήνοντας το φιλόργυρο σαστισμένο, με το φτυάρι στο χέρι, πήρε πάλι τον κατήφορο τρέχοντας με όλη της τη δύναμη, για να προφθάσει να παραδοθεί στον ξένο Βασιλιά, πριν ακόμα κατέβει με το στρατό του.

Η νύχτα απλώνουνταν παντού, και τα μαύρα σύννεφα ολοένα κατέβαιναν χαμηλότερα, φοβερίζοντας τη φύση με την αgridάδα τους.

Βιάζονταν η Βασιλοπούλα να φθάσει στη ρίζα του βουνού πριν ξεσπάσει η κακοκαιρία, όχι από φόβο μη βραχεί, αλλά για να μην αργοπορήσει και προφθάσουν να βγουν έξω τα στρατεύματα.

Έξαφνα άκουσε κλάματα και σταμάτησε. Παραμέρισε κάτι χαμόκλαδα, και είδε ένα αγόρι ως δέκα χρονών καθισμένο καταγής, που έκλαιγε.

- Γιατί είσαι εδώ και δεν πας σπίτι σου; ρώτησε. -Δεν μπορώ να κουνήσω, κυρά μου, είπε το παιδί με

κλαψιάρικη φωνή. Στραμπούλισα το πόδι μου και δεν μπορώ να σηκωθώ· κι έρχεται η βροχή, και τι θα γίνω!

Και πάλι άρχισε το παράπονο, βγάζοντας όλο και μεγαλύτερες φωνές.

-Πού είναι το σπίτι σου; ρώτησε η Βασιλοπούλα. Το αγόρι άπλωσε το χέρι.

- Να, είπε, αυτού.

- Δε βλέπω τίποτα.

- Δε φαίνεται, μα είναι κει, πίσω απ' το βράχο.

Η Βασιλοπούλα, στενοχωρημένη κοίταξε τον ουρανό που όλο και περισσότερο μαύριζε, και γύρευε να λογαριάσει πόσος δρόμος της έμενε ακόμα ώσπου να φθάσει στη χώρα.

- Είναι μακριά το σπίτι σου; ρώτησε πάλι.

- Όχι, ούτε μισό στάδιο δε μας χωρίζει από κει. Μα δεν μπορώ να περπατήσω μόνος μου.

- Έλα να σε βοηθήσω, είπε η Βασιλοπούλα. Μα κάνε γρήγορα, είμαι βιαστική να φύγω.

Το αγόρι της έριξε μια ύπουλη ματιά, που της θύμιζε τη γριά που είχε ελεήσει πρωύτερα. Συλλογίστηκε μια στιγμή η Βασιλοπούλα να μη χασομερήσει κοντά του, μήπως πάγει χαμένη η πονοψυχιά της. Αλλά λυπήθηκε να τον αφήσει μονάχο στη βροχή.

-Θα τρέξω πιο γρήγορα και θα ξανακερδίσω το χαμένο καιρό, είπε μέσα της.

Σήκωσε με προσοχή το αγόρι και, κρατώντας το από το μπράτσο, προχώρησε μαζί του κατά το βράχο. Αυτό όλο κλαίγουνταν, και όλο περισσότερο κούτσαινε· κάθε λίγο της έριχνε καμιά πονηρή ματιά, και πάλι άρχιζε το παράπονο.

Έφθασαν στο βράχο, μα σπίτι δε φάνηκε.

Η Βασιλοπούλα σταμάτησε.

-Μου είπες ψέμα, είπε αυστηρά, και τώρα δεν πιστεύω πια τίποτε απ' όσα λες. Δείξε μου το πόδι σου.

Το αγόρι γύρευε να διαμαρτυρηθεί, μα η Βασιλοπούλα επέμενε:

- Δείξε μου το πόδι σου ειδικά σε παρατώ εδώ. Αυτός, αντί να υπακούσει έβαλε δυο δάχτυλα στο στόμα και σφύριξε δυνατά.

Η Βασιλοπούλα ξαφνίστηκε και κατάλαβε πως είχε πέσει σε παγίδα. Κοίταξε γύρω της βιαστικά και, βλέποντας από πίσω από τα χαμόκλαδα να βγαίνουν σκιές ανθρώπων, έτρεξε με όλη της τη δύναμη προς το μεγάλο δρόμο.

Μόλις όμως έκαμε μερικά βήματα, πετάχθηκε από πίσω από ένα θάμνο η βρώμικη κουρελιασμένη γριά με τα πονηρά μάτια, και όρμησε πάνω στη Βασιλοπούλα, χώνοντας τα κο-καλιάρικα αγκυλωτά της δάχτυλα μέσα στον άσπρο της λαιμό.

- Πιάστε την! Πιάστε την! τσίριξε με τη σπασμένη γέρικη φωνή της, ανοίγοντας σαν πηγάδι το κουτσοδόντικο στόμα της.

Γύρεψε η Βασιλοπούλα να της ξεφύγει, μα η γριά είχε κρεμαστεί απάνω της και δεν την άφηνε.

-Τι σου έκαμα και γυρεύεις το κακό μου; ρώτησε η Βασιλοπούλα.

Μα την ίδια στιγμή, δέκα χέρια την άρπαξαν και αμέσως βρέθηκε δεμένη πισθάγκωνα.

Είχε πέσει σε συμμορία ληστών.

Μερικά βήματα παρακάτω, γελούσε το αγόρι, πηδώντας από το ένα πόδι στο άλλο.

- Λιγάκι αργά το κατάλαβες, κυρά μου, πως το πόδι μου ήταν γερό, της φώναξε.

Ο αρχιληστής, με μακριά μαύρα γένια, αχτένιστα και βρώμικα, θέλησε να της δέσει ένα σκοινί στο λαιμό. Μα η Βασιλοπούλα αντιστάθηκε.

-Βγάλε τα χέρια σου από πάνω μου, είπε με υπερηφάνεια. Με σκοινιά εμένα δε με δένουν, είμαι κόρη του Βασιλιά.

- Α! Είσαι κόρη του Βασιλιά; τσίριξε η γριά. Καλά σε κατάλαβα, κυρά μου, πως είσαι από τζάκι! Να μάθεις άλλη φορά να μη μοιράζεις στο δρόμο διαμαντένια βραχιόλια. Όποιος έχει βραχιόλια θα 'χει και άλλα καλά, και τα θέμε και αυτά, κοπέλα μου. Έλα, δωσ' τα!

- Όχι εδώ, είπε ο αρχιληστής με τα βρώμικα γένια. Μπορεί να περάσει κανένας στο δρόμο και να μας δει. Να, και η βροχή άρχισε! Πάμε την στο λημέρι μας.

Και όλοι μαζί ξεκίνησαν, έχοντας τη Βασιλοπούλα στη μέση.

Πήγαινε μες στη βροχή, τα χέρια δεμένα, με το κεφάλι ψηλά. Δε φοβούνταν για τη ζωή της η υπερήφανη Βασιλοπούλα· άλλη σκέψη τη βασάνιζε: η ιδέα του εχθρικού στόλου και του αποβιβασμού, η ιδέα της καταστροφής που θα έπεφτε στην πατρίδα της.

- Άκουσε, είπε του αρχιληστή που περπατούσε κοντά της· χατήρια δε σου γυρεύω, ούτε τη ζωή μου ζητώ να μου χαρίσεις· αλλά ένα παζάρι σου προτείνω.

Σαν άκουσε τη λέξη «παζάρι», ο κλέφτης πρόσεξε. -Τι παζάρι; ρώτησε.

-Φλουριά δε θέλεις; είπε η Βασιλοπούλα. Φλουριά θα σου δώσω όσα θέλεις, φθάνει να μ' αφήσεις να φύγω, τώρα αμέσως, για να προφθάσω να κατέβω στη χώρα προτού φέξει. Έλα στο παλάτι

- Βγάλε τα χέρια σου από πάνω μου, είπε με υπερηφάνεια.

όποτε θέλεις, και θα σου χαρίσω φλουριά, όσα μπορεί ένα μουλάρι να σηκώσει.

Τα μάτια του κλέφτη γυάλισαν· γύρισε στους συντρόφους του.

-Τι λέτε εσείς; ρώτησε. Και συ, μάνα, τι λες;

-Γνώση έχεις, που θα την αφήσεις να φύγει; τσίριξε η γριά, και να πας και συ στο παλάτι να σε πιάσουν να σε ρίξουν στη φυλακή; Σαν πολύ ξυπνή μου δείχνεσαι, κόρη μου! Μα δεν ακούμε από τέτοια. Σ' έχουμε και σε κρατούμε.

Δε μίλησε πια η Βασιλοπούλα· δεν καταδέχονταν να ξεπέσει σε παρακάλια.

Περπατούσαν γρήγορα για να γλιτώσουν από τη βροχή, κι έφθασαν σ' ένα δάσος όπου όλοι σταμάτησαν, και ο καθένας γύρεψε ένα στεγνό μέρος κάτω από τα δέντρα.

- Δωσ' μου τα χρυσά σου ρούχα, είπε η γριά της Βασιλοπούλας· για σένα είναι αρκετά καλά τούτα που φοράω.

Και της πήρε το χρυσοκέντητο φόρεμα της και τη μαλαματένια ζώνη, με το σμαραγδένιο θηλυκωτήρι, και τα χρυσά της παπουτσάκια και ό,τι στολίδια είχε, και την έντυσε πάλι με τα βρώμικα κουρέλια της. Ύστερα ξεκάρφωσε τις δυο σειρές μαργαριτάρια που στερέωναν τα μαλλιά της, και χύθηκαν αυτά ολόχρυσα περιτυλίγοντας την σαν ατίμητος μανδύας.

Η Βασιλοπούλα δε μίλησε. Ό,τι και αν της έκαναν, τους απαντούσε εκείνη με την ατάραχη ματιά της.

Οι κλέφτες άναψαν φωτιά και κάθισαν γύρω να φάνε, αφού πρώτα έδεσαν τη Βασιλοπούλα από τα μαλλιά σ' ένα δέντρο, για να μην τους ξεφύγει.

- Τι να την κάνουμε τώρα αυτήν; ρώτησε ένας δείχνοντας τη Βασιλοπούλα με το δάχτυλο.

- Να την πάμε στο παλάτι και να πούμε πως τη βρήκαμε στο δάσος, πρότεινε ο αρχιληστής. Θα μας δώσουν φλουριά για αμοιβή.

- Τι κουτός! τσίριξε η γριά· θα πει αυτή πως δεν είναι αλήθεια και θα σε χώσουν μέσα.

-Καλύτερα να τη σκοτώσουμε, πρότεινε άλλος.

-Αμέ τότε τι την κλέψαμε; ρώτησε ο αρχιληστής. Ο λόγος είναι να βγάλομε κι ένα κέρδος για τον κόπο μας.

-Να σας πω, είπε το αγόρι. Φορτώστε την στο καράβι του θείου μου που φεύγει αυτές τις μέρες, και πουλήστε την στους Φράγκους.

Καλά λες, γιόκα μου, είπε η γριά· με τη ομορφιά της θα πιάσει κάμποσα φλουριά.

Όλοι συμφώνησαν πως αυτό ήταν το καλύτερο, και αφού έφαγαν και ήπιαν τόσο που μέθυσαν, πλάγιασαν γύρω στη φωτιά να κοιμηθούν.

- Έχε έννοια την κοπέλα, μάνα, είπε ο αρχιληστής.

- Κοιμήσου ξένοιαστος, γιόκα μου, αποκρίθηκε η γριά· δε μου ξεφεύγει εμένα, την έχω καλά δεμένη.

Σε λίγο όλοι κοιμούνταν, εκτός της γριάς που φύλαγε, και της Βασιλοπούλας που την έτρωγε η έννοια του στόλου και του ξένου Βασιλιά.

Έβρεχε και φυσούσε δυνατά, και η γριά, μολονότι φορούσε τα πλούσια φορέματα της Βασιλοπούλας, εκρύνωνε όμως, και κάθε τόσο ροφούσε από μια γουλιά για να ζεσταθεί, ώσπου λίγο-λίγο μέθυσε κι αυτή και έπεσε να κοιμηθεί, αφού πρώτα βεβαιώθηκε πως τα μαλλιά της Βασιλοπούλας ήταν σφιχτά δεμένα στο δέντρο και πως το σκοινί που βαστούσε τα χέρια της ήταν γερό.

Όταν ένιωσε η Βασιλοπούλα πως όλοι κοιμούνταν βαριά, κοίταξε να δει πώς μπορούσε να ξεφύγει.

Κανείς δε φαίνονταν· μόνο οι κλέφτες και η γριά ρουχάλιζαν γύρω της. Βοήθεια από κανένα δεν μπορούσε να περιμένει, αλλά το θάρρος της δεν το έχασε.

Με επιμονή έτριψε στον κορμό του δέντρου το σκοινί που έδενε τα χέρια της, και σαν κατάλαβε πως φαγώθηκε λίγο, τράβηξε με όλη της τη δύναμη και το έσπασε. Τότε, σιγά-σιγά, έλυσε τα μαλλιά της και, προσέχοντας να μην πατήσει κανένα κλαδί, που το τρίξιμο του θα την πρόδινε, έκαμε ένα βήμα, ύστερα άλλο ένα, κι έτσι, χωρίς κρότο, αψηφώντας τα αγκάθια που τρυπούσαν τα γυμνά της πόδια, βρέθηκε μακριά από τη φωτιά κι από τους κλέφτες.

Ο άνεμος φυσομανούσε και η βροχή περνούσε μεσ' από τα κουρέλια της, μα η Βασιλοπούλα δεν τα συλλογίζονταν αυτά, παρά πήρε τον κατήφορο τρέχοντας κατά τη χώρα.

Έτρεχε, έτρεχε, και μόνο μια συλλογή είχε, να φθάσει στη χώρα πριν φέξει, να πάγει στα καράβια πριν αποβιβαστούν οι στρατιώτες,

και να παραδοθεί στον ξένο Βασιλιά πριν προφθάσουν ν' αληθέψουν οι φοβέρες του.

Σε λίγο τα γυμνά της πόδια σχίστηκαν στα χαμόκλαδα και στ' αγκάθια, και τα μουσκεμένα της κουρέλια, που τυλίγονταν στα πόδια της, την εμποδίζαν να προχωρεί. Πολλές φορές έπεσε η άμοιρη, πάλι όμως ξανασηκώνονταν κι έπαιρνε το δρόμο της. Και πάλι έπεφτε και πάλι σηκώνονταν, ώσπου στο τέλος απέκαμε, σκόνταψε σ' ένα δέντρο, έπεσε στα βρεμένα χώματα και δεν μπόρεσε πια να σηκωθεί.

Η κούραση την πλάκωσε, αισθάνθηκε πως όσο κι αν ήθελε, δεν μπορούσε πια, πως η θέληση της νικήθηκε.

Και έκλεισε τα μάτια της.

Έξαφνα, άκουσε σαν ένα λαφρύ περπάτημα, που την ξύπνησε. Μπροστά της στέκονταν μια νεράιδα με αγέλαστο πρόσωπο, τυλιγμένη σ' ένα μαύρο πέπλο που την σκέπαζε όλη. Έσκυψε πάνω στη Βασιλοπούλα.

-Είμαι η Μοίρα, της είπε. Η Ζωή θέλησε να μάθεις τα βάσανα, που τα γνωρίζουν όλοι όσοι έχουν καρδιά, και σου έδειξε το δρόμο για να βρεις την καρδιά σου που σου την είχα πάρει εγώ· μα σε λυπήθηκα και ήλθα πάλι να σε βοηθήσω. Δώσε μου πίσω την καρδιά σου, και αμέσως θα βρεθείς στο παλάτι σου, στο χρυσό σου κρεβάτι, με όλα τα καλά του κόσμου, και, μια για πάντα, θα ξεφορτωθείς το βάσανο που σε τρώγει τώρα, γιατί ο πόνος σου θα σβήσει, και πάλι δε θα σε μέλει για τους άλλους. Θέλεις;

Μάζεψε όλη της τη δύναμη η Βασιλοπούλα, και σταύρωσε τα χέρια της στο στήθος.

- Την καρδιά μου την πήρα και θέλω να την κρατήσω, είπε. Ο πόνος μου είναι μεγάλος, γιατί απόστασα πριν ξεκάμω το κακό που έκαμα, και θα χαθεί ο τόπος μου με όσους αγαπώ. Μα την καρδιά μου δε σου τη δίνω πίσω. Προτιμώ τον άδοξο τούτο θάνατο στην άκρη του δρόμου, παρά να ξαναγυρίσω στην πεθαμένη ζωή που ζούσα ως τώρα.

- Δε σου έγιναν μάθημα αυτά που τράβηξες; ρώτησε η Μοίρα.

Η Βασιλοπούλα χαμογέλασε.

-Ναι! αποκρίθηκε. Έμαθα τι θα πει πόνος, δηλαδή γνώρισα τη ζωή... και μ' αρέσει.

Έγειρε το κεφάλι κι έκλεισε τα μάτια, και όλα σβήστηκαν στο μυαλό της.

Μια στιγμή στάθηκε η Μοίρα αναποφάσιστη· ύστερα έσκυψε και φίλησε τη Βασιλοπούλα στο μέτωπο.

- Με νίκησες, μεγαλόψυχο παιδί, είπε. Και βιαστικά έφυγε.

Και πέταξε η Μοίρα, κι έφθασε στο χωριό όπου είχε περάσει η Βασιλοπούλα, και χτύπησε την πόρτα του γιατρού. Αυτός ξύπνησε τρομαγμένος και άνοιξε. Μια μαυροφόρα στέκουνταν μπροστά του.

- Σαμάρωσε το μουλάρι σου, του είπε, πάρε μαζί σου τα γιατρικά σου, πάρε κι ένα ζεστό επανωφόρι, και ακολουθή με.

Ζαλισμένος ακόμη από τον ύπνο, ο γιατρός έκαμε ό,τι του είπε η γυναίκα. Μα όταν θέλησε να την πάρει στα καπούλια του ζώου, είδε πως είχε φύγει, κι έτρεχε μακριά μπροστά του. Κέντησε το μουλάρι του για να την προφθάσει, μα όσο πιλαλούσε το ζώο, τόσο έτρεχε εμπρός η μαυροφόρα· τα πόδια της δεν έμοιζαν ν' αγγίζουν τη γη, του φαίνονταν σαν να πετούσε.

Εμπρός, εμπρός, τον έσερνε με φοβερή γρηγοράδα, κι έξαφνα σταμάτησε στο πλάγι ενός δρόμου.

-Εδώ, του είπε.

Και αμέσως ξεκαβαλίκηψε ο γιατρός. Μα όταν γύρισε να δει τη μαυροφόρα, δεν τη βρήκε πια.

Κοίταξε γύρω του με απορία, και τότε είδε ένα κορίτσι ντυμένο στα κουρέλια, πεσμένο στα χώματα, στην άκρη του δρόμου. Έσκυψε απάνω της και γνώρισε το χρυσοντυμένο αρχοντοκόριτσο που είχε συνοδεύσει στη φτωχική καλύβα.

Χωρίς να χάσει καιρό σε στοχασμούς και απορίες, πήρε ένα μποτιλάκι και έχυσε λίγες στάλες μεταξύ στα χείλη της.

Σε λίγο άνοιξε η Βασιλοπούλα τα μάτια και τον ανεγνώρισε.

-Πώς βρέθηκες εδώ, γιατρέ; ρώτησε.

- Δεν πειράζει τώρα το πώς βρέθηκα εδώ, αποκρίθηκε ο γιατρός· σου το λέγω άλλη ώρα. Συ πες μου, πού θέλεις να πας; Το μουλάρι μου είναι εδώ, θα σε πάω όπου θέλεις.

-Ευλογημένος να είσαι! είπε με χαρά η Βασιλοπούλα· πήγαινε με στη χώρα, κάτω στο λιμάνι, εκεί που έφθασαν τα καράβια του ξένου Βασιλιά!

- Πιες αυτό, της είπε ο γιατρός, και σου υπόσχομαι να σε πάγω

εκεί που θέλεις.

Και αφού την τύλιξε στο ζεστό επανωφόρι που είχε φέρει, την έβαλε στο μουλάρι και κατέβηκαν κάτω στον κάμπο.

Τα ξημερώματα έφθασαν στο λιμάνι και είδαν όλο τον ξενικό στόλο αραγμένο.

Στη χώρα, ο κόσμος όλος ήταν στο πόδι, πολύ λίγον ύπνο είχαν βρει οι άνθρωποι εκείνη τη νύχτα. Ήξεραν πως η Βασιλοπούλα δεν είχε βρεθεί, και πως ο Βασιλιάς ποτέ δε θα παράδινε τη μονάκριβη του κόρη, έστω και αν την είχε βρει, και ήξεραν πως το Βασιλόπουλο ήταν πολύ άρρωστο και πως ο κύρης του ήταν πολύ αγριεμένος, και όλοι περίμεναν την καταστροφή που ήταν να πλακώσει.

Η Βασιλοπούλα παρακάλεσε το γιατρό να την πάγει στο καράβι του ξένου Βασιλιά.

Οι στρατιώτες όταν την είδαν κουρελιασμένη και ξυπόλυτη, τυλιγμένη σ' ένα βαρύ αντρίκειο επανωφόρι, δε θέλησαν να την αφήσουν να περάσει, μα ο Βασιλιάς, που έπινε τον καφέ του εκείνη την ώρα, άκουσε τις ομιλίες και πρόσταξε να τη φέρουν μπροστά του.

Όταν την είδε έμεινε άφωνος, σαστισμένος από την ομορφιά της.

- Ποια είσαι συ, τη ρώτησε, που γυρίζεις με κουρέλια και γυμνά ποδάρια, και που έχεις μέτωπο άξιο να φορέσει το λαμπρότερο στέμμα της Ανατολής.

-Είμαι η κόρη του Βασιλιά του νησιού, αποκρίθηκε η Βασιλοπούλα, και ήλθα να παραδοθώ στα χέρια σου για να τιμωρήσεις μόνο εμένα και να λυπηθείς την άτυχη πατρίδα μου.

Ο Βασιλιάς νόμισε πως ζητούσε να τον γελάσει· της είπε με θυμό:

-Κόρη του Βασιλιά αν ήσουν, δε θα παρουσιάζουσιν μπροστά μου κουρελού και ξυπόλητη! Πες μου την αλήθεια, ποιος σ' έστειλε να μου πεις αυτές τις ψευτιές;

- Ψέματα δε σου λέω, είπε η Βασιλοπούλα, και κανένας δε μ' έστειλε. Είμαι η κόρη του Βασιλιά και ήλθα να παραδοθώ, για να σώσω το νησί μου από το θυμό σου.

Ο ήσυχος και αξιοπρεπός τρόπος της κόρης κλόνισε κάπως το Βασιλιά.

- Είναι παράξενα τα λόγια σου, της είπε, και περίεργο το ντύσι-

μο σου. Γιατί τάχα να πιστέψω πως αυτά που μου λες είναι αλήθεια;

-Γιατί σου τα λέω, αποκρίθηκε η Βασιλοπούλα. Τόση αρχοντιά είχε η στάση της, τόση υπερηφάνεια το βλέμμα της, που πείστηκε ο Βασιλιάς.

-Πες μου την ιστορία σου όλη, είπε δαμασμένος και, παίρνοντας την από το χέρι, θέλησε να τη βάλει να καθίσει κοντά του' αυτή όμως αρνήθηκε.

- Άκουσε πρώτα, είπε.

Και όρθια μπροστά του, του διηγήθηκε όλη της τη ζωή, χωρίς ν' αφήσει τίποτα, τη βάπτισή της, την αδιαφορία της, τη σκληρότητα της, τον αρραβώνα της, τα λόγια που είπε, και που παρακίνησαν το Βασιλόπουλο να πείσει στη λίμνη, το ταξίδι που έκαμε για να βρει την καρδιά της, την αλλαγή και την επιστροφή της με όλες τις δυσκολίες που απάντησε.

Αφού τελείωσε, την κοίταξε λίγη ώρα σιωπηλά ο Βασιλιάς, εκεί που στέκουνταν μπροστά του, με το κεφάλι ψηλά, τόσο υπερήφανη και όμως τόσο ταπεινωμένη. Ύστερα σηκώθηκε και με συγκίνηση την πήρε στην αγκαλιά του, τη φίλησε και της είπε:

-Πήγαινε με συ, στο παλάτι του πατέρα σου. Θέλω να του πω, πως το θεωρώ τιμή μου να σε κάνω νύφη μου.

Φώναξε αμέσως να κατεβάσουν στη στεριά το μαύρο του άλογο, και άλλο ένα άσπρο για τη Βασιλοπούλα.

Βγήκαν από το καράβι, και είδαν το γιατρό που περίμενε έξω.

-Πρόσταξε, Βασιλιά μου, ο άνθρωπος αυτός να έλθει μαζί μας, είπε η Βασιλοπούλα' του χρεωστώ τη ζωή μου, και πολύ περισσότερο από τη ζωή μου.

Αμέσως ο Βασιλιάς έδωσε διαταγή να φέρουν και τρίτο άλογο, και όλοι μαζί καβαλίκεψαν και πήραν το δρόμο του παλατιού.

Στο δρόμο, ο τρομαγμένος κόσμος στέκουνταν με απορία, κοιτάζοντας την περίεργη αυτή συνοδεία, τον ξένο Βασιλιά με τον πορφυρένιο του μανδύα, την κουρελιασμένη και ξυπόλητη κόρη, τυλιγμένη σ' ένα αντρίκειο επανωφόρι, και το χωριανό γιατρό, όλους σε λαμπρά άλογα καβαλικεμένους, και πίσω τους ο χρυσοστόλιστος στρατός, με τα μακριά γυαλιστά κοντάρια και τα χρυσοκεντημένα φλάμπουρα.

Ο λαός, που περίμενε καταστροφές, παραξενεύονταν να βλέπει τόσο στρατό να περνά ήσυχα, χωρίς να πειράζει κανένα.

Μερικοί γνώρισαν τη Βασιλοπούλα τους και, καταλαβαίνοντας πως σ' αυτήν ίσως χρωστούσαν τη σωτηρία του τόπου, έπεσαν στα γόνατα και την προσκύνησαν. Άλλοι που δεν τη γνώρισαν, έλεγαν πως ήταν νεράιδα και πως μάγεψε τον ξένο Βασιλιά για να σώσει το νησί. Οι περισσότεροι δεν καταλάβαιναν τίποτε και φαντάζονταν χίλια-μύρια μελλούμενα κακά.

Στο παλάτι, ο Βασιλιάς στέκουνταν ανήσυχα στο παράθυρο, κοιτάζοντας με το τηλεσκόπιο τη θάλασσα και τα καράβια· η Βασίλισσα, καθισμένη δίπλα στο σοφά όπου ήταν πλαγιασμένο το Βασιλόπουλο, έκλαιγε για το χαμό της Βασιλοπούλας, όταν έφθασε η συνοδεία εμπρός στο παλάτι.

Καθώς είδε ο Βασιλιάς τον ξένο άρχοντα και γνώρισε τη Βασιλοπούλα, ντυμένη στα κουρέλια κοντά του, κόντεψε να πέσει ανάσκελα.

Σ' ένα λεπτό, όλο το σπίτι βρέθηκε στο δρόμο· η Βασίλισσα με κλάματα έσφιξε την κόρη της στην αγκαλιά της και σύντομα έγιναν οι εξηγήσεις.

Ύστερα όλοι μαζί ανέβηκαν στο δωμάτιο όπου το Βασιλόπουλο ήταν πλαγιασμένο, με κλειστά μάτια και λιγνεμένο πρόσωπο. Η Βασιλοπούλα έπεσε στα γόνατα κι έπιασε το χέρι του.

- Συγχώρεσε με! είπε.

Το Βασιλόπουλο άνοιξε τα μάτια, την είδε, και από το φως που έλαμπε στο πρόσωπο της κατάλαβε όλη την ιστορία.

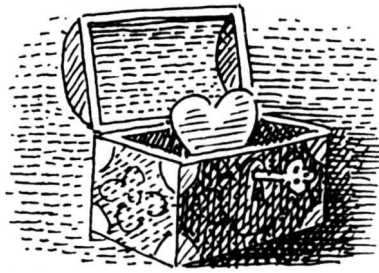
Πέταξε τα σκεπάσματα του, σηκώθηκε με μιας και, παίρνοντας τη Βασιλοπούλα από το χέρι, την πήγε στον πατέρα του.

- Βασιλιά μου και πατέρα μου, είπε γονατίζοντας μπροστά του· δώσε μας την ευχή σου· αυτή είναι η γυναίκα μου.

Κι έγινε ο γάμος με χαρές μεγάλες και ξεφαντώματα, που βάσταξαν τρεις μήνες.

Αν θέλετε να ξέρετε και για τους άλλους τι έγιναν, τους ληστές όλους τους έπιασαν οι χωροφύλακες και τους πήγαν στο κάτεργο. Ο γιατρός έγινε ιδιαίτερος γιατρός του Βασιλιά. Αλλά εκεί δε σταμάτησε η ευγνωμοσύνη της Βασιλοπούλας· επειδή γνώριζε την ευγενική του ψυχή, και δεν ξέχασε ποτέ τις δυστυχίες που είχε απαντήσει

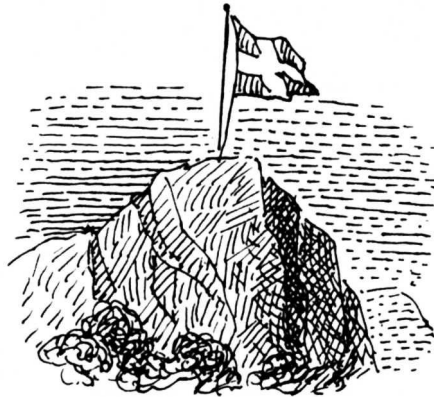
στο δρόμο της, όταν πήγαινε να βρει την καρδιά της, αυτόν έστελνε σε κάθε γωνιά του νησιού για να βλέπει ποιοι είχαν ανάγκη από βοήθεια. Γρήγορα έμαθαν οι φτωχοί και οι λυπημένοι ποιος τους φρόντιζε· και όταν κανένας χωρικός έβλεπε το γιατρό να περνά με το μουλάρι του από κανένα παράμερο δρόμο, καταλάβαινε πως σε κάποια φτωχική καλύβα θα ξανάμπαινε πάλι το φως και η χαρά, μαζί με τη βοήθεια που έστελνε η λατρεμένη τους Βασιλοπούλα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

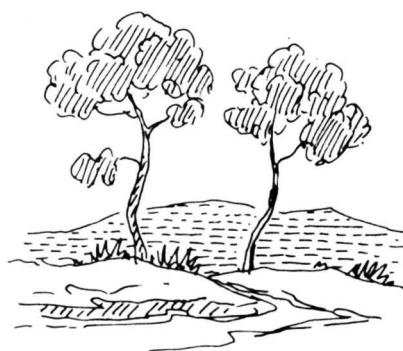
Ο Φόρος της Δόξας.....	6
Πρωτοχρονιάτικο Παραμύθι.....	11
Εκεί που ανθίζουν οι Δάφνες.....	19
Τρεις Βασιλοπούλες.....	27
Τα τρία Κεράκια.....	39
Μεσολογγίτικα Χριστούγεννα.....	45
Η Καρδιά της Βασιλοπούλας.....	57

**Βιβλία της Π.Σ. Δέλτα
σε έκδοση Β. ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ**

- ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ
- ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ
- Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
- ΜΑΓΚΑΣ
- ΣΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ
- ΤΡΕΛΑΝΤΩΝΗΣ
- ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΧΩΡΙΣ ΟΝΟΜΑ
- ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

Η σφραγίς του Οίκου μας είναι Εγγύησης ποιότητας και επιμελείας.

